

DACIA LITERARĂ

Revistă de reconstituiri culturale • Anul XXXI (serie nouă din 1990)

Nr. 1(156) / primăvară 2020

Editori:

**MUZEUL NAȚIONAL AL LITERATURII ROMÂNE IAȘI
ASOCIAȚIA „PATRIMONIU PENTRU COMUNITATE”**

Partener:

**DIRECȚIA PENTRU CULTURĂ, CULTE ȘI
PATRIMONIU CULTURAL NAȚIONAL IAȘI**

MUZEUL NAȚIONAL AL LITERATURII ROMÂNE

Editura Muzeelor Literare

Iași, str. Vasile Pogor nr. 4

Contact: Tel. 0232.213.210

E-mail: edituramlriasi@yahoo.com

Director: Lucian Dan Teodorovici

Redactor șef: Călin Ciobotari

Secretar general de redacție: Iulian Pruteanu

**Redactori asociați: Nicoleta Dabija, Amelia Gheorghită,
Georgiana Leșu, Monica Salvan**

Corector: Roxana Drugescu

Copertă/Layout/DTP: Anca Bîrliba

Marketing: Alina Aron

Serie nouă (1990)

Fondatori: Val Condurache

Daniel Dimitriu

Lucian Vasiliu

**Pentru abonamente sau informații suplimentare
ne puteți scrie la adresa dacialiterara@yahoo.com**

www.muzeulliteraturiiiasi.ro

**Opiniile exprimate în revistă aparțin autorilor
articolelor și nu reprezintă neapărat
punctul de vedere al redacției**

DACIA LITERARĂ

Revistă de reconstituiri culturale Anul XXXI (serie nouă din 1990)

Nr. 1 (156) / primăvară 2020

Emil MUNTEANU și Nicoleta MUNTEANU
(coordonatori revista „Alecart”)

„Un festival precum FILIT în adolescență mi-ar fi arătat că literatura română nu se termină în anii 60 și că scriitorii pot fi și vii”

Întâlnirile Alecart la FILIT sunt o dovadă clară a unei relații de lungă durată dintre revistă și festival. Când și cum a început?

Emil Munteanu: Încă de la prima ediție a festivalului, Alecart a fost partener. Până atunci, organizasem deja întâlniri cu scriitori, iar propunerea lui Florin Lăzărescu, Lucian Dan Teodorovici și Dan Daia ni s-a părut extraordinară: concentra esențe tari (scriitori importanți) în cinci zile de festival.

Nicoleta Munteanu: A fost așadar o provocare pentru echipa Alecart și, în același timp, o întâlnire fericită. Pentru un profesor, și noi suntem amândoi profesori, însemna șansa de a le arăta elevilor noștri că literatura e vie și că ei se pot apropia/ îndrăgosti de ea, că aceasta poate deveni indispensabilă. Cum? Citind și apoi intrând în dialog cu scriitorii. FILIT aduce an de an un doar scriitori români importanți, ci și autori străini care „predau” o altă artă a dialogului cu publicul tânăr.

Ce v-a atras la FILIT? Dar oare celor de la FILIT ce le-a plăcut la Alecart?

Emil Munteanu: Posibilitatea de a mă și ne întâlni cu scriitori care pentru câteva zile schimbă fața orașului și așază Iașul pe harta literară a lumii. E un privilegiu să faci parte din această poveste. Mi-a plăcut ideea de a aduce scriitorii alături de cititori, în spații mai puțin formale, de la cortul FILIT până la cafenele sau săli de cinema, așa cum s-a întâmplat la prima ediție (de obicei „Întâlnirile Alecart” au evitat spațiul școlii tocmai pentru a crea un alt tip de apropiere între tineri și autorii preferați). Cred că organizatorii au fost impresionați de entuziasmul tinerilor cititori, de curiozitatea lor, dar și de modul în care adolescenții de la Alecart organizează aceste întâlniri: caută o sală, realizează o ediție specială a revistei, recenzează cărțile autorilor invitați, transformă evenimentele în adevărate spectacole (avem invitați elevi și profesori de la Colegiul de Artă „Octav Băncilă” care susțin un scurt recital,

expoziții de grafică sau pictură ale colaboratorilor Alecart etc). Și nu în ultimul rând, dialogul netrucat, sincer pe care alecartienii îl poartă cu invitații.

„Nici un scriitor nu există în afara cărților lui”

Cine au fost invitații Alecart la edițiile anterioare ale FILIT și ce idei ați lăsat în urmă? Ce le place elevilor la astfel de întâlniri?

Nicoleta Munteanu: În fiecare zi de festival, la toate edițiile de până acum, la Alecart am avut câte doi invitați (uneori și trei), scriitori din țară și străini. Un calcul simplu arată că până acum la FILIT ne-am întâlnit cu aproximativ 60 de autori. Ar fi nedrept să-i amintesc doar pe o parte dintre aceștia, așa spune doar că ne-am bucurat de cărți și de oameni extraordinari. De fapt, pentru noi, nu numărul sau numele autorilor contează, ci numărul cărților citite. E adevărat că elevii noștri au preferat întâlnirile cu scriitori veniți din afară, fiindcă este o ocazie poate unică de a-i întâlni. Cu autorii români putem intra în dialog și în timpul anului, iar editura Polirom facilitează acest lucru.

Emil Munteanu: La un moment dat, unul dintre redactorii revistei afirma în editorial că pentru ei sunt două sărbători importante în timpul anului școlar, un fel de Paște și Crăciun. Una dintre ele este FILIT, unde au posibilitatea de „a bârfi” personajele în prezența autorilor, unde orgoliul de a vorbi în fața scriitorilor preferați îi face să se simtă diferiți, unde propun un joc în care vorbesc

de la egal la egal cu oamenii pe care îi admiră. Le place să descopere poveștile de viață din spatele cărților care i-au intrigat, să cunoască altfel personajele și pe autorii lor.

Cine au fost invitații acestui an și ce surprize le-ați pregătit? Sau poate întrebări încuetoare...

Nicoleta Munteanu: În prima zi l-am avut printre noi pe Robert Șerban. Apoi, un trio alcătuit din Andreea Răsuceanu, Herman Koch și Lionel Duroy. Ne-am întâlnit cu Emanuela Iurkin, cu irakianul Ahmed Saadawi și cu slovenul Drago Jančar, cu Richard Ford și Dan Coman. Ultima zi a prilejuit întâlnirea cu autoarea *Exuvii-lor*, Simona Popescu, și Mihail Șișkin, care nu mai are nevoie de nicio prezentare. Pentru alecartieni, momentele de dinaintea întâlnirilor propriu-zise sunt la fel de importante ca dialogul din zilele respective: lectura cărților, discuțiile pe marginea romanelor preferate, pledoariile pro sau contra unui personaj/ situații, întrebările suscitade de acestea sau revelațiile bruște. Suntem mereu nerăbdători să fim surprinși de surprizele pe care elevii noștri le pregătesc – pentru noi și pentru invitații noștri deopotrivă. Fiecare întâlnire are o dinamică proprie, imposibil de anticipat, de aceea așteptăm întotdeauna cu emoții la fel de vii ca ale lor ceea ce urmează să se întâmple. Deviza Alecartului la FILIT: „Nici un scriitor nu există în afara cărților lui”. (Eugene O’Neill)

Emil Munteanu: Ca o noutate, anul acesta am

ALECART LA FILIT

---

organizat un eveniment intitulat Zoon Poetikon în care am pus față-n față poeți consacrați cu poeți tineri, literatura cu arta plastică. Întâlnirea a fost provocatoare.

Într-un timp în care mulți părinți spun că tinerii nu mai citesc, Alecart și membrii clubului fac performanță. Care să fie secretul? Cum îi atrageți pe copii și adolescenți către lectură, apoi către scriitură?

Emil Munteanu: Răspunsul e simplu: creându-le un context, un spațiu în care să se poată „lăuda” cu ce au citit, cu ceea ce au scris sau au

gândit. Apoi, parcurgând un drum invers: de la literatura contemporană la cea clasică, de la literatura care surprinde lumea lor la literatura din secolele trecute. Invitându-i într-un joc în care cei mari (alecartienii cu experiență) devin „profesori” pentru cei mici, în care nu mai există răspunsuri corecte sau incorecte, ci doar curiozități (întrebări) bine sau prost formulate. Așadar, Alecart a devenit pentru ei un loc în care în sfârșit pot să formuleze întrebări. Din păcate, școala le oferă prea puțin această șansă.

Nicoleta Munteanu

Emil Munteanu

În cei 11 ani de activitate, Alecart a adunat multe realizări. Sunteți mereu în top la concursul revistelor școlare. Care vă este secretul? Cum poate fi atinsă an de an o astfel de performanță?

Nicoleta Munteanu: Nu ne-am propus niciun moment la Alecart altceva decât să formăm cititori autentici, nu să luăm premii. Când acestea au venit, au fost rezultatul unui mod sincer de a gândi și de a scrie. Nu există o rețetă a succesului, ci doar un anumit orgoliu al redactorilor de a fi diferiți de ceilalți. I-am învățat pe elevi că nu premiile contează. De altfel, nu a apărut nicăieri în presă că Alecartul a fost pe locul I la Concursul Național al Revistelor școlare, nici măcar pe site-ul ISJ (acest concurs pare unul clandestin, chiar ne gândim să renunțăm să mai participăm la el), că la faza națională a Concursului „Tinere Condeie” anul acesta pe primul loc, și la gimnaziu și la liceu, sunt doi ieșeni (întâmplător, alecartieni), că un redactor Alecart a fost invitat ca poet nedebutat la Festivalul Internațional „Poezia e la Bistrița”. Revenind, secretul constă în încrederea pe care o investim în acești extraordinari adolescenți, chiar dacă pentru cei care conduc sistemul de educație creativitatea nu e o prioritate, ceea ce contează sunt doar rezultatele la olimpiadă.

Alecart este și un club de jurnalism. De ce ați ales și acest domeniu? Cum îi ajută jurnalismul pe copii și adolescenți?

Nicoleta Munteanu: Da, Alecart e (și) un club de jurnalism cultural. Nu am privit niciodată lite-

ratura ca pe un domeniu de sine stătător. Totul a pornit de la necesitatea de a corela lectura și gândul pe marginea cărților citite cu transpunerea în scris a unor puncte de vedere. Forma e la fel de importantă ca ideile și acest lucru trebuie să intre în reflex de la o vârstă cât mai fragedă. Așa s-au născut nu doar recenzii de carte, ci și cronicile de film, de teatru sau de evenimente culturale. Orice cititor e și un locuitor al lumii și al timpului său, așa că e nevoie de o conștiință critică asupra a ceea ce i se întâmplă, asupra a ceea ce înseamnă fenomenul cultural contemporan și asupra actului de a scrie.

Emil Munteanu: De exemplu, la FILIT, redactorii noștri realizează zilnic câte o cronică pentru fiecare „Întâlnire Alecart”, pe care o postează seara pe <https://alecart.ro/>. Un exercițiu util de jurnalism cultural.

Aveți și elevi care au publicat deja. Cine sunt și ce au adus în fața publicului?

Nicoleta Munteanu: Ne bucurăm de fiecare dată când redactorii/ elevii noștri publică în reviste prestigioase sau pe blog-uri culturale. Poezii ale Andraei Strugaru au apărut în Antologia de poezie contemporană „Poezia e la Bistrița”, în revista „Apostrof” sau „Zona culturală”. Proza Ioanei Tătărușanu se regăsește în paginile revistei „Euphorion” sau în antologia *Tinere condeie*, dar și pe blogul <https://omiedesemne.ro>. De asemenea, în „Observator Cultural” sau pe <https://www.bookaholic.ro> intervențiile redactorilor noștri sunt consistente.

„Mi-au trebuit câțiva ani ca să înțeleg că la școală nu mergi doar ca să dai răspunsuri, ci să pui întrebări deștepte”.

Referitor la literatura pentru copii și tineri, cum apreciați oferta actuală, la nivel național? Dar cea de la FILIT? Ce ați dori să vedeți la edițiile viitoare ale FILIT în ceea ce privește oferta pentru elevi și tineri?

Nicoleta Munteanu: Se publică destul de multă literatură pentru copii, ceea ce este un lucru minunat. Sunt edituri care mizează pe cartea pentru publicul tânăr. Copiii și părinții au de unde alege, deși oferta fiind uneori atât de largă, e greu să ajungi la cele mai interesante/ consistente apariții editoriale. E important însă să se stimuleze interesul pentru literatură nu doar prin indicarea unor sugestii bibliografice, ci și prin discuții ulterioare pe marginea acestor cărți în cluburi de lectură, la orele de literatură, la întâlnirile cu autorii. Recent, am remarcat interesul tot mai crescut pentru romanele grafice, bine primite de cei mai mici.

Emil Munteanu: Cât despre „literatura pentru tineri”, cred că intuiesc la ce tip de cărți vă referiți. Personal, nu cred că există o literatură pentru adolescenți și o alta pentru cei care au depășit această vârstă. Orice carte își așteaptă cititorul și orice cititor poate descoperi în cartea pe care o citește ceva care să provoace o mutație interioară, să modifice ceva înăuntrul său. Nu cred că publicul tânăr este prea tânăr pentru li-

teratura de calitate și nici că există cărți inadecvate – doar volume care pot fi descoperite altfel la o altă vârstă. Repet, vorbim despre literatura adevărată, literatura vie, de calitate. Rămânând doar la cărțile pentru adolescenți, aceștia riscă să rateze ulterior întâlnirea cu marile cărți. Cât despre FILIT, orice cititor, fie el tânăr sau mai puțin tânăr, are posibilitatea unor întâlniri (cu autori și cărți) care nu-l pot lăsa indiferent.

Cum erați la vremea adolescenței? Dacă ar fi fost să fiți membri Alecart, ce ați fi făcut? Dacă ați fi fost în boardul FILIT, ce v-ați fi dorit să vi se ofere din partea invitațiilor?

Emil Munteanu: Adolescența mea a stat sub semnul cărților și al prieteniiilor provocate de acestea. Ca într-un vers de Robert Șerban, eram tânăr și taliban. Din adolescență mi-au rămas Dostoievski, Faulkner, Kafka, Celine, Camus și prea puțină literatură contemporană. Dacă ar fi existat ceva asemănător Alecartului, cu siguranță aș fi scris mai mult, nu aș fi ratat dialogul cu nici un autor contemporan, aș fi învățat mai devreme că lumea e un mare text care trebuie descifrat/ interpretat în fiecare zi. Mi-au trebuit câțiva ani ca să înțeleg că la școală nu mergi doar ca să dai răspunsuri, ci să pui întrebări deștepte. Tot din adolescență păstrez trei figuri de mari profesori: unul de literatură universală (Domnica Oniga) – căreia îi datorez plăcerea de a discuta și de a scrie despre cărți, unul de filozofie (Răcaru) – care m-a apropiat încă din liceu de Platon – și unul de latină (Emil Ursu) de la care am învățat rigoarea și eleganța.

Nicoleta Munteanu: Un festival precum FILIT în adolescență mi-ar fi arătat că literatura română nu se termină în anii 60 și că scriitorii pot fi și vii. Câte întrebări au rămas nepuse atunci?

Horia Munteanu, fiul dvs., are deja o carte publicată, este prezent pe piață. Ce părere are despre FILIT?

Nicoleta Munteanu: Horia e un cititor mai bun decât i-au fost părinții la vârsta lui. E nevoie însă de un context care să dea o formă acestei pasiuni. FILIT este unul dintre aceste miraculoase spații ale întâlnirii și ale dialogului. Cât despre scris, el e singurul în măsură să spună ce înseamnă acest lucru. Ceea ce știm noi, din postura de părinți, este că scrisul necesită mai mult decât talent și că e un drum pe care mergi întotdeauna singur.

Aveți o agendă bogată în cadrul FILIT. Cum i-a ajutat pe elevi festivalul? Ce ați văzut concret schimbat la ei după aceste întâlniri de la FILIT?

Emil Munteanu: Concret: cărțile invitațiilor pe bancă și sub bancă, citite în timpul orelor sau în pauze, atât înainte cât și mult după FILIT. Modul cum i-au transformat pe scriitorii în personaje, analizându-le replicile, gesturile, semnătura. Când ai în Iași un asemenea festival, mi-aș dori ca Săptămâna „Școala Altfel” să coincidă cu perioada FILIT.

Care sunt cei mai dragi prieteni ai Alecart? Cum poți fi admis în familia Alecart?

Nicoleta Munteanu: Cei mai dragi prieteni ai Alecartului sunt scriitorii și oamenii care au crezut și cred în acest proiect, în valoarea tinerilor, în au-

tenticitatea gândurilor lor, în curajul și în talentul lor. Cum am spus și mai sus, familia Alecart e familia în care se citește mult, se scrie despre ceea ce se citește, e familia în care competiția e doar cu tine însuși, în care tinerii preiau responsabilitățile adulților. Și o fac cu zâmbetul pe buze.

De unde vine numele revistei?

Emil Munteanu: Pentru a răspunde la această întrebare, voi aminti câteva dintre gândurile lui Virgil Horghidan, unul dintre fondatorii revistei, absolvent al Colegiului de Artă „Octav Băncilă”, în prezent designer în Barcelona: Numele revistei s-a născut din fuziunea a două nume simplificate de școli, „Alecsandri” și „Artă”, însă, în timp, această relație de colaborare s-a schimbat și conceptul a luat altă cale. Pentru mine, Alecart se trage din expresia „à la carte”, pentru că revista nu urmează un meniu, o rețetă, ci tot conținutul ei e șlefuit „de mână”, articol cu articol, imagine cu imagine, deși știu că, de fapt, vine de la locuțiunea franceză „à l'écart”. Între timp, un „discipol” al lui Virgil, Tudor Berbinschi, absolvent al Colegiului Național, student la Informatică, a făcut din Alecart ceea ce este astăzi. Așadar, Alecart înseamnă a sta deoparte de clișee, a avea atitudine. Atitudine culturală.

*(Interviu realizat de Maura Anghel
www.alecart.ro, 9 octombrie 2019)*

Andrada STRUGARU

FILIT 2019, Ziua 1 – Robert Serban: „poezia este ceea ce rămâne din viață după ce o trăiești”

Una dintre cele mai fermecătoare tradiții ale Iașului a devenit ca, în fiecare an, în miez de toamnă, bucuria – a literaturii și artei, a dialogului cultural într-un mediu sensibil, ales (și a universalității pe care acestea o dobândesc prin traducere) – să se răspândească și să crească la fel de repede cum crește în Piața Unirii Casa FILIT, devenind sub ochii trecătorilor, în mai puțin de 48 de ore, un orașel întreg, o lume de sine stătătoare care umple Iașul de scriitori, traducători și artiști din cât mai multe țări și de pe cât mai multe continente.

Și pentru ALECART a devenit FILIT-ul o sărbătoare, îndrăgită și așteptată cu nerăbdare în fiecare an. Despre emoția pre-FILIT – de la listele cu invitați, de la titlurile cărților care sunt rostite din ce în ce mai des la școală, acasă, pe drumul dintre și de la cărțile care usează/segănesc greu ce trec într-un ritm amețitor de la o mână la alta înainte de Festival și mult timp după, până la cronicile de lectură – alecartienii au scris și au vorbit de-a lungul timpului, astfel încât, la capătul pre-emoției, în prima zi de întâlniri, lecturi și evenimente, să se scrie și să se vorbească despre magia FILIT, în plină desfășurare.

Andrada Strugaru

În Amfiteatrul deja familiar și familial al Centrului de Limbi Moderne și Integrare Culturală „Grigore T. Popa” – unde cititorii (elevi, jurnaliști, profesori, prieteni) își făceau unii altora loc cu zâmbetul pe buze, în sala plină și tot mai plină – această magie a (re)început cu muzicienii de la

„Octav Băncilă” (întotdeauna cosmotici, canalizând și eliberând freamătul publicului) și cu Robert Șerban, care a animat și a electricizat încăperea cu un val de căldură umană și energie pozitivă încă de când a intrat pe ușă.

Poezia e un mod de a te salva, de a te împăca cu tine însuși

Despre poezie și scris, despre literatura contemporană din România, despre ficțiune și despre iubire, despre prietenie și siguranța spațiilor familiare am intrat în dialog în prima zi de FILIT cu Robert Șerban, având ca pretext volumele *Puțin sub linie*, *Tehnici de camuflaj* și *Cinema la mine-acasă* (prezentate de Alina Vișel, Anastasia Fuiogă, respectiv, Ioana Tătărușanu) și entuziasmul molipsitor al invitatului și al cititorilor deopotrivă. Ca într-un joc tacit, întreaga întâlnire a stat sub semnul definirii poeziei, reluată de-a lungul discuției asemenea unui element subînțeles și omniprezent.

Întocmai această idee a sentimentelor intense, a trăirilor autentice și de o profunzime aparte concentrate în cele mai familiare gesturi, în cele mai firești întâmplări, a subliniat-o Alina Vișel cu privire la poezia lui Robert Șerban – idee confirmată, de altfel, de definițiile oferite de scriitor poeziei pe parcurs: „*poezia e un mod de a te salva, de a te împăca cu tine însuși*”, „*e un mod de a te regăsi*” sau, după cum versurile o spun, „*poezia este ceea ce rămâne din viață după ce o trăiești*”, mâna

de așchii ce adastă după ce bunicii cioplesc lemnele pentru foc prin care Ioana Tătărușanu descrie estetica firescului și a sincerității din *Cinema la mine-acasă*.

Îmi venea să scriu așa cum îmi venea să fac duș când veneam de la baschet

Scrisul este, în viziunea lui Robert Șerban, mai degrabă o necesitate decât un capriciu: „*Eu scriu din când în când atunci când vreau să știu cum stau*” și tocmai această naturalețe în raportarea la creația artistică m-a intrigat și m-a fascinat, ascultând un poet admirat vorbind cu o candoare categorică și lină totodată despre felul în care scrisul îi rămâne *momentul în care îi este îngăduit să stea locului și să se uite în oglindă* și, mai ales, *că scrie fără gândul de a publica*.

„*Poezia e un fel de jurnal. Când mă hotărâsc să public, mă gândesc la cititor. Ceea ce scriu trebuie să fie concludent pentru celălalt (...) Și eu mă întreb dacă poezia este arta de a plasa cuvinte sau de a tăia cuvinte (...) De fapt, nu adaug niciodată. Dacă simt că a ieșit un text, mă uit ce să mai tai. Din fericire, în literatură calitatea, nu cantitatea contează.*”

M-a impresionat apropierea, intimitatea lui Robert Șerban față de literatură în general, dar mai ales față de poezie și de actul de a crea. Despre acesta el vorbește ca despre un prieten vechi, care l-a însoțit întreaga viață, ca despre propria umbră: de la imaginea copilului care găsește ma-

nifestarea libertății în compuneri și adolescentul care scrie „poezii pentru fete”, până la adultul, tatăl, jurnalistul angrenat în ritmul alert al existenței cotidiene, care nu mai găsește atât de des prilejul să scrie: „*M-am trezit scriind. Tata e scriitor. Am făcut ce a făcut el. (...) piața literară din România nu permite trăitul din scris; nu am întotdeauna timp de introspecție – asta se întâmplă la răstimpuri. (...) În presa de cotidian, ești ziarist și noaptea. Nu poți lucra cu două unități de măsură în același timp: să fii mereu la curent cu ultimele actualități, iar apoi să mergi acasă să scrii poezie; presa și poezia sunt destul de incompatibile.*”

Exercițiile de admirație și lectura

Întrebat despre situația literaturii române din prezent, Robert Șerban a adus în discuție poezia bună și foarte bună care se scrie în limba română, dar și faptul că proza încă nu a reușit să se impună pe plan internațional: „*Literatura română e un fenomen extrem de viu, însă nu are mecanism de promovare; iar pentru promovare, de obicei, în țările străine, se investește foarte mult.*”

Prin răspunsurile deschise și echilibrate dublate de prezența caldă, Robert Șerban transmite și câteva direcții și sfaturi în privința poziționării față de literatură. M-a frapat naturalețea cu care a vorbit tinerilor despre importanța admirației ca mod de a trăi și, implicit, de a recepta realitățile artistice din jurul nostru („*Admirația e ca un foc bun. Stârnește ce e mai bun în noi. Invidia,*

în schimb, e ca o mână în piept care ne oprește”).

„*Eu când n-am chef să scriu, citesc. Cititul e cea mai bună muză. Îmi vine cheful să scriu când citesc.*”

Întrebat ce sfat ar oferi cuiva care vrea să devină scriitor, răspunsul lui Robert Șerban vine în completarea ideii că tehnica și inspirația se cristalizează și sunt perfecționate odată cu perfecționarea lecturii: „*Cine vrea să scrie trebuie să citească. Să citească înainte să scrie.*”

Poemul ideal

Sentimentul că sunt înconjurată de oameni foarte bucuroși să se afle aici a fost amplificat de prezența radiantă a lui Robert Șerban, care s-a arătat ca un scriitor, un cititor, un prieten, un om atent la detalii și la oameni, la literatură și la felul în care aceasta ne poate forma sau aduce față în față cu multiplele variante ale noastre. Iar jovialitatea și deschiderea, energia pozitivă pe care le-a împrăștiat în valuri în întreaga sală au sincronizat nivelul meu de așteptare cu răspunsul pe care scriitorul l-a oferit în final, la ultima întrebare, cu privire la forma unui ipotetic poem ideal: *un poem dintr-un singur cuvânt, care probabil ar fi dragoste.*

(Andrada Strugaru,

redactor-șef adjunct „Alecart”, este elevă în clasa a XII-a, filologie, la Colegiul Național Iași)

www.alecart.ro, 3 octombrie 2019

Robert ȘERBAN

Eu scriu pentru mine și, uneori, public pentru cititori

Ultimul volum de poezie al dvs., *Tehnici de camuflaj*, are un caracter unitar pronunțat. A fost gândit așa sau acest aspect a venit de la sine?

Caracterul unitar, dacă este, iată, sesizat, al *Tehnicilor...*, vine, cred, din faptul că poeziile dintre coperte s-au născut într-un interval relativ scurt de timp, cam de trei ani. A fost o perioadă în care am scris mai mult decât în alte dăți. Prin urmare, stilistica poemelor nu poate fi foarte diferită. Mai toate au puține cuvinte și puține *po-doabe*, fiindcă, cred eu acum, capacitatea de esențializare e unul dintre așii unui poet care absoarbe ca o sugativă cernelurile lumilor în care trăiește și în care visează. Când culoarea lor a fost schimbată de compoziția sugativei (unele sunt mai groase, au mai multă celuloză în ele, sunt mai dure, altele sunt exact invers), când acele cerneluri se usucă și au încetat să mai *afecteze* sugativa, apare poezia. Sau rebutul. *Tehnici de camuflaj* a devenit carte fiindcă am decis să public din ceea ce am scris, nu fiindcă mi-am propus un – ce cuvânt apoetic! – proiect cu ea. Eu scriu pentru mine și, uneori, public pentru cititori.

Robert Șerban

Ați declarat, într-un interviu, că în liceu nu citeți poezie decât rar, deși scriați des. Ce anume v-a apropiat mai mult de lectura de

poezie și ce piste de lectură ați recomanda unui adolescent aflat în situația dvs. de atunci?

N-am citit constant poezie în prima jumătate a liceului, dar apoi s-a petrecut o schimbare radicală. În vacanța dintre clasele a X-a și a XI-a, după ce dădusem și luasem cu succes Treapta a II-a, am fost selectat să merg într-o tabără națională de literatură, la Timișoara, *Excelsior* se numea. Acolo participau *tinerele condeie* din toată țara, a căror selecție, pe bază de texte, fusese făcută de un juriu, erau cursuri ținute de scriitori mai tineri sau mai... maeștri (Florin Iaru, Șerban Foarță, Mircea Nedelciu, Mircea Martin ș.a.), era un cenaclu în cadrul căruia se discuta aprins și tranșant ceea ce se citea, era și discotecă. Ei bine, atunci mi-am dat seama că mai mulți dintre congenerii mei sunt foarte conectați la literatura contemporană, la postmodernitatea literară românească, la poezia optzecistă. M-am simțit ca un fraier, zău! Se rosteau nume de care nu auzisem, titluri pe care nu le citisem. Așa că atunci când m-am întors acasă, la Turnu Severin, am răscolit în biblioteca tatei după poezii de care am aflat la Timișoara. Pe cei pe care i-am găsit, i-am devorat. Pe alții, i-am descoperit la biblioteca orașului, la sala de lectură, și i-am *halit* acolo. Am început să cumpăr cărți de poezie, am început să citesc cot la cot cu taică-meu presa literară pe care o aducea. Și, slavă Domnului, nu cred că lipsea vreo revistă din casa noastră, de la cele foarte cunoscute, până la unele azi dispărute,

cum e *Albina*. Iar pe cele pe care tata uita să le cumpere sau nu le mai găsea, le căutam eu la chioșcuri. Acea tabără m-a stimulat foarte puternic, m-a făcut să visez că pot să devin scriitor. M-a ambiționat să iau în serios literatura și să citesc mult, conectat continuu la contemporani și la generațiile nou apărute.

Spuneți undeva că în liceu citeați o carte, două pe zi. Credeți că diferă timpul adolescenților de atunci cu cel pe care îl au cei de acum? Ce i-ați răspunde unui tânăr care v-ar spune că nu are timp să citească?

Citeam enorm în vacanțele de liceu și, apoi, de facultate. Am făcut liceul între 1985-1989. Nu prea era, atunci, altceva care să mă deturneze de la citit. În afară de fete și de basket. Programul de la TV era de două ore și era de neprivit. La țară, unde îmi cam petreceam vacanțele, lumea se culca devreme, deși, recunosc, mă mai prindeau zorile pe banca din fața porților unor domnișoare. Și nu stăteam singur. Citeam fiindcă pur și simplu îmi plăcea să plonjez în ficțiune, în poveste, să o rup cu lumea cea de jur-împrejur. Voiam să călătoresc, să înțeleg, să aflu, să am aventuri, să trăiesc emoții, să văd cum scriu alții, mai mari sau mai mici. Citeam extrem de variat, de la cărțile clasice, până la romane de aventură, de la Rebreanu, Camil Petrescu și Preda, până la Groșan, Cochinescu, Cărtărescu, Stelian Tănase, Cușnarencu, Nedelciu, Cristian Teodorescu, Crăciun etc., etc. Bașca poezie! Mă întreb: dacă aș fi avut un computer sau un smartphone aș fi re-

zistat să nu mă joc sau să nu comunic cu prietenii? Să nu navighez pe internet? Sunt o fire ludică, dintotdeauna mi-a plăcut să mă joc. Când mi-am cumpărat primul calculator, în 1999 sau în 2000, nu mai țin exact minte, două săptămâni m-am jucat pe el Delta Force. Un joc stupid, în care un soldat (adică, eu) se lupta cu dușmanii. Și cum erau mai multe niveluri, lupta a durat ceva timp. Mă culcam la 5 dimineața, iar la 9 eram la redacție. Am slăbit îngrozitor, arătam ca o fantomă (soldat de elită, deh!), eram obosit, îmi vâjâia capul. Mă întrebau colegii și prietenii dacă sunt bolnav, mă îndemneau să-mi fac analizele, să mă caut. Da, trebuia să mă caut la cap! Noroc că avem oglindă și m-am uitat în propriii ochi. Așa că am decis să-mi șterg nu doar acel Delta din comp, ci toate jocurile care erau instalate, ca să nu mai fiu tentat. Și, atenție, aveam 30 de ani! Om în toată firea. Prin urmare, e greu să dau sfaturi, e greu să-i spui unui adolescent: pune, bă, mâna pe carte, că în viață asta te va face mai bun, nu gaming-ul. Dar să șoptesc *măsură în toate*, iată, pot.

„Ca jurnalist, trebuie să ai o curiozitate la limita patologicului, să fii reactiv, rapid, permanent în alertă. Să trăiești continuu în realitate, să nu te deconectezi de ea.”

Sunteți totodată și jurnalist. Cum credeți că influențează literatura, poate cu atât mai mult poezia, latura jurnalistică? Poți fi un jur-

nalist bun în absența literaturii? Dar invers, ce aduce în plus jurnalismul poetului?

Cu cât știi mai multe, cu atât ai șanse să fii un jurnalist mai complex, cu o putere de înțelegere a evenimentelor mai bună, cu o abordare – dacă nu scrii doar știri și relatări, unde lucrurile trebuie să fie limpezi ca apa minerală – mai generoasă, mai surprinzătoare a subiectelor. Dar poți să faci și prostii: să literaturizezi textul de presă. Să-l împănezi cu tot felul de metafore și de comparații care îi dau, aproape sigur, un aer idiot. Presa și literatura sunt două meserii diferite, deși ambele se folosesc de cuvinte. Ca jurnalist, trebuie să ai o curiozitate la limita patologicului, să fii reactiv, rapid, permanent în alertă. Să trăiești continuu în realitate, să nu te deconectezi de ea. Literatura are nevoie de timp, de introspecție, de visare, de o desprindere de cotidian chiar și atunci când scrii despre lumea imediată. Ce pot să spun fără să clilesc e faptul că ai șanse mult mai mari să fii un jurnalist bun dacă ai cultură. Inclusiv una literară. Faptul că am făcut presă de cotidian ani de zile, faptul că fac și acum, dar una culturală, depărtată de zona strict politică și a faptului de presă imediat, mi-a întărit, cred, capacitatea intuitivă și m-a învățat să relativizez lucrurile. M-a făcut să merg cu ochii larg deschiși, să nu am căști în urechi, să întorc capul nu doar în stânga și-n dreapta, ci și în spate, să pun și să-mi pun mai multe întrebări, să văd lucrurile mărunte și lipsite de importanță, să caut amănuntul. Nicio dată nu e *doar așa*, lumea e plină de nuanțe.

Sunteți, de asemenea, realizator de emisiuni. Dacă ați putea invita un personaj literar, care ar fi acela? Cum credeți că ar arăta emisiunea? Ar fi urmărită de mulți oameni?

Fiindcă Timișoara a fost, cândva, port, fiindcă avem vapoare care asigură transportul în comun pe Bega (recent, Ariana, perechea mea, care e profesoară la Liceul de Muzică, mi-a zis, pe un ton atât de firesc, încât am izbucnit în râs: *Azi am venit cu vaporul de la școală*), fiindcă tocmai am citit, în manuscris, o carte teribilă a lui Mircea Mihăieș, *O noapte cu Molly Bloom. Romanul unei femei*, l-aș invita pe Ulise. Aș începe cu o întrebare ușoară: dacă Ahile arată la fel de bine ca Brad Pitt. Apoi, i-aș cita din Joyce, ca să-l stârnesc, ne-am duce cu dialogul spre ideea de vulnerabilitate, din antichitate și până în prezent, am face o paranteză abordând călătoriile reale și cele inițiatice, i-aș vorbi puțin despre ambrozie, dintr-o paradigmă nouă, cea a alergicii (poate chiar i-aș dărui un fir), aș vira, poetic, discuția spre Troia din fiecare dintre noi și l-aș chestiona imperativ în problema calului. Ar fi o emisiune în galop, *certamente*.

Mă gândesc că vi s-a întâmplat în liceu ca după terminarea unui roman să rămâneți cu întrebări „nerăspunse”. Mai există astfel de întrebări la care nu ați găsit încă un răspuns până acum?

Cred că una dintre minunile vieții este să nu ai întotdeauna răspunsuri la întrebări. Nici măcar la cele livrești. Să ai o curiozitate activă tot tim-

pul. Să mai lași lucrurile și în coadă de pește. Când îmi place mult o carte, când mă prinde, o citesc ca fermecat. Deși am hârtie și creion ori pix pe aproape, ca să îmi notez lucruri care mă interesează, ori ca să subliniez ceva care îmi place, intrigă, displace, uit să fac asta. Aproape că îmi pierd luciditatea. Atunci citesc cu inima. Nu sunt foarte dese astfel de lecturi, fiindcă pentru emisiuni trebuie să am grijă să citesc altfel cărțile interlocutorilor, cu oareșice distanță, cu ochiul care trebuie să extragă dintre pagini chestiuni ce pot interesa telespectatorii, subiecte de discuție. Prin urmare, la o parte dintre întrebările pe care o carte mi le ridică îmi răspunde, uneori, chiar autorul ei. Sunt un privilegiat, cum și telespectatorii mei sunt!

„O carte bună de poezie pe care o citesc mă excită literar, îmi dă energie și mă pune rapid în starea de scris. Lectura e una dintre muzele mele cele mai serioase.”

Ce fel de întrebări vă trezesc volumele de poezie citite?

Nu știu dacă îmi stârnesc întrebări – probabil că sunt și ele, dar acum nu-mi vine în minte niciuna obsesivă în afară de *Ce mama naibii vrea asta/asta să spună aici?* –, dar sigur pofta să scriu mi-o declanșează. O carte bună de poezie pe care o citesc mă excită literar, îmi dă energie și mă pune rapid în starea de scris. Lectura e una dintre muzele mele cele mai serioase.

Spuneți că lucrați la un roman. Există vreun subiect pe care nu îl puteți aborda în poezie, ci doar în proză?

Eu cred, în continuare, că literatura ar trebui să fie teritoriul libertății depline, locul în care să poți ficționaliza fără teamă, fără constrângeri, fără rest. Dar de când cu politicile corecte, trebuie să te autocenzurezi cu acribie dacă nu vrei să ajungi pe mâna polițiștilor literari. Am început cu paranteza. Poți face poezie din orice, cum poți scrie proză despre orice îți trece prin cap orice trece pe stradă. Nu-mi place proza poetică, mă enervează și mă plictisește dacă nu e scrisă cu o maximă intensitate, cum o face, de exemplu, islandezul Jon Kalman Stefansson. Sunt crescut la țară, iubesc epicul. Și logica textului. Scriu pentru mine, dar public pentru cititori (cum spuneam adineauri). Când mă decid să construiesc o carte de poezie, caut să pun în ea textele care să conteze și pentru alții, să le spună ceva și celor care, poate, vor citi. Și, culmea, uneori chiar textele ce topesc în ele propria biografie (de parcă majoritatea poeților ar scrie despre altceva), cele extrem de personale (poate fi poezia impersonală? poate că poate), sunt cele care percutează cel mai bine.

Credeți că îi lipsește ceva poeziei contemporane? Dacă da, ce anume?

E atât de multă poezie contemporană extraordinară, e atât de variată, atât de idioată, de răscolitoare ori plictisitoare, sunt atât de mulți poeți care nu doar că au ce spune, dar și știu să o facă,

știu să facă din cuvinte un bici ce trece prin piele, carne și oase, încât orice reproș la adresa poeziei de azi ar fi o prostie. Chef de citit să existe, că poezie bună e cât vezi cu ochii, până-n China și America de Sud, până în Filipine și Fiji, până în Dorohoi și Vânu Mare.

Poate un volum de poezie să se transforme într-un personaj? Dacă da, ne puteți da un exemplu?

Grea, a naibii, întrebarea! Cred că poate, da, și nu trebuie să aibă în centrul ei neapărat un *om*. Personaj poate să fie dragostea, moartea, orașul, glonțul, spaima, pinguinul. Iată, mi-a picat fisa, *Cartea cu Apolodor* este un personaj cu care generații de copii mari și mici au întâlniri formidabile. Poezia din ea, jocurile de cuvinte, epicitatea ei, întorsăturile de situație, starea de grație a versurilor lui Naum, toate fac din această carte un personaj minunat. Poate și pentru că sunt născut la Dunăre, lângă piciorul podului lui Apolodor (din Damasc), m-am gândit la acest nume. Sau poate pentru că atunci când eram mititel, la grădi, voiam să mă fac pinguin, fiindcă tare mult îmi plăceau păsările astea simpatice și cam neajutate; așa cum sunt, într-un fel, poeții.

*(Interviu realizat de Anastasia Fuioaagă
www.alecart.ro, 31 octombrie 2019)*

Ioana TĂTĂRUȘANU

Când istoria nu salvează, dar istorisirea, da: Andreea Răsuceanu & Lionel Duroy & Herman Koch

Cea de a doua zi dedicată FILIT-ului, la „Întâlnirile Alecart”, a fost prilejul descoperirii a trei scriitori diferiți nu doar prin spațiile culturale din care provin, ci și prin problematica abordată și tipul de discurs propus: Andreea Răsuceanu, Lionel Duroy și Herman Koch. Urmând formatul cu care ne-am obișnuit al întâlnirilor Alecart, discuția a fost precedată de un moment muzical de percuție, deopotrivă antrenant și seducător, pentru care suntem recunoscători elevilor Colegiului de Artă „Octav Băncilă”, coordonați de prof. Iustin Rusu, din Asociația *Juvenartis*. Maniera interactivă prin care a fost gândit recitalul a amplificat conexiunea care deja se născuse între autori și public, dovedind încă o dată că literatura și muzica acționează, de multe și fericite ori, ca elemente catalizatoare.

Ritmuri interioare și semne ale disfuncționalității

În prezentarea romanului tridimensional al Andreei Răsuceanu, *O formă de viață necunos-*

cută, Mălina Turtureanu a insistat pe ideea construcției narative a unor istorii individuale care alcătuiesc interogații multiple, un vast *dosar de existență* care uneori poate chiar umbri *marea* istorie. Întrebată dacă spațiul Bucureștiului din romanul său ar fi putut vreodată deveni Iași sau orice alt oraș al României, Andreea Răsuceanu ne-a mărturisit că Bucureștiul este *o parte a imaginarii sale*, teritoriu care presupune o *asumare organică* nu doar a spațiului, ci și a scriiturii și tipului de discurs.

Mutându-ne privirea și receptorii afectivi către *Cina* lui Herman Koch, l-am ascultat pe Horia Munteanu, nou-curajoasa voce alecartiană, vorbind despre salvare și imposibilitatea personajelor romanului să o îmbrățișeze, precum s-a întâmplat, exemplifică Horia, cu Raskolnikov din *Crimă și pedeapsă*, pentru care credința este singura formă de salvare, de recuperare a sinelui. În *Cina* în schimb, *grandoarea golită de sens, artificială* a spațiului și conștiințelor personajelor sunt doar o înșiruire haotică, delirantă, a nefericirii și

golicionii interioare. În continuare, Horia l-a provocat pe Herman Koch la a-și închipui cu ce personaj ar lua cu plăcere cina și autorul dezvăluie, din intimitatea procesului creator, că Paul, figura centrală a romanului său, este cel cu care ar lua și a luat nu doar cina, ci toate cele trei mese ale zilei, prin constanța cu care a fost prezent și a urmat, alături de autor, construcția cărții.

Salvarea vine din literatură. La fel și iertarea

Schimbând tonul și direcția discuției, Tamara Bivol a vorbit despre *Eugenia* lui Lionel Duroy cu o emoție care a electrocutat sala și a vibrat în micul amfiteatru de la ultimele rânduri și până în ochii scriitorilor. Istoria a împărțit dintotdeauna oamenii în victime și agresori, însă, concluziv nează Tamara, *călăul/agresorul* mării istorii este cel care uită și își asumă uitarea ca pe o întâmplare banală a sortii. Lionel Duroy ne-a mărturisit apoi că din acest imens vertij al asocierilor de multe ori arbitrar din care istoria este compusă, *scrișul poate fi o modalitate de salvare și de subzistență. Scriitura poate salva viața*. Imaginile pogromului de la Iași, sfâșietoarea soartă a evreilor pe străzile aceluiași oraș, străzi care au astăzi o cu totul altă paloare, dar care păstrează greutatea și gravitatea unui trecut istoric disfuncțional, toate acestea pornesc, mărturisește chiar autorul,

din îndelungi conversații cu supraviețuitori ori din munca de documentare, dar mai ales din *Jurnalul* lui Mihail Sebastian, una dintre prezențele rezonante ale romanului în discuție.

Spaimetele dinăuntru nostru și răul de lângă noi: despre frici, secrete, ratate

În ceea ce privește *raiul și iadul* scriitoarei Andreea Răsuceanu, aceasta mărturisește că spațiul copilăriei este cel mai aproape de dimensiunea edenicului, pe când iadul personal este asemănător cu cel al personajului Ioanei, deci absența sub toate formele ei și poate, mai ales, aceea care decurge și îi privește pe oamenii care provoacă o lipsă. În continuare, întregat care sunt reperele, ori semnamentele unei familii fericite, Herman Koch dezvăluie că semnele unui astfel de ideal țin de încrederea pe care membrii familiei o împart unii cu ceilalți, dar, în același timp, de măsura în care, cu bună știință, aceiași oameni *își permit să aibă secrete*. De aici decurge și următoarea mărturisire a autorului *Cinei*, care spune despre cititorii săi ideali că și-ar dori să fie curioși și să îl urmeze *pagină cu pagină, capitol după capitol* în demersul său.

Vorbind despre construcția și nivelul de așteptare propuse de romanul său, Andreea Răsuceanu spune că acesta nu este *nici feminin*,

ALECART LA FILIT

nici feminist și că scopul nu a fost acela de a construi tipologii feminine, ci mai degrabă acela de a închipui povestea condiției celui care așteaptă.

Revenind la ideea că, în scrisul dumneaei, *totul se întâmplă organic*, autoarea insistă asupra procesului în decursul căruia personajele au fost cele

Andreea Răsuceanu, Lionel Duroy, Herman Koch
la Întâlnirile Alecart

care au trasat calea. Complementar acestei idei se situează Lionel Duroy, care vorbește despre *frica autorului de a nu se pierde în cartea în care se află*, invocând o experiență personală, când o frază scrisă nemulțumitor pentru autor a amânat, până la rescrierea acesteia, continuarea romanului la care lucra. Andreea Răsuceanu și Herman Koch sunt de acord asupra necesității scriitorilor de a evita scrisul conform unei formule prestabilite, metodă care nu face altceva, spun cei doi, decât să anuleze caracterul autentic, veridic, al scriiturii și, mai mult, să o conducă spre ratare.

Lionel Duroy și adevărul pe care îl așteptăm de aproape un secol

Spre sfârșitul întâlnirii, Lionel Duroy întărește legătura dintre autor și cărțile sale, afirmând că el însuși *e compus din acestea*. Autorul *Eugeniei* își amintește, de asemenea, de o cronică literară din publicația *Le Monde*, în care se afirma despre romanul său că este cartea pe care Mihai Sebastian și-ar fi dorit să o scrie. Și pentru că emoția este cea care decurge și descrie „Întâlnirile Alecart”, Lionel Duroy încheie prin a-și aminti de imaginea unui bărbat în vârstă, cu ochelari negri, care la lansarea romanului *Eugenia* de la București i-a mărturisit scriitorului că el este unul dintre supraviețuitorii pogromului de la Iași,

acum în postura de ascultător/cititor al propriei istorii.

Sub semnul unor emoții care încă au reverberații vibrante, s-a încheiat o zi în care ochii larg deschiși, întrebările, freamățul unei nerăbdări curioase ies deja în întâmpinarea celei de-a treia zi FILIT care este, mult mai răbdătoare decât noi, pe cale de a se întâmpla.

*(Ioana Tătărușanu, redactor-șef „Alecart”,
este elevă în clasa a XII-a, filologie,
la Colegiul Național Iași)
www.alecart.ro, 3 octombrie 2019*

Mălina CURPĂN

FILIT. Din Bosnia pe străzile Bagdadului învăluși într-o „tristețe fără miros”: Emanuela Iurkin, Ahmed Saadawi, Drago Jančar

Ziua de astăzi, cu ploaia lovind spasmodic trotuarele, i-a îndemnat pe tinerii ascunși sub umbrele colorate să se refugieze într-un spațiu devenit *acasă*, un loc al întâlnirilor semnificative și al dialogului născut din lecturi și curiozitate, unde fiecare cititor se simte în largul său. Deja intrați în atmosfera FILIT, nerăbdători să vadă ce le-a pregătit a treia „Întâlnire Alecart” din cadrul festivalului atât de așteptat, FILIT, și învingând tumultul picăturilor de ploaie, alecartienii s-au lăsat cuprinși de cel mai frumos „viciu” al lor, literatura. Generația de *lapte și miere*, cum am fost numiți pentru că nu am cunoscut formele răului, a fost pusă față în față cu trei scriitori din trei culturi fundamental diferite: Republica Moldova, Irak și Slovenia, pentru a *diseca* esența romanelor-pretext și pentru a da o formă multitudinii de trăiri, de incertitudini, de provocări induse de personaje și lumile lor. Discuția propriu-zisă a fost precedată de o interpretare la trompetă a unor duete celebre din muzica clasică, aduse la viață de către doi dintre elevii Colegiului National de Artă „Octav Băncilă”, Daniel Marcov și Ioan

Chelariu, coordonați de profesorul Sergiu Sandu. Momentul, în perfectă concordanță cu vremea lunii octombrie, a îmbibat atmosfera în intimitatea caracteristică întâlnirilor cititori tineri și vii – autori excepționali.

Durerea ce *acoperă ochii ca o pâclă*

Urmând bine-cunoscutul moment în care redactorii *Alecart* vorbesc despre impactul resimțit în urma parcurgerii cărților, publicul a încercat să se regăsească în emoțiile provocate de prezentările Andradei, Raisei și Vivianeii. *Câinele de bronz* al Emanuelei Iurkin operează cu ceea ce este fragil și sensibil în fiecare dintre noi, atât de uman, vulnerabilitatea. Andrada Strugaru înva-luie iubirea într-un *act de a ierta și de a cere iertare* și ne aduce aminte de viața compusă din câteva povești: cea a copilei părăsitate de mama plecată la lucru în Rusia, cea a hainelor cu mâneci întotdeauna prea strâmte și a papucilor verzi trimiși prin pachet, cea a adolescentei singure care nu își găsește locul și, în definitiv, *a tinerei care învață să respingă afecțiunea umană, să fugă*

de ceilalți, să refuze de fiecare dată iubirea. Lirica absențelor, promisiunea vindecării, durerea ce acoperă ochii ca o pâclă, distanța față de ceilalți și față de sine sunt înglobate în vizualul romanului și persistă în întreaga sa complexitate.

Răul este o trăsătură profund umană

De la tristețea lipsită de miros și izul de ciocolată al dragostei, trecem la imaginea unui Bagdad fantastic și realist în același timp, ce dă naștere unei granițe aproape imperceptibile dintre monstru și creatorul lui, dintre adevăr și iluzie. Raisa Manolescu subliniază repetiția mecanică a termenilor relativi bine-rău, știind că nu mai există un sens evident al acestora în *Frankenstein în Bagdad*. Frica și răul domină, iar misiunea justițiară percepută inițial ca una nobilă devine un mod de încarcerare a sinelui în *spirală răzbu-nării*. *Răul este o trăsătură profund umană și poate cea mai universală trăsătură umană dintre toate.*

Personajul fără glas și frumusețea care fascinează

Viviana Gheorghian a adus în vedere posibilitatea izbucnirii unui război, atitudinea oamenilor față de acesta și așteptarea imposibilă în situația de criză *ce poate lovi foarte crunt*. În cartea *Azi-noapte am văzut-o*, fiecare personaj care capătă o voce narativă *nu vorbește neapărat despre război, ci mai degrabă vorbește despre un personaj fe-*

minin, Veronika, personaj care, deși fără glas, reușește să marcheze viața tuturor. Prezența care planează deasupra celorlalte este singura fără voce între cele cinci perspective distincte, iar Drago Jančar ne-a vorbit apoi despre o cronică de ziar din care a descoperit adevăruri dureroase despre tânăra care i-a inspirat-o pe Veronika și care *a dat foc imaginației scriitorului*. La întrebarea de ce Veronika nu are propria voce în roman, Drago Jančar a mărturisit că a dorit să evite o adâncire în psihologia personajului acesta atât de *efervescent*, preferând să se limiteze la statutul de narator obiectiv, distant. *Cred că o putem cunoaște prin poveștile altora; prin voci ce reconstruiesc viața fragmentat.*

Omul este o combinație între bine și rău, așadar esența răului se află în fiecare dintre noi.

Păstrând discuția în această sferă a absenței, Emanuela Iurkin clarifică părerile contradictorii despre emblematicul Vâlcu, care este *un prieten ce preia rolul unui tată imaginar, ideal*.

Dialogul din această după-amiază a gravitat apoi în jurul sensurilor și formelor pe care le îmbracă *iubirea*. În *Câinele de bronz* ea ține de vulnerabilitate, în timp ce pentru Stevo din *Azi-noapte am văzut-o* creionează proiecția a ceva ce nu poate fi înlocuit, cristalizând o dovadă vie a legăturii dintre el și Veronika, și este primul cuvânt pe care Ahmed Saadawi îl asociază orașului Bag-

ALECART LA FILIT

dad, al doilea fiind *istorie*. Mai mult decât atât, cei trei invitați au fost rugați să descrie formele sub care se ascunde răul (un cuvânt cu o semnificație la fel de vastă ca a iubirii) și cum poate fi acesta evitat. Pentru Ahmed Saadawi, *a nu vorbi cu cei din jurul tău este un mod de camuflare a răului*, Drago Jančar privește dragostea învinsă de orice

factor exterior, iar Emanuela Iurkin spune că răul este reprezentat de oamenii ce își permit să aleagă în locul tău, considerând că *așa este bine*.

Cele câteva minute în care am discutat despre cum poate și cum nu poate literatura să salveze lumea și să ne salveze au depășit dimensiunea livrescului: *prin literatură se poate descrie, nu salva*

Concentrare relaxată la „Întâlnirile Alecart”.
Emanuela Iurkin, Ahmed Saadawi, Drago Jančar

(Drago Jančar) sau *ea este salvarea celor mai stinse voci* (Emanuela Iurkin) sau *literatura este o zonă virtuală, unde nimic nu este concret și totul este posibil, de la vorbirea directă cu Dumnezeu până la creaturi și monștri* (Ahmed Saadawi).

Departele adus aproape. Albumul cu imagini pentru suflet

Spre final am inversat rolurile, scriitorii fiind cei care au fost provocați să ne adreseze o întrebare, astfel reușind să depășim „tiparul” întâlnirilor anterioare și să lăsăm loc și pentru curiozitățile autorilor. Drago Jančar a întrebat-o pe Viviana dacă a plâns la ultimele pagini ale romanului, iar aceasta a avut prilejul să mărturisească cât de tulburată a fost de povestirea mamei și de sfârșitul Veronikăi. Ioana Tătărușanu a vorbit despre emoția necesară în scriitură, dozajul și *filtrul venit dintr-un spațiu foarte intim*, respectiv disocierea dintre conținutul *Câinelui de bronz* și acea *smiorcăială* despre care a întrebat scriitoarea publicul. Cât despre *Frankenstein în Bagdad*, umorul negru este surprins de Raisa în personajul Elishva, care este cea mai religioasă persoană și în același timp cea mai răzbunătoare, neintenționând negarea furiei față de oamenii ce au condus la moartea lui Daniel, aspecte la care au condus-o curiozitatea lui Ahmed Saadawi legată de posibilitatea de a identifica o dimensiune ironică și polemică în roman.

În final rămân încremenite în timp imaginea celebrelor bomboane *Bucuria*, a orașului cosmopolit Bagdad unde creștinul este un egal al musulmanului, *mămăliga mare*, o Veronika Zarnik în ipostaza de mamă care așteaptă la fereastră la fel cum Doamna Josipina o aștepta pe ea, *peștele la grătar* și trenul care traversează Slovenia legând Veneția de Viena în timp ce o mamă își îndeamnă copilul să doarmă, căci nu are nimic de văzut... și din nou Bagdadul noaptea.

Iubirea, răul, răzbunarea, monștrii ascunși în noi se vor împleti cu ecoul aplauzelor energice, urmate de o sesiune de autografe mult așteptată pentru o nouă serie de întrebări prin care să mai prelungim pentru câteva momente întâlnirea cu invitații noștri de astăzi.

*(Mălina Curpăan, redactor „Alecart”,
este elevă în clasa a XI-a, filologie,
la Colegiul Național Iași)
www.alecart.ro, 4 octombrie 2019*

Amalia CARCIUC

„Întâlnirile Alecart” la FILIT cu Mihail Șișkin & Simona Popescu

SAU

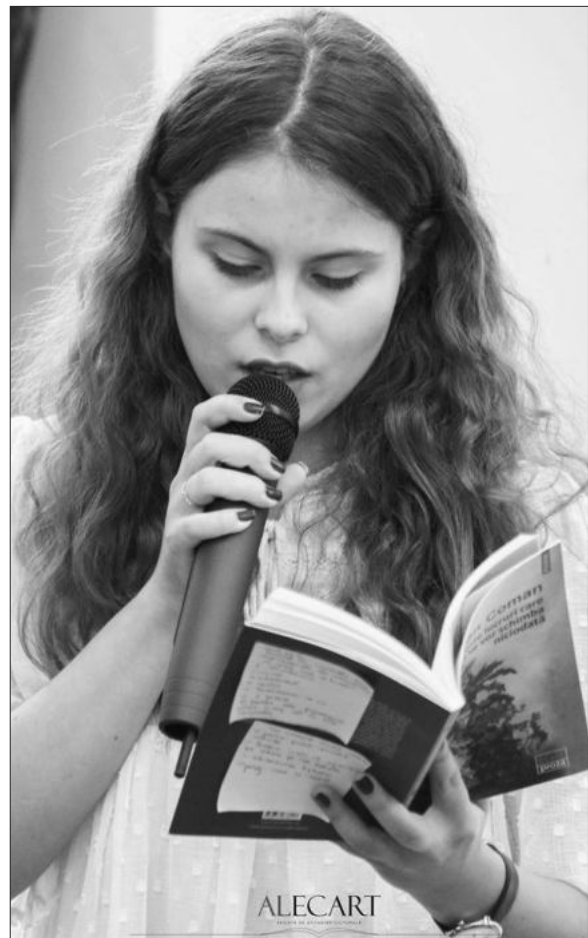
Cum literatura este absorbită de cer

Încercarea de a dărâma statui

Pornind de la ideea că literatura este o patrie a tuturor și încercând să descifrăm sunetele acelei voci care vorbește despre ceea ce suntem indiferent de spațiul pe care îl locuim, ne-am adunat încă o dată în amfiteatrul Centrului de Limbi Moderne și Integrare Culturală „Grigore T. Popa” ce s-a transformat într-o a doua casă în cele cinci zile de FILIT pentru alecartieni, dar și pentru cei care au poposit aici cu sufletul deschis (mulțumim încă o dată UMF-ului, domnului Rector și doamnei profesor Anca Colibaba!), parcă vrând să anulăm gândul că am ajuns la finalul unei călătorii presărate cu glume, cu zâmbete, cu lacrimi din prea multă emoție, cu un freamăt crescând în noi.

Am tras o linie FILIT-ului 2019, am rămas cu multe amintiri, mai îmbogățiti cu fiecare idee pe care am notat-o energic în carnețelele ținute mereu alături și mai dornici de a rămâne în apropierea literaturii prin excelență salvatoare.

Cum celelalte întâlniri deja ne obișnuiseră cu

Amalia Carciuc

acorduri muzicale premergătoare avalanșei de gânduri (care se vor sedimenta abia după ce semnele FILIT-ului vor începe să se piardă de pe străzile Iașului, când Casa FILIT va dispărea din Piața Unirii, când verdea afișelor nu-ți va mai lua ochii), și de această dată muzica a realizat trecerea înspre un dialog sincer și extrem de așteptat datorită invitațiilor care urmau să închidă această extraordinară sărbătoare numită FILIT. Coordonat de profesorul Sergiu Sandu, Ansamblul de suflători al Colegiului Național de Artă „Octav Băncilă” ne-a adus mai aproape melodii care ne-au reamintit că suntem doar o sumă de trăiri pe care le adăpostim (uneori adânc) în noi, că stăm sub semnul unui trecut pe care nu îl putem uita, dar, mai ales, că patria va rămâne cu noi oriunde ne-am afla.

Discursul Ioanei Tătărușanu despre cartea Simonei Popescu, *Exuvii*, păstrează ideea că *Dumnezeu se întâlnește cu literatura* într-o lentoare a percepției, că omul indefinit în esență pare să se raporteze la anumite repere aproape definitorii pentru el (copilăria, prietenia, adolescența) ce alcătuiesc învelișurile care se suprapun, până atunci când cad treptat. Rămâne pregnantă imaginea fetei care se ascunde sub plăpumile cu un miros specific din lada bunicii în spatele cărora reușește să vadă o altă lume, una mult mai mare, dar parcă mai primitoare. Viviana Gheorghian, pe de altă parte, a observat o anumită traiectorie a scrisului în romanul lui Mihail Șişkin, *Scrisorar*,

tocmai pentru că el reușește să salveze substanța brută, pură a lumii și ne face să conștientizăm importanța lucrurilor inutile care construiesc decorul din care facem parte. Viviana ne-a reamintit nevoia apropierii, ororile războiului, dar și eroismul vieții de zi cu zi, modul în care prin scris cele două suflete pereche, Sașa și Volodenka se caută, se sprijină și se salvează, salvându-se totodată din cenușiul unei existențe neîmplinite.

Correspondențe nebănuite

Mihail Șişkin oferă noi valențe actului necondiționat al citirii unei cărți și îl definește ca fiind felul unic prin care cititorul poate corespunda cu scriitorii, indiferent de perioada în care aceștia au trăit, oprindu-se asupra dialogului pe care continuă să-l aibă cu Lev Tolstoi încă de la paisprezece ani când citise *Război și pace* și, de asemenea, cu Dostoievski, Cehov, Gogol sau Varlam Șalamov, cu Shakespeare sau Joyce. Ilustrarea ideii, creionarea unei dimensiuni seducătoare a răspunsului la întrebarea curioasă *cu cine ați corespunda dintre scriitori* naște un întreg univers, stârnește o bucurie nemărginită și propune perspectiva că *Scriitorii sunt doar niște copii care vor să pună o întrebare morții, însă ea nu ascultă și le dă peste urechi*. Tolstoi continuă să își pună întrebările naive (*trenuri, la ce plecați?; spitalule, de ce să îi vindecii pe oameni?*), iar Șişkin îi preia exemplul și continuă *jocul de-a bufonul* care pune întrebări incomode și vrea să amăgească moar-

tea. În ceea ce privește imaginea înmărmurită, transfigurată a unor mari scriitori, Simona Popescu ne îndeamnă să dărâmam statuile, să rămânem cu oamenii, iar profesorul din spatele omului ne-a dezvăluit că alege să vorbească studenților despre oameni, mai apoi despre scriitori, conturând astfel un alt fel de orizont. *Cei puternici își permit luxul de a se autoironiza* – imaginea lui Mihai Eminescu care își comentează operele și le ironizează profund este o declarație de dragoste și respect pentru propria creație, întrucât ajută la conștientizarea valorii acesteia.

O declarație de dragoste, însă una adresată literaturii ruse, este și opera lui Mihail Șişkin care vorbește cu o durere amară despre mostruoasa sa patrie, despre cum devii un ocupant prin naștere și despre cum devii răspunzător pentru faptele pe care un popor le duce în spate. Limba rusă, responsabilitatea ființei față de codul acesta lingvistic propriu, pentru istoria și toate crimele patriei mamă subliniază vulnerabilitatea omului și a scriitorului, o slăbiciune și o iubire dintre popor și o particulă desprinsă din el care va fi observată ulterior și de Simona Popescu: *Mihail Șişkin este un scriitor care își arată vulnerabilitatea*. Cele două Rusii ale acestuia nu ajung să se intersecteze niciodată, nu pot coexista, iar întâmplarea face ca Rusia autorului să piardă întotdeauna în lupta dintre adevăr și umbră a trecutului, dar *Voi fi mereu bucuroși să fiu printre cei care au pierdut*, poate pentru că refugiul stă în

limba melodioasă pentru entitate, pentru spirit, căci îi dăruiește un spațiu atât de intim.

Construcții textuale & umane

Vorbind despre structura cărții *Exuvii*, Simona Popescu formulează următorul gând: *Poți să o citești oricum*, întrucât nu vorbim de o ordine a textului, ci de ordinea și liniștea ce se aștern peste noi după ce adunăm fragmentele răsfirate și le recompunem într-un exercițiu de recuperare a amintirilor și de traducere a moștenirii de senzații a copilului care se adăpostește în tine. Un copil liber, serios, sincer care își permite exuberanțe, care trăiește într-o armonie cu tot ce îl înconjoară. Explicarea termenului „infantil”, din latinescul *infans* (mut), susține ideea anterior enunțată.

Astăzi am analizat realități dureroase cu zâmbetul pe buze, rememorând imaginea bunicului lui Șişkin de la care moștenește numele de Mihail, un bărbat care se opune colectivizării, care încă este strigat de soția ajunsă la peste 80 de ani atunci când numele nepotului îi răsună în urechi. Confesiunea tulburătoare, amintirea omului ce își cere dreptul, neputința dată de uitare și durere evidențiază ideea că se formează un nou tip uman care nu mai este perceput ca o individualitate, ci ca o parte dintr-un mușuroi. *Omul rus e un om aparte, are nevoie de o închisoare* pentru că *lucrul principal e ordinul, iar ordinul creează o realitate*. Ajungem în punctul în care afirmăm cu

tărie că da, patria e acel ceva fragil, *România este ceva fragil*, pentru care suntem totuși răspunzători.

Simona Popescu surâde la amintirea anilor ei formatori *prin obrăznicie*, tradusă prin curiozitate și curaj, încât granița dintre entitate și identitate se șterge prin asumarea unui statut, a unei stări și a unei moșteniri sub auspiciile căreia ne plasăm inevitabil. Am fost încurajați să ne scriem scrisori, să captăm bucăți de prezent indiferent de mijloacele de care ne folosim și să creăm capodopere prin plăsmuirea unor Dumnezei proprii în care lumea să se recunoască. Nu pot să nu amintesc că fiecare cuvânt al lui Mihail Șişkin era o „lecție” de demnitate și un strigăt pentru *țara (lui) care nu te va lăsa niciodată să te simți om*, o căutare de a învia cuvinte și, în același timp, o clamare a unui adevăr dureros despre această Rusie care nu are nimic de-a face cu Rusia lui Rahmaninov sau Tarkovsky.

Adevărata literatură e absorbită de cer. **(Mihail Șişkin)**

Nota în care am încheiat ultima „Întâlnire Alecart” din cadrul FILIT 2019 ne întărește speranța că anul ce urmează va fi un nou prilej de a vorbi despre alte povești din interiorul lumilor pe care invitații FILIT (ni) le vor propune. Ușa care se închide, ecoul, aplauzele furtunoase pentru toți scriitorii care transformă literatura într-o scară sigură către cer, ochii întrebători, starea de eufo-

rie sunt prelungiri ale sentimentului că pentru câteva zile chiar putem spune că am atins cerul, căci locul pe care îl iubim e atât de aproape, parafrazând un vers al Svetlanei Cârstean pe care l-am auzit la Noaptea albă a poeziei, iar literatura e spațiul în care vrem să amoțim.

Urmează o depresie post-FILIT și amintiri frumoase despre, poate, cea mai frumoasă ediție FILIT dintre cele la care am participat eu și colegii mei. :)

O ultimă imagine de la „Întâlnirile Alecart” la FILIT:

Mihail Șişkin le roagă pe cele două colege ale mele care au scris cronicile romanelor *Scrisoriar* și *Luarea Ismailului* să-i dea un autograf pe paginile revistei „Alecart” pe care o ținea în brațe de-a lungul evenimentului ca pe un trofeu.

**(Amalia Carciuc, redactor „Alecart”,
este elevă în clasa a XII-a, filologie,
la Colegiul Național Iași)
www.alecart.ro, 7 octombrie 2019**

Raisa MANOLESCU

**„Scriitor nu este cineva care a avut o experiență,
ci cel care a avut nevoie de o experiență” (Richard Ford)
„Întâlnirile Alecart” la FILIT (Ziua a 4-a)
cu Richard Ford & Dan Coman**

Îmi este din ce în ce mai greu să descriu sau să cuantific experiența FILIT, având în vedere că ea se măsoară doar în cărți, dialoguri vii, oameni-poveste și verdele tot mai palid ce învăluie iremediabil orașul la începutul lui octombrie. Astăzi, în a patra zi a „Întâlnirilor Alecart” de la FILIT, mi se confirmă acea impresie copleșitoare pe care am trăit-o și în anii anteriori, și anume că, pe măsură ce festivalul se apropie de sfârșit (deși nu știu dacă *sfârșit* este cel mai potrivit cuvânt, căci aceasta nu este o experiență care se termină vreodată cu adevărat, rămânând încrustată pentru totdeauna în mintea celor care o trăiesc) intensitatea cu care sunt trăite întâlnirile crește exponențial.

Azi ne-am agățat cu toții de atmosfera FILIT din penultima zi în compania a doi *oameni-spectacol*: Richard Ford, un autor pe care l-am așteptat cu nerăbdare și emoție din momentul în care am aflat că va participa la ediția de anul acesta a festivalului, și Dan Coman, deja extrem de apreciat în rândul alecartienilor, căci orice dialog la

Raisa Manolescu

care acesta este prezent devine inevitabil o poveste. Deoarece „Întâlnirile Alecart” s-au situat mereu la intersecția mai multor arte, evenimentul a început cu un recital de fagot interpretat de domnul profesor Florin Loghin și de studentul Andrei Lupu, absolvent al Colegiului Național de Artă „Octav Băncilă”, care ne-a amintit că literatura se trăiește cel mai bine pe acordurile deopotrivă liniștitoare și puternice ale muzicii.

Imaginația lărgeste spectrul posibilităților

Așa cum ne-am obișnuit, romanele ne-au fost aduse mai aproape de doi redactori „Alecart”. Astfel, Anastasia Fuioga ne-a oferit o imagine a prozei inconfundabile a lui Richard Ford prin intermediul volumului *Femei cu bărbați*, spunându-ne că, în ciuda faptului că protagoniștii romanului sunt voci masculine, personajele feminine primează tocmai datorită faptului că ele *reuşesc să trezească la realitate și la viață bărbații din jurul lor*. Provocându-l pe autor cu o întrebare care vizează tocmai această temă recurentă în volumele sale, am aflat că explorarea relației dintre femei și bărbați nu este firul roșu după care se ghidează Richard Ford în momentul în care scrie, ci, într-o mai mare măsură, schițarea modalității în care acțiunile noastre ne influențează permanent viețile: *De multe ori credem că știm care ar fi rezultatul acțiunilor noastre, dar de și mai multe ori greșim. Imaginația lărgeste acest spectru al*

posibilităților. Într-adevăr, acest aspect este vizibil în proza ambilor scriitori, iar despre *spațiul mistic care se plasează la granița dintre blândețe și primitivism*, spațiu desprins din imaginația lui Dan Coman, ne-a vorbit Amalia Carciuc, care ne-a reamintit despre *forța cuvintelor și puterea lor nebănuită*.

Dialogul de astăzi a îmbrăcat multiple forme, pendulând între sfera ludicului și cea a unei dezarmante și adeseori brutale sincerități, întrucât întrebările schimbau constant traiectoria discuției. De mai multe ori, conversația a brodat pe marginea modalității în care spațiul cultural din care provine un scriitor se imprimă asupra operei sale. În această privință, Dan Coman afirmă că, din punctul lui de vedere, locul unde creștem se impregnează foarte puternic în noi, dându-ne ca exemplu momentul în care a încercat să scrie un roman care *să aibă priză la public, cu Facebook și Instagram*, sfârșind prin a scrie un roman despre un sat izolat... așa a ieșit *aceste lucruri*... Această afirmație a fost completată de experiența lui Richard Ford, care nu doar că ne-a dezvăluit că rețeta succesului în Statele Unite ale Americii este să *lucrezi până ce cazii din picioare*, ci și cum tumultul politic, precum războiul din Vietnam și conflictele din Orientul Mijlociu au ajuns iremediabil să influențeze modul în care scrie. Întrebările au gravitat, de asemenea, și în jurul impactului pe care îl are literatura asupra cititorilor, as-

pect imposibil de evitat într-o sală plină de tineri care au volumele autorilor acoperite de însemnări pe masă și care capturează (la propriu) cuvintele invitațiilor în carnețelele lor mereu pline de întrebări.

Timeless

Mi-a rămas foarte viu în minte răspunsul lui Dan Coman în momentul în care a fost întrebat dacă este de părere că subiectele *tabu* pe care le abordează în romanele sale au potențialul de a schimba percepția tinerilor în legătură cu ele: *nu există subiecte tabu în literatură, de aceea îmi și place atât de mult. Și, de fapt, toate aceste povești tabu le-am învățat de la tineri...* Rămânând în această sferă a percepției pe care o au adolescenții asupra literaturii, o elevă care a citit unul dintre romanele lui Richard Ford la mai bine de 20 de ani de la publicarea sa a vrut să știe dacă autorul consideră că opera sa are acest caracter *timeless*, putând să fie citită de orice generație – *Nu știi dacă este chiar așa, cred doar că romanele pe care le scriu ar trebui să poată fi citite în timpul vieții mele. Deci, iată-ne aici, împărțind o viață...* În timp ce aplauzele energice răsunau, m-am uitat prin sală cu gândul că acesta a devenit un spațiu cu adevărat *timeless*, atât un refugiu, cât și un loc al intersecției dintre mai multe generații, literatura rămânând unul dintre puținele spații în care se întâmplă acest lucru. Mi s-a părut că

răspunsurile lui Richard Ford se configurau sub forma unor puncte de suspensie, lăsând mereu loc unui *dar* șovăitor sau altor interpretări, poate în niciun moment la fel de tare ca atunci când ne vorbea despre imaginația care înlocuiește adeseori realitatea atunci când vine vorba de literatură. În viziunea sa, *un scriitor nu este cineva care a avut o experiență, ci cel care a avut nevoie de o experiență.*

Literatura este un spațiu în care cuvântul „tabu” devine nul

Dacă despre prozatorul american am aflat că *are încredere în imaginație mai mult decât în experiența proprie*, în cazul lui Dan Coman am descoperit că acesta a inserat o doză mai mare de realitate decât credeam inițial în spațiul aproape magic configurat, deoarece autorul a fost întrebat dacă pasajele scrise cu un alfabet ininteligibil și aparent mistic au legătură cu limba georgiană. *Ești prima persoană care își dă seama de asta, se aude înainte ca aplauzele și râsetele să înceapă.* Scriitorul ne-a dezvăluit că nici măcar el nu știe ce înseamnă fragmentele din cartea lui, pe care le-a preluat de pe pagina de Facebook a unui prieten care vorbește această limbă și că refuză categoric să afle ce înseamnă (moment în care am conștientizat că, într-adevăr, literatura este un spațiu în care cuvântul „tabu” devine nul...).

Voi vă auziți? Răspunsul la toate acestea este literatura.

Schimbând rolurile cu care ne obișnuisem până acum, întâlnirea s-a terminat cu o provocare lansată atât publicului, cât și autorilor, și anume ca aceștia din urmă să adreseze o întrebare unui tânăr din sală. Acesta a fost prilejul pentru ca Dan Coman să-l întrebe pe cel mai norocos dintre noi (ah, ce l-am invidiat pe băiatul în cauză!) cu ce personaj ar dori să se întâlnească dacă ar avea posibilitatea să fie teleportat în orice carte, răspunsul fiind Winston din romanul *1984*. Ducând discuția în cu totul altă direcție, Richard Ford ne-a întrebat de ce ne temem cu adevărat, iar din diferite părți ale sălii au început să se audă glasuri cu tonalități diferite. *Viitor. Moarte. Eșec. Să îi pierd pe cei dragi*. Cu fiecare răspuns, aceste fărâme de frică erau pulverizate prin sală, însă totul a luat sfârșit în momentul în care glasul dezarmant de onest al scriitorului ne-a oferit răspunsul – *Voi vă auziți? Răspunsul la toate acestea este literatura*.

Într-adevăr, după o astfel de întâlnire devine imposibil să nu conștientizezi că spațiul literaturii, care glisează neîncetat între blândețe și brutalitate, simplitate și efervescență sau realitate și iluzie este cel în care se mai poate vorbi cu adevărat de salvare. Asemenea unei plase de siguranță, el se află mereu acolo să capteze toate

stările emanate de umanitate pentru ca apoi să le propage în lume, de fiecare dată sub o altă formă sau culoare.

Mă uit în jurul meu la tinerii care schimbă impresii zâmbind în timp ce așteaptă la coadă pentru autograful celor doi invitați sau la cei care vor să își cumpere cărțile lor. Mă uit la toți cei cu cataloage FILIT în mână și cu dialoguri vii în minte și realizez că, încă o dată, „Întâlnirile Alecart” ne-au adus mai aproape de acest spațiu salvator al literaturii. Pentru mine, acestea sunt momentele care mă fac să îmi dau seama că, atâta timp cât vor exista astfel de întâlniri autentice cu oamenii din spatele cărților, aceste lucruri nu se vor schimba niciodată...

***(Raisa Manolescu, redactor „Alecart”,
este elevă în clasa a XI-a, filologie,
la Colegiul Național Iași)
www.alecart.ro, 7 octombrie 2019***

Ioana TĂTĂRUȘANU

FILIT 2019. Sinteza generozității

Ediția FILIT 2019 a însemnat, prin ochii mei, acceptarea unei sinteze și a închiderii unui (semi)cerc al anilor mei de liceu, prin prisma „Întâlnirilor Alecart” la FILIT pe care le-am organizat împreună cu colegii și profesorii mei, din clasa a noua și până acum. Am convingerea deja nostalgică a faptului că povestea se trăiește nuanțat, în funcție de perspectiva cititorului ori a scriitorului și că dozajul generos al bucuriei pe care am cunoscut-o în acești patru ani de FILIT va îmbrăca alte forme și va căpăta alte nuanțe atunci când, studentă fiind, în perioada aceasta a anului nu o să mă mai uit la profesorii mei, Nicoleta și Emil Munteanu, decât din public. Însă, mai importante decât unde se cuibăresc nostalgia și dorul atunci când ele se întrevăd din ce în ce mai curajoase, sunt descifrarea și re apropierea vizuală, după suficientul timp al dospirii, de momentele și stările care le-au generat. Cu atât mai împăcată cu mine mă simt, cu cât, după atâtea sentimente și ipostaze personale ale căror origini nu le-am putut repera și înțelege, FILIT-ul de anul acesta a devenit, după aproape o lună, o sinteză și o acumulare fericită a multora dintre ele.

Ioana Tătărușanu

Încă o dată, am înțeles că vasta și complexa dimensiune a minții umane, îndeosebi a celei creatoare, are atâtea manifestări și forme de expresie, polemice și complementare deopotrivă și care nu se pot dezvălui decât prin întâlnirea cu omul.

Exuberanța sinceră, timiditatea, pragmatismul, rezerva, verticalitatea neartificială, simplitatea și umorul sunt modalități de asumare a unei realități exterioare care poate adesea deveni, față cu o curiozitate năvălitoare, specifică tinereții și dragostei față de literatură, copleșitoare, după spusele invitațiilor de la „Întâlnirile Alecart” de anul acesta. Robert Șerban ne-a dăruit o jovialitate molipsitoare, care umple săli și se revarsă atmosferic peste frunțile plecate ale celor care, la fel ca mine, au avut naivitatea de a suprapune poezia sa, ca o rană nevindecată, peste persoana poetului. De câte ori însă viața nu a anulat sau dezarticulat metodic așteptările trăitorilor săi! Căldura lui Cătălin Pavel, la Zoon Poetikon, dăruindu-mi *Arheologia iubirii*, nu a mai avut rest atunci când, privindu-mă în ochi, mi-a spus apăsător, hotărâtor, decisiv *Întotdeauna vei avea un prieten în mine*.

Apoi Șișkin, o imensă poveste despre apartenență. Întotdeauna când am avut prilejul de a asculta rusa, senzația a fost aceea a unei scufundări într-o apă dulce și-mi era aproape indiferentă însoțirea traducerii (minunile limbajului și ale sunetului), însă acum nerăbdarea cu care îmi mutam privirea spre a doua voce și răspunsul ei îmbrăcau restul sonor al limbii. Îi dăruiau, de fapt, o coerență uimitoare și nu a durat mult până când ea a sclipit în ochii și pe obrajii multora dintre noi. Despre lacrimile de la FILIT cel mai ușor mi-ar fi să povestesc îndreptându-mi cuvintele către unul dintre profesorii mei, Nicoleta

Munteanu, de la care am învățat ce presupune eleganța întâlnirii și a dialogului cu literatura, de care nu se pot despărți sensibilitatea și felul în care fiecare dintre noi alege să-și poarte expresiile propriilor trăiri. Mai mult, să nu se rușineze de ele, dar nici să nu le transforme în demonstrații, imposturi ori simple bravuri. Convingerea mea, după ce l-am observat îndelung pe acest om, din admirație, este că rafinamentul unei astfel de situații nu poate fi dobândit decât prin întâlnirile cu oamenii și cărțile lor, întâlniri sistematice, care nu pot sfârși decât ordonându-ne (și) sufletele. Am devenit pe rând, cum spunea Simona Popescu, neoteni. Am ignorat iminența unui sfârșit la fel cum animalele acestea nu cunosc bătrânețea pentru că nu mor niciodată.

Serile petrecute în cortul FILIT mi-au demonstrat că unghiul acesta nu este o greșeală, pentru că familiaritatea tuturor chipurilor din jurul meu m-a încurajat să îmi doresc din ce în ce mai puternic să locuiesc lumea aceasta fără înlocuitor pentru că aici singurătatea mi-a fost, de cele mai multe ori, fie o necesitate, fie o condiție sau o plăcere. Aici se află și motivul pentru care, de cele mai multe ori, merg singură la teatru. Există zone ale propriei persoane cu care sunt nemilos de egoistă, cum există atitudini și senzații pe care nu-mi doresc să le justific. Așadar, singură eram în cortul FILIT și atunci când în fața mea, perpendicular față de scaunul meu, s-a așezat Simona Popescu, pe brațe cu ultimul număr din „Alecart”.

Din poziția în care mă aflu, am putut să o privesc fără să fiu observată și am zăbovit mai ales asupra mâinilor. Într-adevăr, prin ele, iată un neoten. Nu mă pot lipsi de gândul că frumusețea și grația unui om își construiesc și își reflectă traiectoria și pornind de la preocupările fiecăruia, ca un stimul limpede și de neoprit. Despre asta vorbesc, cred eu, și mâinile Simonei Popescu, despre obsesia asimilată a tinereții, despre fragilitatea copilăriei care nu dispăre niciodată, decât odată cu noi. Aceeași fragilitate și tresărire timidă a împărțit-o și Emanuela Iurkin, de data aceasta printr-o fizionomie care recompunea cu exactitate fiorul romanului său. Calea dinspre om spre cuvânt este o lecție cunoscută și fundamentală a lecturii, însă recompunerea lui prin cuvinte, imaginarea aproape arhitecturală a scriiturii prin întâlnirea scriitorului și strânsul consens dintre cele două au fost o nouă revelație personală. *Și poate că nu ar fi fost nimic, dacă nu i-aș fi observat Andradei, în timp ce vorbea despre Căinele de bronz, lacrimile, puțin în spatele ochilor, puțin deasupra lor și dacă de aici nu s-ar fi născut alte revelații care nu au dospit încă.*

M-aș mai opri, apoi, asupra momentului de decernare a premiului liceenilor, din ultima seară FILIT și la ochii câștigătorului, Radu Vancu, de o mare sobrietate și de un real mister, modest, dar grandios în scriitură. Dumnealui este o altă încarnare, un alt reper al ambițiilor și admirației mele și o mai veche expresie a prieteniei alecartiene.

Transparența mă urmărește, uneori deformează realitatea mea zilnică până în puncte din care cu greu devin iarăși opacă, dar asta mă bucură și îmi oferă întotdeauna o năucitoare poftă de scris. La fel de năucitoare ca ochii albaștri ai lui Richard Ford sau prezența bunicii în amfiteatru, la care mă gândesc întotdeauna când citesc. Aceasta este forța unui astfel de conglomerat al literaturii, cum este FILIT-ul. Creează o rețea nevăzută, o pânză largă cu ochiuri mari, de aceea mulți trec prin ea – poate, mai ales, și pentru că apropierea de eternitate nu e întotdeauna confortabilă, ba e, în lipsa înțelegerii ei, chiar inutilă. Rămân, cum spuneam, sintezele și concluziile anexate unor imagini care fac un pas în față, în fața mea, și rămân ca un sistem de lumini către care pasul meu trece.

*(Ioana Tătărușanu, redactor-șef „Alecart”,
este elevă în clasa a XII-a, filologie,
la Colegiul Național Iași)
www.alecart.ro, 19 octombrie 2019*

Ecouri ale „Întâlnirilor Alecart” la FILIT 2019

E un privilegiu să faci parte din această poveste. Mi-a plăcut ideea de a aduce scriitorii alături de cititori, în spații mai puțin formale, de la cortul FILIT până la cafenele sau săli de cinema, așa cum s-a întâmplat la prima ediție (de obicei, „Întâlnirile Alecart” au evitat spațiul școlii tocmai pentru a crea un alt tip de apropiere între tineri și autorii preferați).

Cred că organizatorii au fost impresionați de entuziasmul tinerilor cititori, de curiozitatea lor, dar și de modul în care adolescenții de la Alecart organizează aceste întâlniri: caută o sală, realizează o ediție specială a revistei, recenzează cărțile autorilor invitați, transformă evenimentele în adevărate spectacole (avem invitați elevi și profesori de la Colegiul de Artă „Octav Băncilă” care susțin un scurt recital, expoziții de grafică sau pictură ale colaboratorilor Alecart etc). Și, nu în ultimul rând, de dialogul netrucat, sincer pe care alecartienii îl poartă cu invitații.

Emil MUNTEANU

Dan PLEȘA:

și dacă tot m-am întors de la Iași, încercând să ocolesc laudele, mulțumirile și osanalele care-mi vin, și care ar fi pe deplin meritate, să zic ce mi-a atras atenția. așa, *bullets-uri*

(...)ceea ce reușesc profesorii care coordonează clubul de carte Alecart. o dovadă că există și la noi soluții astfel încât procesul de învățământ să construiască un cadru în care tinerii să se dezvolte mergând pe linia fină dintre clasic și modern, să învețe diferența dintre revoltă și jignire, să nu confunde admirația cu idolatria, să accepte că originalitatea nu poate fi suspendată în aer, poate fi pusă doar pe un soclu de naivități și greșeli. toți scriitorii care interacționează cu elevii din clubul Alecart sunt vrăjiți de întâlnirea cu un cititor competent, și nimic nu poate fi mai prețios pentru un scriitor decât acest cititor. știu, sunt unii absurzi, care citind producțiile acestor adolescenți se așteaptă să revoluționeze literatura sau critica literară și se simt dezamăgiți. sunt convins că unii dintre ei o vor face peste câțiva ani, și sunt sigur că toți acești adolescenți vor deveni intelectuali (știu, sună cam desuet termenul ăsta, dar eu cred în el) veritabili, profesioniști indiferent de aria de expertiză, spirite rotunde.(...)”

Robert ȘERBAN:

„FILIT 2019 a fost unul de poveste, iar cele câteva cuvinte și fotografii ale mele n-au cum să prindă extraordinara atmosferă a celor 5 zile, a

ALECART LA FILIT

---

celor câtorva zeci de evenimente ce au avut loc și nici să redea energia celor câtorva mii de iubitori de literatură care au participat la festival. Mi-am revăzut prieteni, mi-am făcut prieteni, m-am întâlnit cu formidabilii elevi de la ALECART și profii lor, am ascultat literatură de foarte bună calitate și discuții tari despre literatură (...).

Adevărul că a fost o întâlnire extraordinară, minunată, energizantă! Sunteți formidabili, măi, copii, sunteți de poveste! Vă mulțumesc și vă îmbrățișez cu prietenie pe toți, m-am simțit grozav! Mai vreauuuuuuu!!!”

Andreea RĂSUCEANU:

De mult nu am mai vorbit cu atâta plăcere despre literatură. Nici nu știu ce să spun mai întâi

despre întâlnirea de azi de la ALECART, că toți tinerii aveau întrebări și ele au continuat multă vreme după ce s-a încheiat evenimentul, în timpul autografelor, că prezentarea Mălinei, caldă și inteligentă, e printre cele mai mari bucurii pe care mi le-a adus scrierea romanului meu, că foarte greu m-am despărțit de copii și profesorii lor minunați, încercând să prelungesc cât mai mult bucuria acestei zile. Nu am plecat încă, dar abia aștept să mă întorc.

O formă de viață necunoscută e nominalizată la Premiul liceenilor pentru cea mai îndrăgită carte a anului 2018, în cadrul FILIT. Nici o lectură a cărții mele nu am așteptat-o cu mai mari emoții decât pe cea a cititorilor tineri, pentru că ei sunt cei mai greu de cucerit, mai sinceri și mai greu

Ecouri de aplauze la „Întâlnirile Alecart”

coruptibili. E o bucurie cu totul specială pentru mine această nominalizare, pentru că e și un fel de întoarcere la un timp privilegiat, când mă bucuram de cărți așa cum doar un om foarte tânăr o poate face, la o intensitate extraordinară, insuportabilă, cred, mai târziu. A fost ca și cum, prin întâlnirea cu tinerii de la ALECART, m-aș fi întâlnit de fapt cu mine, cea de atunci, când doar speram că voi scrie o carte pe care o vor citi în felul în care au făcut-o niște cititori adevărați.

Radu VANCU:

O cunoșteam de dinainte pe Ioana Tătărușanu, de la întâlnirile Alecart la care am participat în ultimii ani, și o știam ca fiind un cronicar literar bun. Am descoperit-o recent pe site-ul lui Gelu Diaconu, *O mie de semne*, cu poezie și proză, amândouă foarte promițătoare, e singura pe care o cunoșteam dinainte, însă nu m-am întâlnit cu ceilalți membri ai juriului, nici nu știu cine au fost. Și, într-un fel, e și mai bine așa pentru că e și mai transparent.

A fost, pur și simplu, un premiu dat de cititori pe care nu-i cunosc, dar care cer totul de la literatură, unui scriitor care, cândva, a cerut totul de la literatură și speră că încă o face. – <https://filme-carti.ro>

Simona POPESCU:

Întâlnirea ALECART? Un loc unde poți fi... tu însuși (eu însămi). Mulțumesc pentru asta!

Drago JANČAR:

„Ce după-amiază extraordinară cu tinerii cititori de la ALECART!!!! Unii oameni spun că literatura nu va supraviețui. Ar trebui să vină aici, la Alecart, să vadă cât de greșit gândesc.”

Cătălin PAVEL:

O să reduc cel mai important festival literar din Europa de Est la o fotografie (de la ZOON POETIKON, eveniment organizat de Alecart la FILIT - n.r.). Pentru mine, participarea la acest eveniment extraordinar a însemnat în special un lucru – întoarcerea la poezie, lucru inavuabil azi. În ultimii patru ani am postat pe FB un singur link la poezii ale mele – pentru că e foarte greu să te asumi. Cu proza mai treacă-meargă, mai sunt și acolo grozăvii, de care pretinzi așa, la derută, că nu se referă chiar la tine însuși. Dar poezia ești tu și atât, e super-dur. Cine scrie poezie, știe chestia asta. În fine. Ce voiam să zic: din multele poze pe care le am cu mine la o masă la FILIT, alături de mulți scriitori foarte buni, cel mai mult țin la asta, de când am citit cu poezii Ligia Keșișian, Robert Șerban, Ilinca Zaharia și Andrada Strugaru. E rar să dai de o poză cu atâția poeți care râd – poeți care, fiecare, pot să te facă să plângi. E complicat.

Cezar AMARIEI:

E sâmbătă, la prânz, iar în amfiteatrul Centru-lui de Limbi Moderne și Integrare Culturală „Grigore T. Popa” nu mai e loc nici măcar pe per-

vazul celor trei geamuri. Copiii le-au ocupat și pe acestea. Dan Coman și Richard Ford vin la întâlnirea cu clubul de lectură Alecart.

„Rețeta succesului: să muncești pe brânci! Să iei lucrurile în serios, e singura viață pe care o ai“, le transmite Ford.

Duminică, la prânz, ploaia și-a reluat rolul de cenzor al mișcării. „Oi, oi, oi!“, exclamă Șișkin când vede amfiteatrul plin, la întâlnirea cu Alecart. Alături de el, Simona Popescu. Cine nu a mai avut loc în sală (nici măcar pe pervazul ferestrelor, ocupat acum și de doamne, nu doar de elevi) ascultă de pe hol „declarația de dragoste față de monstruoasa mea patrie“ făcută de autorul rus. Vocea blajină a lui Șișkin naște zâmbete, stârnește emoție. Unii țin lacrima în colțul ochiului. Mulți o lasă, discret, să alunece.

Inteligenți, culti, dezinvolti, elevii din Alecart dovedesc o uimitoare capacitate critică și de sintetiză. Felicitări lor și celor care îi călăuzesc! – „Observator Cultural”

Matei MARTIN:

La Iași, clubul Alecart, inițiat de doi profesori de liceu, publică o revistă culturală și are deja propria secțiune în cadrul FILIT. Probabil că impactul local al acestui club de lectură nu poate fi cuantificat în cifre. Însă tinerii care au avut șansa să treacă pe la întâlnirile periodice ale clubului vor rămâne, cu siguranță, cititori activi. E greu de cuantificat în cifre și de ce e nevoie pentru a reproduce modelul Alecart la scară națională: dacă

în fiecare oraș s-ar găsi doi profesori înzestrați și dedicați meseriei, poate că în câțiva ani în România s-ar citi mai mult și mai bine. – „Dilema veche”

Nicolae CREȚU:

Prima (dezbateră cu elevii) Alecart, cu Richard Ford și Dan Coman, moderată de excelenta prof. Nicoleta Munteanu, „potop” de întrebări (și comentarii) având ca obiect scrieri ale invitaților, climat de pasiune, inteligent cultivată „alecartilor”, pentru literatură, idei, cultură. – „Ziarul de Iași”

Cristina HERMEZIU:

Festivalul FILIT este an de an o uriașă pledoarie pentru lectură iar orașul Iași – un creuzet de cititori tineri excepționali. Zecile de întâlniri în licee și în colegii, la care participă toți scriitorii români și străini invitați, dar și spectaculoasele întâlniri ale clubului de lectură ALECART – condus de profesori de vocație precum Nicoleta și Emil Munteanu, sau clubul Logos, coordonat de Serinella Zara, arată că literatura e vie și e profund formatoare. Liceenii sunt cei care citesc, dezbate și decid timp de un an pentru a oferi apoi în cadrul FILIT premiul pentru cea mai îndrăgită carte: la această ediție distincția revine scriitorului Radu Vancu pentru romanul *Transparența* (Humanitas). – adevărul.ro

www.alecart.ro, 14 octombrie 2019

FILIT 2019. Locuri și personaje (expoziție de Ioniță Benea)

Cromatică vibrantă și armonioasă, grupurile statuare de personaje, casele care capătă și ele, parcă, viață, iată doar câteva dintre elementele care compun expoziția *Locuri și personaje*, semnată de Ioniță Benea. Fără a exagera folosind formulări devenite deja clișeu, fiecare tablou te transpune într-adevăr într-o poveste doar a sa, poveste care capătă, prin imagistica propusă, alte coordonate decât cele strict literare și care poate să prezinte valențe diferite fiecărui privitor. De ce? Pentru că pe acele străzi lăturalnice, în fața acelor personaje care nu te pot lăsa indiferent ori printre acele case mici, înghesuite în peisaje citadine, poți regăsi contururile propriilor amintiri ori dorințe.

Ochiul din tinda bisericii vede tot, nu doar de-a lungul și de-a latul străzii și până unde cotește prima oară drumul, vede în sufletul omului, oriunde s-ar băga. (Andreea Răsuceanu, *O formă de viață necunoscută*)

Și aici, personajele trasate de Ioniță Benea înfățișează o proprie individualitate. Cu fața când

alungită, când rotunjită, sprijinită pe suportul unui gât lung, ușor aplecat, adesea pe spate, cu ochii lor oblici, simpli, trasați parcă dintr-o singură tușă de culoare, cu privirea fie paralizantă, pătrunzătoare, fie cu desăvârșire absentă, lipsită de vlagă, cu trunchiurile și brațele lor fluide, parcă interminabile, toate personajele acestea dezvoltă și potențează o autenticitate specifică întregii expoziții. Timpuri și spații culturale diverse se întrunesc într-o expoziție care pare a încerca, de fapt, o (re)întoarcere blândă la origini, la veritabil, la starea genuină a lucrurilor simple ce coexistă între ele firesc, într-un univers miniatURAL, într-un exercițiu al echilibrului imperturbabil. Acest exercițiu înseamnă însă mișcare (chiar dacă personajele ori grupurile de personaje sunt, de cele mai multe ori, aflate într-o poziție statică, care ar sugera, în primă instanță, o stare de repaus și de răgaz, dinamismul lucrărilor este redat tocmai de contururi, de forme și, poate, în primul rând, de culoare). Înseamnă spectacol, ritualuri, diversitate, adică viața însăși care palpită energic în toate expresiile sale. Fiecare personaj ori grup de personaje, fie că este

Expoziția „Locuri și personaje”. Autor: Ionită Benea

vorba despre un bufon ambulant ori despre un grup de lăutari ori de colindători, fiecare stradă ori uliță, fiecare cartier, toate reușesc să claudreze în sine un spațiu deopotrivă feeric și mistic, într-o infuzie de culoare vie, de fragmente de imagine și de semnificații.

Dragostea e o obișnuință stranie oricând, la orice vîrstă și în toate formele sale. Un mecanism reglat doar pentru a deregla. (Dan Coman, *aceste lucruri care nu se vor schimba niciodată*)

Dacă ar fi să găsec un cuvânt care să definească tablourile acestei expoziții, acela ar fi *expresivitate*. Este suficient doar să privești tabloul *La Strada. Povestea unei căsnicii*. Poziția corpurilor este aici cel puțin la fel de sugestivă cum sunt contururile feței. Două siluete, două personaje antagonice, un el și o ea, un el ce pare a se odihni satisfăcut după o zi de trîndăveală, o ea obosită, vlăguită, fragilă, umilă și supusă, cu privirea aplecată în jos. Fiecare privitor este liber însă, să atribuie propria interpretare. Să ne mutăm acum atenția spre tabloul *Înțelepciunea poporului*. Personajul poziționat central, sprijinit de un spătar masiv, impunător, ale cărui contururi se pot observa în spate, cu mâinile împreunate în poală, îmbrățișând parcă ia, poate fi o tânără fată ori poate fi, dimpotrivă, bătrâna satului, o purtătoare de tradiții și obiceiuri arhaice, fundamentul de pe care s-a înălțat un popor. Ori poate fi orice a ales privitorul să vadă.

Apoi au luat-o înspre poartă și duși au fost. Doamna dansa și cânta. (Drago Jančar, *Azi-noapte am văzut-o*)

Când personajele obolesc și ele de-a dreptul, când lăutarii și-au încheiat și ei repertoriul, când bătrâna satului ori bufonul ambulant nu mai au nici ei nimic de zis, cu toții se retrag în căsuțele lor umile. Adică în curțile, în casele, în orașele de la malul apei ori de pe vârful dealului, pictate de Ioniță Benea. Da, dacă vă uitați atent, în interiorul tuturor acelor case, spectacolul continuă în ritmul său aievea, iar noi, ca niște privitori conștiincioși, vom intra la rândul nostru în mijlocul horei așa cum Marin, personajul lui Vladimir Nabokov, intra în tabloul de pe perete seara, pășind pe poteca din pădurea pictată într-o cu totul altă lume, mai vie, mai adevărată, mai plină de esență și de mister.

* Expoziția de pictură „Locuri și personaje” semnată de Ioniță BENEĂ „a acompaniat” „Întâlnirile Alecart” la FILIT (Centrul de Limbi Moderne și Integrare Culturală „Grigore T. Popa” Iași, 2-6 oct.) și a fost realizată, cu ocazia ECday, cu sprijinul BRCT Iași & EuroEd.

www.alecart.ro, 12 octombrie 2019

Andreea TACU

O fotografie a lui Titu Maiorescu cu dedicație pentru Teodor Naum

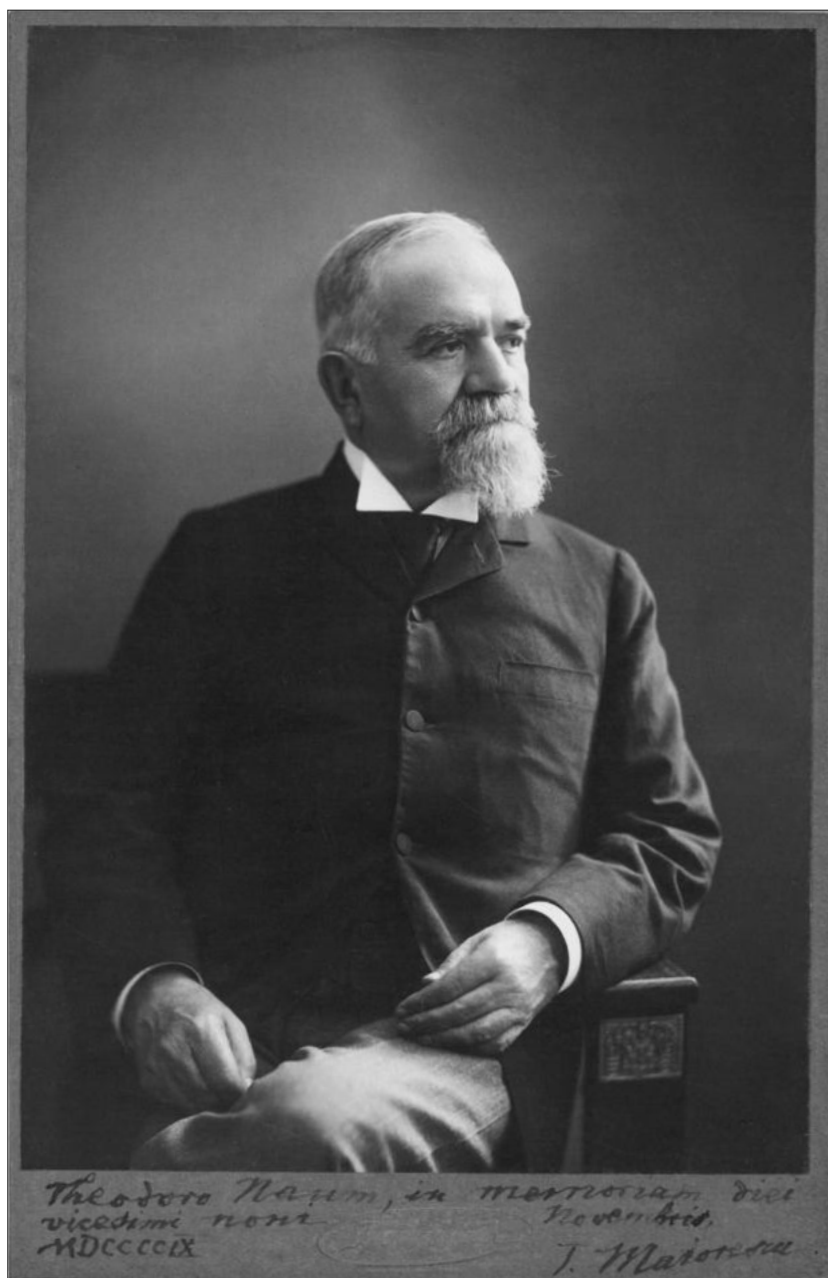
Împlinirea a 70 de ani a generat în rândul prietenilor cărturarului Titu Maiorescu și al colaboratorilor săi universitari dorința de a marca în mod special acest moment. Inițiativa era binevenită, cu atât mai mult cu cât cel care ani de zile fusese preocupat de starea învățământului românesc și se implicase constant în reformarea acestuia urma să se retragă din activitate.

La 22 noiembrie 1909, Titu Maiorescu a fost sărbătorit în cadrul Universității din București, în sala Senatului, primind și însemnele de mare ofițer al Ordinului Carol I. Peste o săptămână, inițiatorul prelecțiilor Junimii a participat la evenimentele organizate în cinstea sa, la Iași. Cu această ocazie, organizatorii împreună cu sărbătoritul au refăcut parcursul acestuia în capitala Moldovei, luând parte la toate evenimentele aniversare pregătite în instituțiile de învățământ unde Titu Maiorescu și-a desfășurat activitatea. La Liceul Internat, alocuțiunile profesorilor au fost urmate de cea a reprezentantului elevilor. Cel

ales să reprezinte elevii instituției a fost Teodor Naum, fiul junimistului Anton Naum. În amintirea evenimentelor organizate cu această ocazie, Titu Maiorescu a oferit viitorului filolog și traducător o fotografie a sa, spre aducerea aminte a acelei zile de 29 noiembrie 1909. Imaginea, realizată în atelierul fotografului elvețian Francis de Jongh era însoțită de o scurtă dedicație în limba latină: „Theodore Naum, in memoriam diei vice-simi noni novembris MDCCCCIX / T. Maiorescu”.

Eforturile tuturor – organizatori și participanți – au transformat această nouă despărțire a profesorului Titu Maiorescu de Universitatea din Iași „într-o mângâiere sufletească”.

Fotografia, mai puțin dedicația, a fost ulterior publicată în revista „Convorbiri literare”, din februarie 1910.

Fotografie din Arhiva Muzeului Național al Literaturii Române Iași

Corespondență: Titu Maiorescu către I.Al. Brătescu-Voinești

Înființarea „Convorbirilor literare”, revista Societății „Junimea”, a atras, pe măsura trecerii timpului, numeroși colaboratori, proveniți fie din anturajul lui Titu Maiorescu, fie din acela al celorlalți membri ai Junimii. Printre scriitorii ale căror opere și-au găsit loc în publicația junimistă s-a numărat și I.Al. Brătescu-Voinești. Acesta a câștigat simpatia profesorului Titu Maiorescu în perioada studiilor universitare de la București, pe când asista la cursurile de logică și istoria filosofiei. La scurt timp, a fost invitat să participe la întâlnirile cu studenții pe care Titu Maiorescu le organiza în salonul casei sale din strada Mercur. După debutul din 1887, cu schița *Dolores*, în ziarul „România”, și după alte poezii publicate în „România liberă”, în anul următor, lui I.Al. Brătescu-Voinești i s-au deschis paginile „Convorbirilor literare”. A contat susținerea lui Titu Maiorescu, căruia obișnuia să îi trimită schițele și nuvelele sale, și de ale cărui aprecieri a ținut seamă. În 1895, Maiorescu i-a propus să facă parte din comitetul de redacție al revistei, funcție pe care a păstrat-o chiar și după mutarea

la Târgoviște, locul său de naștere, și din care a demisionat în 1901. Buna relație dintre cei doi a depășit cadrul redacțional, Titu Maiorescu și I.Al. Brătescu-Voinești devenind și tovarăși de călătorii. Amiciția s-a răcit însă în urma refuzului lui I.Al. Brătescu-Voinești de a se căsători cu o rudă apropiată a lui Maiorescu. Relația nu a mai revenit la ceea ce fusese. I.Al. Brătescu-Voinești a refuzat colaborarea la volumul aniversar dedicat lui Maiorescu la împlinirea a 60 de ani, și s-a reorientat pentru publicarea scrierilor sale spre alte reviste, precum: „Viața românească”, „Voința națională”, „Flacăra”.

I.Al. Brătescu-Voinești a publicat primul său volum, *Nuvele și schițe*, în anul 1903. În 1907, a apărut *În lumea dreptății*, volum pentru care a primit premiul Academiei Române. Activitatea sa creatoare a continuat cu volumele: *Întuneric și lumină* (1912), *În slujba păcii* (1919), *Rătăcire* (1923), *Din pragul apusului* (1935), *Originea neamului românesc și a limbei noastre* (1942). A fost vicepreședinte al Societății Scriitorilor Români, director al Teatrului Național din București. Din

1918 a devenit membru al Academiei Române.

Scrisoarea pe care o prezentăm aici datează din perioada de după încetarea colaborării lui I.Al. Brătescu-Voinești la „Convorbiri literare”. În ciuda îndepărtării de publicația junimistă, I.Al. Brătescu-Voinești a rămas un admirator al opiniilor maioresciene, considerându-l pe mentorul Junimii, după cum îi spune într-o altă epistolă, „... *apa regală* cu ajutorul căreia în materie literară se poate deosebi aurul de alamă...”¹. Scrisoarea de față este redactată în timpul uneia dintre numeroasele călătorii ale lui Titu Maiorescu în Elveția, mai precis la Pontresina. Datată „20 august/2 septembrie 1903”, scrisoarea conține impresii de lectură pentru schița *Un om*. Schița a apărut inițial în ziarul „Voința națională”² și mai apoi a fost inclusă în volumul *În lumea dreptății*³. Din dorința de a afla păreri obiective asupra textului, I.Al. Brătescu-Voinești a trimis materialul publicat lui Titu Maiorescu și lui I.A. Rădulescu-Pogoneanu. Primul răspuns a venit din partea acestuia din urmă, care i-a sugerat mai multe modificări în partea de început a textului⁴. La rândul său, Titu Maiorescu a apreciat schița, dar a făcut câteva observații stilistice care, considera el, ar fi fost lesne de îndreptat dacă Brătescu-Voinești ar fi avut, la Târgoviște, un cerc literar în care să-și citească scrierile. În urma celor

două răspunsuri, în momentul includerii schiței *Un om* în volum, I.Al. Brătescu-Voinești a făcut modificările sugerate astfel că „în cinci pagini ni se prezintă în aqua-forte un personaj memorabil, deși nu e nici măcar numit.”⁵

Post scriptum-ul scrisorii readuce în prim plan pasiunea celor doi corespondenți pentru călătorii, făcând referire la locuri cunoscute amândurora.

Scrisoarea prezentată aici a fost inclusă de I.E. Torouțiu în seria *Studii și documente literare*⁶ și de Filofteia Mihai și Rodica Bichiș în volumul *Titu Maiorescu și prima generație de maiorescieni – Corespondență*⁷.

În transcriere, am adaptat textul scrisorii la normele actuale de ortografie. Sublinierile aparțin autorului.

(Andreea Tacu)

20 august/2 septembrie 1903

Iubite Domnule Brătescu,

Și eu gădesc schița „Un om” bună, firește în proporțiile unei asemenea lucrări mici. Câteva observări de stil pentru o a doua ediție (se vede că-ți lipsește în Târgoviște orice crâmpai de cerc literar, simpla citire într-un asemenea cerc te-ar fi făcut pe D^{ta} însuși să netezești puținele zgrunțuri).

Col. 1 „toți oamenii orașului” și după 2 rânduri iar „or în ce parte a orașului”. Propun suprimarea orașului dintâi.

Tot col. 1 „... umflat de acte de urmărire. Poate că e singurul agent de receptor de pe lume”. Patru de! Trebuie suprimați vreo doi. „ghiozdan mare cu acte de urmărire ... singurul agent receptor de pe lume”.

Col. 2 „... între umblatul pe jos” și în rândul următor iar „De mult umblam”! Poate aici „De mult „căutam.”

Și atâta tot.

Al D^{ta}, prietenește,

T. Maiorescu

P.S. De la fereastra lângă care scriu se vede tocmai strunga de la Piz Julier⁸, cu micul ghețar dedesubt, pe care le-ai desenat din odaia de sus a vilei „D. Ludwig” în Pontresina⁹.

Noi plecăm de aici peste vreo 6 zile, apoi prin Klönthal, München, Viena vom sosi la Sinaia pe la 18 septembrie și vom mai sta acolo vreo 10 zile înainte de a ne coborî în șesul Bucureștilor.

Idem.

- 1 Scrisoare către Titu Maiorescu (Târgoviște, 22 mai 1906), în vol. *Titu Maiorescu și prima generație de maiorescieni – Corespondență*. Antologie, note și prefață de Z. Ornea, Editura Minerva, București, 1978, p. 88.
- 2 „Voința națională”, anul XX, nr. 5.501, 2/15 august 1903, p. 1.
- 3 Ioan Alexandru Brătescu-Voinești, *În lumea dreptății*, Editura Viața Românească, Iași, 1906.
- 4 Scrisoarea lui I.A. Rădulescu-Pogoneanu către Ioan Alexandru Brătescu-Voinești (Poiana Țapulului, 15/28 august 1903), în vol. *Titu Maiorescu și prima generație de maiorescieni – Corespondență*, ed. cit., p. 679.
- 5 A. Piru, *Analize și sinteze critice*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1973, p. 218.
- 6 I.E. Torouțiu, *Studii și documente literare*, vol. V, *Junimea*, Institutul de Arte Grafice „Bucovina”, București, 1934, p. 259.
- 7 *Titu Maiorescu și prima generație de maiorescieni – Corespondență*, ed. cit., p. 439.
- 8 Munte din cadrul Alpilor Albula, situat în partea de est a Elveției, în cantonul Graubünden.
- 9 Localitate în regiunea Maloja, cantonul Graubünden.

Hôtel Engadinerhof
(Hôtel Engadine)

G. Hombacher Propr. **ST. MORITZ-BAD**

Adresse télégraphique:
ENGADINERHOF, ST. MORITZ-BAD

20 August 1903
2 Septembre

Subite Domnule Brătescu,

Si eu găsesc schita „un om” bună,
fără să fie în proporțiile unei asemenea lu-
crări mici. Citeva observații de stil
pentru o adoua editie (se vede că-ți
lipsește în Țigoviste orice cîmpeu
de cerc literar; simpla cetire într-un
asemenea cerc te-ar fi făcut pe
Dta însuși să nețezi puținelul sgror
furi).

Col. 1: „toti oamenii orasului” și du-
pă 2 rînduri iar „or în ce parte a orasu-
lui”. Propun suprimarea actelor de urmări-
re. Tot col. 1: „um Pat de acte de percepție
poate că e singurul agent de percepție
de pe lume”. Patru de: Trebuie suprimat
„Ghiozdan mare cu acte de urmări-
re”. Ghiozdan mare cu acte de urmări-
re. „singurul agent-perceptor de pe lume”.
Col. 2: „entre umbra pe jos” și
în rîndul următorilor. De mult umblam
poate aici „de mult căutam”.
Si atita tot. Al Dta, prieteneste.

T. Maiorescu

P. S. De la fercastra, lângă care scriu,

se vede tocmai sturunga de la Viz Julier,
cu micul ghetar dedesubt, pe care te-ai
desenat în odaia de sus a villei
"D. Ludwig" în Pontresina.

Noi plecăm de aici peste nr'o
6 zile, apoi prin Klönthal, München,
Viena vom sosi la Sinaia pe la 18.
Septembrie și vom mai sta
acolo nr'o 10 zile înainte de
a ne coborî în sesul Bucureștilor
Dom.

A. TACU

Un discurs al lui George Vâlsan în onoarea lui Titu Maiorescu

George Vâlsan

Printre cei care au contribuit la seria de articole omagiale dedicate lui Titu Maiorescu, la împlinirea vârstei de 70 de ani, s-a numărat și proaspătul profesor, la acea vreme, George Vâlsan. Fost student al cărturarului aniversat, absolvent *magna cum laude* al Facultății de Filosofie din București (care includea, la acea vreme – 1908 – și specialitatea Geografie) acesta era, în 1910, profesor titular la Târgu Jiu și asistent la Catedra de Geografie a Universității din București. În afara legăturilor universitare, George Vâlsan era apropiat de profesorul său și prin pasiunea pentru literatură. Debutul din 1900 în „Ziarul călătorilor”, urmat de publicarea mai multor poezii, nuvele și articole literare în diverse periodice („Sămănătorul”, „Convorbiri literare”, „Neamul românesc”, „Graiul românesc”, „Comoara satelor”, „Universul”, „Ramuri”, „Transilvania”), nu au scăpat atenției lui Titu Maiorescu. Amintindu-și de prima vizită făcută acasă profesorului, în noiembrie 1904, la ceva timp după debutul său literar, George Vâlsan preciza: „M-a chemat să vorbească cu mine în privința unor poezii. Aduce un număr din «Semănătorul», în care găsește – dinadins? –

patru din poeziile mele: *Unui cântăreț de la țară*, *Cântecul viorilor*, *Munților*, *Călugărul*. Înainte de a începe analiza lor, îmi pune în vedere printr-o cuvântare cu foarte multe cotituri, că tot ce va spune el, eu sunt liber să nu primesc, sunt dator chiar să-l trec prin conștiința mea și apoi să decid; însă dacă public, dacă arăt și altora ce simt eu, e bine să știu ce răsunet au gândurile mele în sufletul altora.”¹ Impresiile junimistului și ale celorlalți scriitori care frecventau întrunirile „Convorbirilor literare”, unde a citit și George Vâlsan, și-au pus, cu siguranță, amprenta asupra stilului său scriitoricesc². Admirația față de cel care îi fusese profesor de filozofie în anii facultății a sintetizat-o în conferința susținută la Societatea studenților în litere din București, la 7 martie 1910. Textul acesteia, cu mici modificări, a fost inclus în numărul din martie al „Convorbirilor literare”³, alături de articolul semnat de dr. Elie Dăianu și închinat aceluiași Titu Maiorescu – o continuare a numărului aniversar publicat cu o lună în urmă.

Prezentăm în cele ce urmează manuscrisul conferinței dedicate lui Titu Maiorescu. În transcriere, am adaptat textul scrisorii la normele actuale de ortografie. Sublinierile aparțin autorului.

Titu Maiorescu, îndrumător al tinerimii

Cuvântare ținută la Societatea studenților
în litere, din București, 7 martie 1910

Sunt oameni în care Dumnezeu a adunat atâtea daruri și le-a îmbinat atât de armonios, încât simți că te afli, nu în fața unor muritori obișnuiți, ci în fața unor ființe făurite parcă după alte legi decât ale celor mulți. Nici timpul, nici împrejurările nu le pot pune lor îngrădirile pe care ni le pun nouă. Când se hotărăsc la faptă, fapta lor e multiplă și deplină. Ei văd mai departe decât ceilalți oameni ai vremii lor; trăiesc și în viitor ca și în trecut, iar faptele lor, cea mai firească urmare a trecutului, dau îndrumarea cea mai trainică viitorului.

În ei s-a adunat atâtea prisos de putere sufletească, încât nu își mai trăiesc singură viața lor, așa cum ne-o trăim fiecare, ci trăiesc viața unui popor întreg. Într-o îmbinare minunată se topește sufletul înalt al omului mare, cu sufletul întins al poporului, și când cel dintâi dispare sau nu mai are puțința să-și îndeplinească menirea și de acum înainte, suferă și se agită întreg neamul, ca de o parte însemnată ruptă din trupul său, și mult timp rămâne un gol dureros pe care nimeni nu-l mai poate împlini.

În rândul unor astfel de oameni trebuie trecut d. T. Maiorescu.

La sfârșitul anului trecut Universitățile noastre au sărbătorit pe d. T.M. Iar de curând toată țara l-a sărbătorit. Și am asistat la următoarele întâm-

plări: am văzut pe cele mai ilustre personalități ale profesorului nostru și ale tuturor ramurilor de activitate intelectuală din țară și din ținuturile românești, luând cuvântul pentru lauda colegului lor. Și n-a fost unul sau doi, și n-au fost numai colegi, ci și foști elevi și actuali studenți. Au scris toate ziarele și toate revistele. Toți ne aducem aminte de festivitatea care a avut loc la Universitatea noastră: se ținea o cuvântare. Aplauzele mulțimii adunate o afirmau ca a tuturor celor din sală. Dar venea un al doilea, nerăbdător parcă să arate că nu numai atât se poate spune despre sărbătoritul zilei aceleia; și venea altul și altul, care arătau că mai sunt, tot mereu fapte mari și bune, uitate poate și de cel care le făptuise. Ascultam uimiți, într-o încântare nesfârșită, povestirea unei strălucite vieți românești.

De unde izvorul acesta nesecat de laude ale tuturor?

Simțeam toți că sărbătorim o minte și o voință superioară, care ne-a îndreptat limba apucată pe o cale fantastică, după limba vie a poporului, care ne-a ocrotit literatura ferind-o de nimicurile sentimentale și patriotice false și i-a arătat drumul sever dar etern al adevăratei arte. Un om care, când a căutat să-și dea seama de vremea lui, a ieșit din mijlocul ei și a privit-o de pe culmea senină a muntelui, nu din văile pline umbra patimii. Și de aceea a rămas un istoric clasic al epocii noastre contemporane, judecător imparțial al unor fapte politice care mai întotdeauna sunt interpretate cu pornire. Era demnitatea omului ales

care nu se înjosea la atacuri de persoane, ci căuta numai *adevărul*. Și de aceea discursurile parlamentare au putut rămâne întotdeauna consecutive, deșteptând nu ură ci împăcare. Persoanele au fost atinse numai întrucât reprezentau sau nu adevărul. Căci niciodată nu și-a uitat cuvintele pe care le repeta la curs : „Întâia datorie în luptă e de a cunoaște pe adversar. Privește-l ca pe un colaborator care îți ajută la elucidarea adevărului. Ținta nu e învingerea, ci aflarea adevărului”. De aceea față de persoane a fost totdeauna mărinimos, dar niciodată n-a cruțat gândul pe care îl credea rău. Și de aceea nu a fost lupta unui om contra unui alt om sau altor oameni, ci a fost lupta eroului împotriva unor apucături rele ale unui neam întreg.

Stăpânind cea mai înaltă cultură a vremii sale, având o minte neîntrecută în claritate până acum în neamul nostru, deprins să zboare pe deasupra patimii, însă concentrându-și toată energia pentru realizarea unui gând mare, omul acesta, cu astfel de calități, e trimis de soartă într-o vreme de stare haotică, în care binele și răul, frumosul și urâtul, adevărul și neadevărul se puteau amesteca, fără protestări din partea cuiva, adesea cu toată inconștiența din partea făptuitorilor.

Și atunci tânăr, fără o deosebită stare materială, a îndrăznit să lupte. Și-a ridicat energic glasul, a arătat hotarul care mărginește binele, frumosul și adevărul. Și cei care erau firi înrudite și care aveau aceeași sete de ideal s-au adunat în juru-i. A fost purtat nu de întâmplare, ci de meri-

tele sale până la cele mai înalte trepte sociale care au îngenunchiat înaintea-i oferindu-se umilite și nu dorite. Pe lângă el a trecut toată istoria noastră contemporană, cu toate vârtejurile sale, cu toate valorile sale tulburi. Și mulți s-au plecat, pe mulți i-a luat unda și izbindu-i în toate părțile i-a dus în frunte cu toată gălăgia apelor proaspete, ori i-a tras la fund și i-a vârât adânc în nămol, - pe el însă, e sigur că nu l-a luat. Pentru că era mai presus de timpuri și de oameni.

A biruit. Universitățile în toamna trecută, țara întreagă acum trei săptămâni, și noi acum, serbăm biruința aceasta.

Cu prilejul acesta trebuie să ne amintim toate faptele de seamă ale acestui om mare, și pe cele care lasă urme scrise și pe cele care au lăsat urmă numai în sufletele noastre.

Filosoful, îndreptătorul limbii, criticul, există: stau cărțile înainte și ni-l arată; există și oratorul parlamentar și istoricul contemporan. Toate operele, ca un admirabil mozaic, peste care vremurile vor trece, dar nu vor izbuti să șteargă strălucirea nobilă și nici să clatine vreo pietricică din încheștarea sa eternă. Va lipsi însă o podoabă. Profesorul, îndrumătorul tinerimii universitare, acela nu mai există, l-am pierdut pentru totdeauna și tinerimea nu-și va da decât târziu seama de ce a pierdut.

*

Îmi aduc aminte de fericitele zile de curs, când gemea sala de lume, când ne adunam de la 3 ca să avem un loc mai bun. Cu încetul scaunele se în-

desau până pe catedră, abia lăsând un locșor mic pentru profesor. La ușă se auzeau uneori țipete de disperare... Se apropia 5 și un sfert și de-odată un sâsâit amuțea convorbirile, scaunele se așezau, se deschideau mințile și profesorul nostru, luptând cu tot dinadinsul, se strecura prin înghesuiaală până își cucerea locul. Mai privea puțin zâmbitor în urmă ca mulțumit că a izbutit încă odată să pătrundă până aici, apoi îndată figura devenea serioasă și lecția începea. Fără grabă, liniștite, se desfășurau gândurile. Începeau să prindă viață în fața noastră filosoful lecției și filosofia lui; vedeam cum încolțeau într-un cap mare problemele vieții și asistam înfiorați la nașterea adevărilor eterne.

Atunci, în răstimpuri, ne puteam privi profesorul în voie:

O frunte sub care simțeau că întotdeauna stă încordat arcul gândirii; sprâncenele puternice, hotărâte, și totuși de sub ele te priveau ochi în care înfloreau bunătatea și idealul; iar glasul, rar, plin de o armonie tainică, glas care știa să dea gingășia ca și adâncimile de simțire pe care le deșteaptă un gând mare.

Căci nu s-a mărginit niciodată să ne dea logică sau istorie a filosofiei abstractă. Pe aceea o puteam găsi în toate cărțile. Maxima pe care ne-o repeta des, nouă, viitorilor profesori, că precum în foc se sudează metalele, tot așa la căldura sentimentului, ideile se prind de suflet; o aplica întotdeauna. Strălucite concretizări scoteau în evidență ideea, apoi această idee era desprinsă din

lumea ei abstractă și începea să trăiască în fața noastră, în faptele comune ale vieții. Împletea gândul înalt și curat cu aceste îndeletniciri mărunte, înnobilându-le și dându-le un scop. Și astfel începeam să *simțim* ideea, dovadă că intra în sufletul nostru. Natura obișnuită în care trăisem până acum fără să ne dăm seama, o vedeam cu ochiul unui filosof care descoperea în obiectele și întâmplările obișnuite, înțelesuri adânci care ne cutremurau sufletele. Puteam să năvălească întâmplările vieții peste noi. De acum știam că sub aceste întâmplări se ascunde ceva mai adânc și că ajunge să aibă acest înțeles ca să stăpânești toată diversitatea întâmplărilor.

Însă nu numai gândirea unui filosof era arătată astfel. Cu aceeași imparțialitate învia în fața noastră fiecare filosof și fiecare sistem de filosofie. Și simțeam sufletul profesorului nostru cum se încălzește de ideile pe care le expune, și cum lecția de filosofie parcă prinde aripi și se avântă într-o măreață poemă, cum rar s-a mai întrupat vreodată în limba românească. Orator, critic, învățat, profesor? Nu numai atât! Pentru noi care păstrăm în suflete lumina lecțiilor acelora, a fost și un poet. Poetul care a izbutit să învie, într-o înaltă și armonioasă exprimare, gândurile mari ale vremii noastre. *Filosoful-poet* de la care am învățat să gândim, - atât cât gândim și noi, - *pentru că ne-a făcut să simțim gândirile mari*.

Și pentru aceasta fiecare lecție era o îndrumare.

Viața de student înseamnă epocă de criză.

Acum când se deschid ochii tânărului, se văd frumoși trandafirii, dar încep să se vadă și spinii. Și dacă tânărul e pornit să admire cu toată puterea sufletului său, cu aceeași putere poate urî. În această critică fază, când cugetarea încolțește fragedă dar încă roabă simțirii celei mai vii, tocmai atunci tânărul scapă de sub tutela liceului și a părinților, și e lăsat liber în lume. Acum e timpul când o îndrumare poate aduce cele mai mari foloase. În liceu, mintea crudă nu poate pricepe adânc sfatul. După Universitate, firea e formată, împietrită. Noi, la răspântia între adolescență și bărbăție, am întâlnit cuvântul d-lui Maiorescu. – Câți dintre noi nu au avut la această vreme îndoieli grozave asupra vieții și scopului ei? Vedeam uneori în juru-ne fapte care ne revoltau până în fundul sufletului. Vedeam cum reușește prostia și calomnia. Nori amenințători se îngrămădeau pe cerul țării noastre. Și noi, tinerii, inimile generoase, ne zbăteam ca într-un vis urât, simțeam disperarea cuprinzându-ne. Ne simțeam sceptici, îmbătrâniți.

Și atunci, ca și cum dintr-o vâltoare te-ai trage la liman, alergam la cursul d-lui Maiorescu, căutam adăpost sub aripa gândului său mare. Și asistam la minunea care făcea pe un bătrân cu părul nins să împartă tinerețea unor suflete plătând și totuși blazate, care-l ascultau setoase, sorbind cu nesaț vorbe ale altei lumi de bunătate, de frumos, de speranță în ideal, lumi care începuseră să se prăbușească în sufletele noastre. Viața în toată strălucirea ei, îți deschidea iarăși orizontu-

rile. Ascultam uimiți și era atât de frumos încât parcă nu ne venea să credem. Dar aveam dovada înaintea noastră! Aveam pe profesorul care cu câț treceau ani cu atât întinerea la suflet. - Cel din urmă an de curs a fost parcă cel mai frumos. Și rare ori a fost mai limpede și a mișcat mai mult un discurs ca cel în apărarea poeziei populare române, ținut la Academie, anul trecut.

Nu aveam înaintea-ne un suflet care se ofilește, ci unul care înflorește, veșnic tânăr. Tot ce e al vremii sale apune în juru-i, se micșorează; mai toți bătrânii au amuțit de mult sau încep să amuțească. Răsare altă lume, el însă e același, în cea mai curată strălucire a darurilor sale, ființa spre care se îndreaptă privirile adorate ale vechilor prieteni și privirile de respect ale elevilor tineri.

Taina acestei tinereți ne-a dat-o tot el. Nu cele din afară să te îngrijească, ci armonia internă. Și ea vine în mare parte prin cugetarea celor ideale, înalte, care te fac să arunci pe planul al doilea părțile mărunte, materiale ale vieții. Această împăcare sufletească realizează-o! Și când sufletul tău îți poruncește să lupți, luptă și nu lua în seamă nimic din ce e străin de porunca lui. - Această împăcare internă care nu exclude lupta, ci de cele mai multe ori o cere tocmai spre a se realiza, și care totuși îți dă o putere înmiată prin faptul că te face să disprețuiești tot ce e străin de ea, aceasta era puterea profesorului nostru. Astfel s-a păstrat el tânăr și senin. O imagine deplină și liniștită. Raza de soare care își merge drumul drept, neclintită, și luminează ce trebuie să lumi-

neze, oricât de mare ar fi furtuna pe pământ.

Și ieșeam împăcați de la curs, cu pacea sufletului aceluia revărsată și peste noi. Ieșeam convinși, căci aveam dovada în fața noastră: cea mai armonioasă arhitectură sufletească ce ne-a fost nouă dat să vedem.

Tinerețea nesfârșită a sufletului l-a făcut să ne aibă atât de dragi pe noi, studenții. Ne-a trăit viața noastră! De câte ori nu l-am auzit noi spunând cu ochii plini de lumină fericită și nerăbdătoare: „Ce o să se întâmple cu Dv?... Eu mai am puține zile de trăit... Dar Dv? Vă văd cum vă ridicați. Ce va ieși de aici?” Asta e nerăbdarea tânărului care se interesează viu de viitor, și nu melancolia bătrânului care trăiește numai din amintiri!

Din multele sale citiri de romane, nuvele, de toate volumașele apărute, îl vedeam cum vine entuziasmat ca un școlar, de o imagine nouă, de un gând frumos, adunate cu grijă și date ca exemple, mai ales la cursul de logică. Și cel care dă povețe bătrânilor, rămânea *tot* mai cu plăcere în mijlocul nostru, al celor tineri; cel care venea de la sfatul cu un cap încoronat, deschidea nerăbdător umilul plic în care se afla sonetul studentului de anul întâi; cel care trăise și sintetizase în persoana lui aproape trei sferturi de veac în ce a avut mai bun și mai temeinic țara noastră, cel care era printre puterile orânduitoare ale vieții noastre contemporane, lua de o parte pe studentul sfios, îi vorbea și îl sfătuia ca un prieten ceva, ceva mai mare.

Așa ne-a fost profesorul! Și noi trebuie să-l sărbătorim pentru că întotdeauna mai cu seamă

al nostru a fost, al tinerimii. Până în cuvântările de acum în urmă, nu numai că nu ne-a uitat, ci tocmai pe noi ne-a scos în evidență. Toată viața a fost plecat atent asupra tuturor minților în care începea să încolțească gândirea, în care răsărea o imagine neașteptată, o vibrație nouă de vers. Nu era lângă noi și totuși îi simțeam ochiul prietenos care ne urmărește și ne vede crescând, inima părintească, în care puteam încăpea toți. Și acum am fost despărțiți de el... Nu se poate să nu fi fost pătruns de o duioasă durere când a văzut că nu-și mai are alături copiii. Iar noi, studenții – cum sunt copiii – n-am înțeles și nu înțelegem încă ce am pierdut. Și probabil nu numai noi, ci și întreaga vreme noastră.

Când trăiești în văile munților, un deal neînsemnat, ba chiar o râpă pe care abia se prind mărăcinii, îți poate ascunde piscul măreț îmbrăcat în albul veșmânt al zăpezii, culmea care primește și întăile și cele din urmă raze ale soarelui. Când te depărtezi însă, ceața acoperă mărunțimile care trăiesc la poala uriașului și *sunt numai o mică parte din el*, iar sus, scaldându-se în soare, încununate cu stele, rămân câteva piscuri, singure stăpâne. – Tot așa se întâmplă și cu valorile omenești. Și odată, târziu, să zicem peste câteva veacuri, când se va face bilanțul acestui secol de deșteptare românească, multe nume zgomotoase vor rămâne mute pentru totdeauna, multe străluciri orbitoare și superficiale se vor întuneca pe vecie, iar învățatul care va scrie cartea mică și limpede care să stea în mâna tuturor, a copiilor

și a bătrânilor, va trebui să aibă între cele câteva nume ale veacului al 19-lea, un nume iubit de noi, slăvit atunci de ei, numele lui Titu Maiorescu.

G. Vâlsan

-
- 1 George Vâlsan, *Prima vizită la Titu Maiorescu*, în „Transilvania”, anul 57, nr. 1, 2 ianuarie 1926, Sibiu, p. 17-21, apud George Vâlsan, *Opere alese*, Editura Științifică, București, 1971, p. 672.
  - 2 La finalul anului 1908, după terminarea studiilor universitare, George Vâlsan nota în jurnalul său: „Anul care va veni cred că va fi decisiv în viața mea. Am ajuns în literatură să-mi capăt un stil al meu și foarte îngrijit; am ajuns să înțeleg și, mai mult: să-mi dau seama, sau în orice caz să-mi pot da seama oricând mi-aș da silința, despre valoarea estetică a lucrărilor mele și ale altora. Am ieșit din faza școlărească și pricep ce trebuie și ce nu trebuie oricărei lucrări literare, fie poezie, fie nuvelă, fie chiar roman, piesă de teatru etc. În același timp, în știință am noțiuni elementare și mi-am completat aproape în toate direcțiile ce îmi trebuie pentru o cultură generală. Mai mult: am pătruns metoda științifică și știu cum ar trebui să procedez într-o lucrare oricât de serioasă, de știință. Pe care din aceste două căi voi înainta de acum înainte?”. (George Vâlsan, *Jurnal personal*, manuscris din Arhiva Muzeului Național al Literaturii Române Iași, nr. inv.: 34.13.1.03097).
  - 3 „Convorbiri literare”, nr. 1 vol. 2, anul XLIV, martie 1910, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl S-sor I. St. Rasidescu, București, p. 36-44.

Doru SCĂRLĂTESCU

Bună ziua, domnule Maiorescu!

Ce-ar fi fost dacă n-ar fi fost

Titu Maiorescu a însemnat – nici nu mai trebuie demonstrat acum acest lucru – o întâmplare providențială în cultura română. Ce s-ar fi întâmplat însă, ne punem împreună cu doamna Ioana Pârvulescu întrebarea, dacă tânărul doctor în filosofie, licențiat în litere și în drept de la Giessen și Paris, autor de studii și conferențiar de bună rezonanță la Berlin, ar fi rămas în capitala Germaniei, lângă cald-primitoarea familie Kremnitz, fie ca director al unei publicații, pentru care primise pare-se o ofertă, fie, eventual, ca profesor de logică și filosofie, cum îl recomandau cele două studii în limba germană ce-i apăruseră? Excelenta profesoară de la Literele bucureștene, cu știutu-i talent literar, nelipsit de fermecătoarele irizări de umor, construiește pe această alternativă un scenariu apocaliptic „Să vedem filmul: nu s-ar mai fi întâlnit și asociat cu Iacob Negruzzi și ceilalți, societatea Junimea n-ar fi apărut, în lipsa unei personalități coagulante, «Convorbirile literare» n-ar fi existat, Eminescu ar fi publicat în cine știe ce reviste neînsemnate, dacă ar fi citit în public (dar unde?) lucruri mai dificile, nimeni cu autoritate nu l-ar fi susținut și înțeles, nimeni nu l-ar fi sti-

Doru Scărlătescu

mulat și ajutat să meargă la studii în străinătate, nu ca să-și dea doctoratul, ci ca să înțeleagă marea filosofie și istoria poeziei. Neinteresat să publice, cum era, și-ar fi lăsat manuscrisele vraște. Necunoscându-i-se, nerecunoscându-i-se și neimpunându-i-se importanța, el ar fi scris doar pentru sine, n-ar fi fost nimeni care să-l facă să debuteze cu forța, cu un volum bine gândit. Bolnav, ar fi murit fără carte antumă. Tinerii n-ar fi avut o revistă de prestigiu în care să-l citească pe Eminescu și deci faima lui nu s-ar fi coagulat. Manuscrisele risipindu-i-se, criticii literari ulteriori l-ar fi reconstituit cu greu din câteva reviste. Neexistând Junimea și Eminescu, n-ar mai fi debutat nici Creangă, care ar fi rămas un geniu oral (cum a fost, mult mai târziu și în altă direcție Țuțea, care n-a avut norocul unui Maiorescu). Caragiale ar fi scris piese, dar cum nici un om cu influență nu l-ar fi apărat la greu, e posibil ca atunci când piesele i-au fost fluierate și prost înțelese, traiectoria lui să fi fost frântă sau deviată. Academia Română ar fi fost lipsită de o enormă parte de manuscrise de valoare, uitate pe cine știe unde, arse, rupte, pierdute, pentru că nimeni n-a avut grijă să le strângă. Firește că nici direcția nouă, nici spiritul critic nu s-ar fi impus cu una cu două în literatura română. Și nici reforma ortografică și celelalte reguli de unificare a limbii, ieșite din nevoia junimiștilor de a comunica în scris unii cu alții. Ca literatura română să se sincronizeze și să se occidentalizeze, ea ar fi trebuit să-l aștepte pe

Lovinescu. Dar cum ar fi arătat Lovinescu în absența terenului pregătit de Maiorescu? Cum am fi arătat noi, cei de la «România literară» în absența lui Maiorescu? (Oricum, domnul Manolescu ar fi avut o carte esențială în minus!)¹.

Din fericire, Maiorescu s-a întors în țară, unde știa că are multe lucruri de făcut, a ținut vestitele *Prelecțiuni*, mai întâi la București, continuate ani buni la Iași, oraș în care a ajuns la 22 de ani profesor, decan apoi rector la recent deschisa Universitate, a înființat Junimea, a scos volumul-bombă *Despre scrierea limbii române*, a ctitorit revista „Convorbirile literare”, cu răsunătoarele sale studii, *O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867, Direcția nouă în poezia și proza română* și încă altele adunate în trei volume de *Critice*, ediție integrală, 1908, a ajuns ministru și universitar în București, unde a inițiat ziarul „Timpul”, întărit prin înregimentarea lui Eminescu, a creat o Junime bucureșteană, a publicat, succesiv, o carte de *Logică*, cinci volume de *Discursuri parlamentare (1897 - 1915)*, urmate de *Istoria contemporană a României*, aceasta editată însă postum, în 1925. Să mai adăugăm la zestrea lăsată de Maiorescu, tot dintre postume, *Prelegeri de filosofie* (cursuri de istoria filosofiei ținute la Universitatea din București) *Scrieri din tinerețe* (cu încercările literare), *Traducerile* (în primul rând din Schopenhauer), *Cugetări și aforisme*, *Opere filosofice*, în fine *Epistolarul* și, ca o încununare, *Jurnalul*, acum în ediție critică integrală. Nu

În ultimul rând, i-a păstorit îndeaproape pe cei patru mari clasici ai literaturii române, Eminescu, Creangă, Caragiale și Slavici. Doamna Ioana Pîrvulescu are perfectă dreptate: „apariția unui om ca Maiorescu e nu numai o raritate (un om ca el e la fel de rar ca geniile, doar că în alt plan), ci și un noroc uriaș pentru tot ce a însemnat cultura la acea dată”.

Bust Titu Maiorescu, București.
Autor: Ion Dimitriu-Bârlad

Maiorescu, măr de ceartă

S-au comemorat nu demult o sută de ani de la moartea lui Titu Maiorescu. Evenimentul a redeschis lung și larg dezbătuta problemă a actualității criticului junimist, în contextul „despărțirii” de el, cerută tot mai insistent de generațiile critice tinere de azi. O adevărată „ceartă de cuvinte”, vorba magistrului, cu argumente și pledoarii tot mai aprinse pro și contra, s-a iscat, căpătând pe alocuri proporțiile unui război civil („întru câtva homeric”, zicea cineva, martor la conflagrație) în interiorul fremătătoarei bresle scriitoricești. Aceasta, în 2017. În virtutea dreptului câștigat printr-un debut editorial în forță, cu o carte de mare și meritat succes, *Contradicția lui Maiorescu* (iată ce repede trece vremea, a împlinit și ea venerabila vârstă de cincizeci de ani!), într-unul din obișnuitele sale editoriale din „România literară”, Nicolae Manolescu a propus să-l numim „Anul Maiorescu”². La finele lui, într-o privire retrospectivă din aceeași revistă³, președintele în exercițiu al Uniunii Scriitorilor ni se înfățișa dezbinat între sentimente contradictorii, precum împăratul din poveste, despre care „a fost mers vorba cât e lumea și țara, cum că cu ochiul cel de-a dreapta tot râde, iară cu cel de-a stânga tot lăcrămează neîncetat”. Ochiul vesel era motivat de succesul „neașteptat” al proiectului: număr record de articole și studii în presa noastră culturală, simpozioane, în țară (București, Iași, Timișoara; la enumerarea lui Manolescu să mai adăugăm Clujul) și

străinătate (Berlin), reeditări (*Opera filosofică*), noi ediții comentate (*Studii despre filosofia lui Titu Maiorescu*), corespondență (*Titu Maiorescu în corespondență cu Ion Petrovici. Completări editoare*, de Nicolae Scurtu), un Premiu Național „Titu Maiorescu” (inițiat la Iași, primii laureați fiind Nicolae Manolescu însuși, pentru critică, și Dumitru Radu Popescu, pentru proză). Domnul Manolescu avea de ce să fie fericit: „Rareori un an comemorativ s-a bucurat la noi de o atât de abundentă producție critică și editorială”. Desigur, densitatea „anului Maiorescu” i se datora în mare măsură. O dovadă în plus era a VII-a ediție a Colocviului anual de critică al Filialei București – Critică, Eseistică și Istorie Literară a Uniunii Scriitorilor din România, din 1 aprilie 2017, având ca temă: *Maiorescianismul – o fenomenologie a interpretării operei literare*, cu o impresionantă participare, critici literari de la centru și de la filialele USR, invitați, universitari, scriitori, jurnaliști..., și cu o bogată și variată suită de comunicări și intervenții⁴.

Stindardul maiorescianismului e ținut sus de principala revistă a Uniunii Scriitorilor, cu mobilizarea unor critici din categorii de vârstă diferite. La o consultare rapidă, în sumarul pe întregul an 2017 al „României literare”, găsim nume ale unor autori care, dincolo de tinerețea spirituală, fac parte din generații mai timpurii, precum Elvira Sorohan (*Un model de automodelare*, în nr. 12), Toma Grigore (*Despre problemele limbii ro-*

mâne literare, nr. 20-21), Ion Buzăși (*Addenda la polemica Titu Maiorescu – Timotei Cipariu*, nr. 17), Nicolae Scurtu (cu frecvente „restituiri”, în nr. 7, 12, 22, 26, 29, 35-36, 40, 47), Ion Simuț (*Liberalul Lovinescu și conservatorul Maiorescu*, nr. 46), Ioan Holban (*Jurnalul ca scenă*, nr. 20-21), Vasile Popovici (*Maiorescu înaintemergătorul*, nr. 45). Participarea douămiistă se păstrează pentru numărul special din 27 octombrie unde vin în pluton compact Sorin Lavric (*Olimpianul labil*), Adrian Lesenciuc (*Cultura română, între drumul propriu și „imitațiune”. Reperul Maiorescu*), Vasile Spiridon (*Degetul de lumină maiorescian în era digitală*), Răzvan Voncu (*Actualitatea lui Maiorescu?*), Angelo Mitchievici (*Maiorescianismul și acțiunea publică*). Pe toți, fără excepție, îi regăsim în paginile revistei lui Dan Cristea, „Luceafărul de dimineață” ori în intervenții susținute la colocviile de la Timișoara sau Cluj.

Dar, tot atât de puternică, o undă de amărăciune din ochiul stâng al domnului Maiorescu provine din constatarea unei „proaspete adversități”, greu de înțeles, manifestată de noile generații de critici, alții decât cei, deja citați, din cercul „României literare”, față de mesajul maiorescian: „Constat cu infinită tristețe, zice d-l Manolescu în articolul-bilanț din decembrie 2017, că pentru tinerii critici spiritul critic maiorescian nu mai are căutare. Ei merg pe mâna celei care, cu șazeci de ani în urmă, își lua adio de la Titu Maiorescu”⁵. Aflăm, cu acest prilej, că propu-

nerea „anului Maiorescu” era și un subtil-perfid test de fidelitate dat de profesorul bucureștean foștilor săi studenți și doctoranzi: „Recunosc că editorialul meu de acum un an se folosea de centenarul morții lui Maiorescu spre a pune pe tapet exact acest refuz, pe care îl anticipau numeroase semnale”. Peste încă un an, într-un interviu, Nicolae Manolescu va fi și mai explicit în dezvăluirea manevrei sale: „Acuma pot să spun că ideea mea ascunsă a fost aceea de a-i pune un pic la încercare pe tinerii critici care, influențați de *Postmodernismul* lui Mircea Cărtărescu, par convinși că selecția nu mai e necesară, nici canonul, că trebuie să trăim hedonic prezentul literar, că doar asta contează. Am vrut să văd cum reacționează tinerii critici astfel formați față cu ideea maioreșciană a spiritului critic. Și, ce credeți, niciun tânăr critic n-a scris despre Maiorescu. Pentru ei, Maiorescu nu mai e relevant. *Quod erat demonstrandum!*”⁶.

Nu este primul semnal de alarmă lansat de directorul „României literare”. Cu două decenii mai înainte, cu prilejul celor 160 de ani de la nașterea mentorului junimist, domnia-sa constata un hiatus păgubos în discursul critic de actualizare și revalorizare a acțiunii acestuia: „...despre ctitorul criticii românești se vorbește prea puțin. Ultimele studii care i-au fost consacrate, în deceniile din urmă, sunt, mai degrabă, contestatate (Al. Dobrescu, M. Ungheanu)⁷. Actualitatea lui n-a mai fost simțită cu adevărat vie și necesară din

anii ‘40, când E. Lovinescu și o parte din criticii situați de el în cea de a treia generație maioreșciană l-au invocat ca pe o minte luminată, în stare să-i sprijine în propria bătălie contra obscurantismelor la modă”. Or, prezența lui Maiorescu era absolut necesară în condițiile de haos și blocaj general din primul deceniu postdecembrist: „...logica limpede și nenegociabilă a spiritului maioreșcian se cuvine invocată cu tărie astăzi, când domnește confuzia valorilor și a criteriilor, în artă, în politică, în mentalități”⁸. Tema e urmărită cu perseverență și, putem spune, cu obstinație, în intervențiile următoare ale lui Nicolae Manolescu, interviuri, cum cel din 2005, din „Observator cultural”⁹, sau articole, marcând un adevărat vârf de criză în relația cu iconoclastii tineri critici literari („a treia bătălie între generații”), precum cele din 2014, din „România literară” (editorialele *Război soft între „tineri” și „bătrâni”* și *Cui i-e frică de Titu Maiorescu?*) ori „Adevărul-ro” („*Îi înțeleg tot mai puțin pe tinerii critici*”), nominalizați fiind așa-zișii douămiiști, Paul Cernat, Andrei Terian, Bogdan-Alexandru Stănescu, care nu întârzie să răspundă, dârz, cu argumente incomode, destul de contondente adeseori¹⁰.

Nu este în intenția noastră să intrăm în această dispută ce ține în ultimă instanță de orgoliu și de prozaică politică literară, Maiorescu fiind doar un pretext și un fel de victimă colaterală a ostilităților. Rămânând pe poziția mai comodă de observator independent, cercetând și

sumarele altor reviste din țară, ce ne sunt la îndemână, din anul 2017, al Centenarului, cu numere curente sau speciale dedicate sărbătoritului, parcă-ți vine să-i dai dreptate lui Nicolae Manolescu constatând absenteismul afișat și demonstrativ al ultimelor promoții critice. Astfel, între cei ce răspund la ancheta lansată de revista sibiană „Euphorion”, la mijlocul aceluiași an 2017, sub genericul *Întoarcerea la Titu Maiorescu*, găsim, cu texte excepționale, autori de mare autoritate nu chiar la prima lor tinerețe, dar, fapt grăitor, nici un reprezentant al promoției amintite¹¹. Fapt cu atât mai grăitor cu cât, iată, în aceeași revistă, cu aproape un deceniu mai înainte, la provocarea redacției privind *Actualitatea lui Maiorescu*, alături de colegii lor ceva mai vârstnici, răspunseră și câțiva dintre aceștia, Paul Cernat, Andrei Terian, Alex Goldiș, fie și pentru a mărturisi o anume sastisire față de subiectul în discuție. Primul citat mai sus, cel mai vocal, o spunea tranșant și era în drepturile sale să o facă: „A clama azi, nostalgic, «înapoi la Maiorescu» pare cumva lipsit de sens. Nici statul român, nici societatea, nici sistemul electoral, nici elitele politice, nici limba, nici instituția literară nu mai sunt ce au fost între 1864 și 1890. Critica «judecătorească» se practică, de un secol încoace, mai ales în foiletoanele de întâmpinare și, de la un punct încolo, în istoria literară – specii pe care Maiorescu nu le-a abordat, preferând critica generală de direcție, intervențiile polemice sau, la bătrânețe, ra-

poartele academice. Tehnicile de lectură și de analiză sunt substanțial schimbate. Oratoria parlamentară a devenit, cu rare excepții, un etalon al platfusului mental și al prostului gust. Doar formele fără fond au rămas actuale”¹². O abandonare a lui Maiorescu din partea unor tineri critici care sunt prin obligație profesional-academică și istorici literari o putem constata, ca să mai dăm un exemplu, și la parcurgerea excepționalului număr dintr-o altă revistă ardeleană, „Apostrof”, coordonat de doamna Marta Petreu, sub genericul *Titu Maiorescu văzut de contemporani și de urmași*.

Pe de altă parte, ca să privim lucrurile și din perspectiva incriminatei generații douămiiste, parcă-ți vine să zici precum rabi cel înțelept de la Dorohoi că „și ei au dreptate”. Nu mai putem rămâne, în tranșarea unor probleme majore și grave ale literaturii române actuale, limitați la vechea polemică Gherea – Maiorescu. L-am citat în această direcție pe universitarul bucureștean Paul Cernat. Cu argumente solide, poate cam apăsat-exclusiviste, dar demne de luat în seamă, vine și colegul său de la Sibiu, autor al incitantei cărți *Critica de export*, Andrei Terian: „Ajungem astfel în miezul problemei. Care ține tocmai de faptul că sistemul literar românesc ar fi rămas același «de la Maiorescu încoace». Așa să fie? Oare experiența literară, ideologică și istorică a secolului al XX-lea nu a schimbat deloc regulile jocului? Au trecut pe lângă noi două războaie mondiale, o jumătate de secol de totalitarism, revoluția sexuală

și cea digitală, formalismul, *New Criticism*-ul, psihanaliza, structuralismul, deconstructivismul, studiile culturale și cele postcoloniale – numai bravul sistem critic românesc a rămas «în vigoare?»¹³.

Soluția problemei o găsim, precum în atâtea rânduri, în „aurita cale de mijloc” proclamată de bătrânul Horațiu în *Odele* sale. În loc să dezbine, clasicul Maiorescu, model de echilibru și cumpănă, ar putea governa, în republica actuală a literelor, împăcarea dintre generații. Nu credem că vom fi învinuiți de un îngust patriotism localist, dacă spunem că chiar orașul providențialelor începuturi maioresciene ar putea oferi o astfel de soluție. Avem în vedere, în acest sens, o dezbatere PJ („Philologica Jassyensis”) din 2013, sub genericul *Junimea – 150 de ani (1863–2013)*, unde, alături de intelectuali de mare prestigiu din mai vechile generații (filologul Eugen Munteanu, moderatorul dezbaterii, profesorul filosof Ștefan Afloroaei, directorul actualelor „Convorbiri literare”, Cassian Maria Spiridon), judecăți deficiente, de mare acuitate, privind rolul major al lui Maiorescu în cultura și literatura română au formulat tinerii universitari ieșeni Bogdan Crețu, Codrin Liviu Cuțitaru, Doris Mironescu, Antonio Patraș. Dar o „despărțire” de model, lăsat parțial în seama istoriei, intră în ordinea firească a lucrurilor: „Totuși, consideră Bogdan Crețu, fără ca asistența să se scandalizeze, literatura română, cultura română a experimentat destule. Cred că

acum putem discuta de pluralitatea direcțiilor, nu de una singură. Cred că unele lucruri deja funcționează. Nu e nevoie să le reinventăm, să le punem pe roți de fiecare dată. Eu sper să ajungem firesc la momentul în care Titu Maiorescu să fie un capitol de istorie literară pe care să-l admirăm pentru rolul lui decisiv din momentul respectiv, să nu mai fim nevoiți să ne revendicăm la infinit, să facem operă sanitară”¹⁴. Cum se vede, formula deziderat a lui Horațiu e cunoscută și bine pusă în practică în capitala moldavă.

Un Maiorescu al întregului

Chiar dacă, luată pe bucăți, activitatea lui Maiorescu poate să prezinte inadvertențe, fisuri și lacune, ea se impune prin integralitate. Dincolo de inerentele „contradicții” ale întemeietorului, personalitatea acestuia ni se înfățișează într-o perfectă închegare monolitică, vizibilă de-a lungul întregii sale existențe. Ea se înscrie plener în rolul asumat de organizator și formator de opinie, și Mihai Zamfir are dreptate să citească în această ipostază de „animator” pe diverse culoare ale dezvoltării naționale, depășind cu mult intenții similare ale „anteluptătorilor”, semne ale geniului. Din acest punct de vedere întreprinderea temerară a lui Maiorescu trece dincolo de actul birocratic al textului inserat în pagina de carte sau de revistă: „Nici cele mai strălucite pagini semnate de Maiorescu nu se compară cu acțiunea lui socio-culturală, difuză, rareori

consemnată în scris, dar reprezentând o realitate decisivă care a umplut jumătate de secol din viața României...”¹⁵. În pleiada „marilor clasici” strâns diriguată de mentorul junimist, e drept să-l înscriem chiar pe el, dintr-o mai largă perspectivă diacronică, drept primul, după cum frumos ne argumentează profesorul timișorean Vasile Popovici: „Opera lui s-a topit în mare parte în opera celor ce au fost anunțați și educați de el fiindcă spiritul său critic s-a aliat invizibil și indivizibil cu spiritul lor critic într-o continuitate până azi neîntreruptă”¹⁶. Un concept integrator, destul de uzitat azi, este acela de *maiorescianism*, a cărui „structură tematică” e sintetizată de coordonatorul volumului VII, pe 2011, din *Studii de istorie a filosofiei românești*, universitarul bucureștean Viorel Cernica, în trei paragrafe: „1) opera lui Titu Maiorescu, în toate segmentele sale: logica, istoria filosofiei, psihologia, filosofia culturii, critica literară și estetică, filosofia istoriei, filosofia politică și socială, metafilosofia etc.; 2) contextul cultural în care s-a constituit și distribuit această operă, numit de E. Lovinescu, inspirat, context al unei „crize de creștere” a culturii românești; 3) modalitățile de adecvare a personalității lui Maiorescu la contextul cultural în care opera sa și-a deschis destinul” (s. a.)¹⁷.

În cele ce urmează, ne propunem, din motive de spațiu, doar o succintă trecere în revistă a principalelor direcții de manifestare a acțiunii maioresciene. Cum bine se știe, încă din epoca

studiilor de la *Theresianum*, marea dragoste a tânărului Maiorescu a fost filosofia, mărturisită în scrisori din Viena, 1857, către sora și confidenta sa, Emilia: „în rest, prelucrez acum Logica lui Herbart în română și lucrez la o sistematizare a prelegerilor suttneriene de logică. Filosofia este o știință *divină*. Am renunțat la orice alt studiu secundar”¹⁸, peste trei ani, din Berlin, către tatăl său: „Cariera mea va începe cu filosofia speculativă. Aici este chemarea mea... la noi nu e nici un cap filosofic cu o universalitate clară”¹⁹. Dar odată întors în România, tânărul Maiorescu este silit de împrejurări să-și amâne *sine die* marile sale proiecte. Cel mai temeinic cercetător și editor al operei filosofice maioresciene, Simion Ghiță, într-o carte din 1974 rămasă până azi fundamentală, punând problema schimbării obiectivului inițial declarat (filosofia), respinge teza lui Eugen Lovinescu privind lipsa imaginației creatoare și o pune, mai cu temei, pe seama nevoilor curente, stringente, ale societății și culturii românești. Ele îl obligă, ca și pe alții, să-și sacrifice „preferințele pentru disciplinele speciale” unde avea evident chemare, „în vederea unei activități mai utile țării”²⁰.

Undeva, Maiorescu, făcând haz de necaz, sugerează primul obiectiv în ordine cronologică al acțiunii sale „de diagnostic și de terapeutică” (Eugen Lovinescu), acela al scrierii limbii române: „Când am văzut că studenții scriu *nam*, într-un cuvânt, am înțeles că în țara noastră tre-

buie s-o las mai domol cu filosofia". Deși nu este un specialist în știința *filologiei*, Maiorescu se preocupă de timpuriu, constant, temeinic și cu rezultate notabile de problemele limbii. Printre primele lucrări semnate de Maiorescu sunt o *Disertațiune despre importanța studiului limbii latine*, din 1863, și, în anul următor, *Regulile limbii române pentru începători*, din care reținem această frază conținând în germene, confuză încă, renumita teză a „formei fără fond”: „Cine astăzi la noi se pune pe politica jurnalistă în loc de a se pune pe studiu sistematic, acela este un copil nebun care vrea să înalțe coada smeului și ține smeul însuși la pământ”. Acest studiu sistematic trebuie să înceapă, la nivelul școlii elementare, „după un sistem rațional”, cu limba română. Peste câțiva ani, în 1866, Maiorescu însuși va oferi modelul remarcabil al unui astfel de studiu, riguros, sistematic, informat, limpede: *Despre scrierea limbii române*. Lucrarea, scrisă parcă dintr-o răsuflare, într-o tensiune generată de numeroase și aprinse discuții în cadrul grupării ieșene, reprezintă ieșirea în arena publicistică majoră a lui Maiorescu printr-un ambițios debut editorial de a cărui importanță e pe deplin conștient („Important pentru mine e ca cea dintâi a mea lucrare originală să fie și concepută cu iuțeala fulgerului”, scria el în *Însemnările zilnice* din octombrie 1866) și, cum își va aminti mai apoi Iacob Negruzzi, „cel dintâi mare succes al Societății”, propagând inițial în scrisul membrilor ei, apoi, în

cercuri de undă tot mai largi și mai cuprinzătoare, ceea ce pe drept cuvânt s-a numit „ortografia Junimii”²¹. Doctul studiu e cea mai reușită operă științifică a lui Maiorescu, o capodoperă, în care, constată entuziasmat același Mihai Zamfir, impresionantă „nu este atât armătura erudită, la care nici un lingvist român din epocă n-ar fi avut acces (de la egiptologie, epigrafie, istoria scrierii, la ultima monografie a lui Max Müller), cât remarcabila capacitate de a extrage, din imensa cantitate de informație, exact ceea ce era atunci necesar pentru limba noastră literară și pentru scrierea ei”.

Delimitându-se tranșant de noianul de tendințe, teorii și excese ale vremii, autorul militează pentru unificarea ortografiei cu caractere latine, în lumina principiului logic sau, cum îl numește el, „intelectual”, bazat pe spiritul și practica limbii, pe funcționalitate: „Fără îndoială, scrierea va fi în cea mai mare parte a ei fonetică, dar nu pentru a exprima sonul în sine, ci numai întrucât și sonul exprimă ideea și este cea dintâi încorporare a ei. Aceasta este dependența rațională a regulii fonetice de la principiul logic în scrierea limbii”. Problemele ortografiei vor fi reluate de Maiorescu în cele două *Rapoarte* prezentate în sesiunile generale ale Academiei, din 1880 și 1904. În mod constant, de la 1866 încolo, una din direcțiile principale ale criticii junimiste o va reprezenta polemica permanentă cu „stricătorii de limbă”: *Limba română în jurnalele din Austria, Beția de cuvinte*,

Răspunsurile „Revistei contimporane”, Neologismele. Maiorescu a adus prin ele, remarcă un scriitor mereu în alertă față de tendințele de „pocire” a cuvintelor, mai ales prin latinizarea lor forțată, „un mare serviciu limbii și literaturii noastre” (Vasile Alecsandri, scrisoare către Iacob Negruzzi din 20 martie 1868).

Un domeniu lăsat, cum am văzut, în suspensie este acela al *filosofiei* maioresciene. Recunoscând cinstit că aici suntem fatalmente într-o poziție de admirație invalidă și plină de invidie, vom apela, pentru a ne face o părere, pe cât ne este cu putință, la specialiști în materie, în genere profesori sau cercetători la diverse institute și catedre de profil ale țării. Prima impresie e că multe din intervențiile acestora, de la volume întregi la simple articole din presă, se situează sub semn negativ. El apare în cartea din 1974, deja citată, a fostului șef al sectorului de Istorie a filosofiei universale, de la *Institutul de Filosofie al Academiei Române*, Simion Ghiță: „Spre deosebire de Vasile Conta, de pildă, care a avut un sistem filosofic și și-a publicat lucrările în țară, la intervale foarte mici, Titu Maiorescu n-a avut un sistem filosofic, unitatea ideilor sale având la bază mai degrabă o direcție de gândire decât o concepție încheată”²². Îl regăsim, ca să mai dăm un exemplu, și în paradoxul formulat de profesorul filosof de la Cluj, Ion Dur: „Criticul a fost prea rațional ca să greșească, poate tocmai de aceea încercarea sa în filozofie a eșuat. Maiorescu rămâne astfel un

filosof ratat, dar un gânditor de excepție”²³. Mai sunt așadar încă multe de făcut, pentru „recuperarea” logicianului și teoreticianului filosofic Maiorescu. Chiar dacă preocupările de tinerețe în această direcție nu s-au materializat în volume de specialitate (cu excepția *Logicii*) ele rămânând „mai mult într-un stadiu virtual sincretic”, privită în ansamblu, doctrina maioresciană este esențial filosofică. „Maiorescu, ne atrage atenția tot un inițiat în materie, Cornel Moraru, are indubitabil o perspectivă filosofică asupra culturii române, întotdeauna pornește de la general la particular în intervențiile sale (de obicei, polemice). Chiar studiile de critică literară vizează mai mult fenomene și probleme generale (...) și mai puțin autori – luați individual – și scrieri ale acestora. Numai lui Caragiale și Eminescu le-a dedicat studii de autor, dar și acestea pornesc tot de la chestiuni generale de estetică filosofică: relația dintre morală și artă, respectiv teoria schopenhaueriană a geniului”²⁴.

Urmând această sugestie a profesorului Cornel Moraru, să menționăm că un domeniu care a făcut obiectul numeroaselor discuții (și dispute) este acela al *esteticii aplicate* maioresciene, supraestimată de unii, negată total de alții. Vom sublinia și noi că Maiorescu și junimiștii n-au intenționat să creeze o știință autonomă a frumosului, ci au folosit o seamă de principii estetice ca o armatură teoretică pentru acțiunea lor critică, precisă, aplicată, negativă sau pozitivă. Ilus-

trăm această idee cu reluarea unui exemplu – devenit clasic – acela al respingerii acuzelor de imoralitate aduse comediilor lui Caragiale, prin apelul la teorii estetice mai vechi (*katharsis*-ul aristotelic) sau mai noi (teoria schopenhaueriană a răului): „Prin urmare, o piesă de teatru cu directă tendință morală, adică cu punerea intenționată a unor învățături morale în gura unei persoane spre a le propaga în public ca învățături, este imorală în înțeleșul artei, fiindcă aruncă pe spectatori din emoțiunea impersonală a ficțiunii artistice în lumea reală cu cerințele ei, și prin aceasta îi coboară în sfera zilnică a egoismului (...) Căci numai o puternică emoțiune impersonală poate face pe om să se uite pe sine și să aibă, prin urmare, o stare sufletească inaccesibilă egoismului, care este rădăcina oricărui rău”²⁵.

Un domeniu asupra căruia specialiștii s-au aplecat cu prioritate este acela al *filosofiei culturii*. Afirmarea „noii direcțiuni” inițiate și promovate de Titu Maiorescu se face prin opoziția față de „cea veche și căzută”. Atacul din studiul polemic din 1868, *În contra direcției de astăzi în cultura română*, este desfășurat, cum se vede din titlu, pe aria generală a culturii naționale, ca urmare a criticilor anterioare, parțiale, la adresa „neadevărurilor”, în limbă, literatură, drept. Sinteza maioreșciană introduce în sfera filosofiei și a sociologiei culturii o formulă de mare rezonanță, a „formelor fără fond”, preluată de Eminescu în articolele sale politice, ilustrată de

Caragiale în comediile sale, devenită pentru junimiști o adevărată parolă de identificare. Au discutat-o, cu argumente pro și contra, între alții, G. Ibrăileanu, în *Spiritul critic în cultura românească*, 1909, E. Lovinescu, în *Istoria civilizației române moderne*, II, 1925, mai aproape de noi, G. Călinescu, în *Domina bona*. Redeschizând dosarul problemei în 1970, N. Manolescu, departe de a o minimaliza, îi descoperă grave și tulburătoare implicații: „Am putea afirma că Maiorescu nu făcea din lipsa de fond o vină exclusivă a generației de la 48: forma fără fond reprezenta, după el, caracteristica întregii noastre civilizații de până atunci, marca noastră spirituală! Lucrul e grav și nu trebuie respins fără o adâncă meditație, care ne-ar putea ajuta să ne cunoaștem istoria mai bine. Toate tratatele de supunere care ne-au asigurat, în decursul veacurilor, o liniște provizorie, ar fi, în acest caz, o dovadă a lipsei noastre de «fond»”²⁶. Lecția maioreșciană este într-adevăr exemplară: șansa noastră în istorie constă nu în adaptarea la condițiile și cerințele exterioare, ci în descătușarea și valorificarea autenticele noastre energii interioare.

Un alt domeniu întâlnit permanent în sfera de preocupări a criticului nostru este acela al *literaturii populare*, deși, cum a arătat Lovinescu, el nu era „nici folclorist, nici cunoscător al poeziei populare”, adeziunea sa fiind „de natură mai mult principială, făcând parte din teoriile lui estetice”²⁷. Ea era opusă (în continuarea demon-

strației din *Cercetarea critică*) „reflecției reci, speculative”, în articolul din 1868, *Asupra poeziei noastre populare*: „Izvorând astfel poezia populară din plenitudinea simțământului, în ea ne aflăm apărați de acele aberațiuni intelectuale care strică inspirarea multor poeți, chiar a celor cu talent”²⁸. Articolul din 1868 era de fapt o recenzie la antologia folclorică a lui V. Alecsandri, venită să suplinească lipsa de interes cu care ea fusese întâmpinată de jurnalele române. Când, peste patru decenii, aceeași antologie, împreună cu scrierile „poporaniste” ale lui Creangă, Slavici și Popovici-Bănățeanul devin ținta atacurilor lui Duiliu Zamfirescu în discursul său de recepție de la Academie, Maiorescu ține să se disocieze de proaspătul „nemuritor”, de altfel unul din apropiații săi până la acea dată, reafirmându-și, consecvent, crezul din tinerețe: „Și când – acum 41 de ani – în primul volum al *Convorbirilor* literare am atras luarea aminte a cetitorilor asupra covârșitoarei însemnătăți a poeziilor populare, publicate atunci de Alecsandri, am reproduș anume această poezie (*Bade Trandafir*, n.n.) împreună cu altele de felul ei, și astăzi pot constata că partea lirică a vieții poporului a fost cea mai roditoare în dezvoltarea ulterioară a literaturii noastre culte, îndeosebi pentru Eminescu și, prin mijlocirea lui, pentru urmașii săi”²⁹. Răspunsul academic din 1909, *În chestia poeziei populare* este pe bună dreptate considerat „testamentul” critic al lui Maiorescu.

Să mai notăm între proiectele dureros ratate de Maiorescu unul care l-a obsedat din tinerețe și anume o *Istorie a românilor*. Într-o însemnare diaristică din decembrie 1880 („Primele idei pentru decizia de a scrie Istoria românilor ca operă de căpetenie a vieții mele”), Ovidiu Pecican descrie o gelozie abia ascunsă față de succesele „fulminante” ale mai vechiului rival, Bogdan Petriceicu Hasdeu cu *Istoria critică a românilor* (1872-1874) și ale mai „junelui diletant” dizident George Panu. Abia în 1925, forțând nota și lipind între ele prefetele *Discursurilor parlamentare*, Socec a tipărit un volum sub titlul „postum, apocrif și abuziv” (Mihai Zamfir) *Istoria contemporană a României (1866-1900)*.

Orice s-ar spune, și, slavă domnului, s-au spus multe, prestigiul lui T. Maiorescu, nu doar în cerul strâmt al specialiștilor, dar mai ales în orizontul larg al receptorilor de toate categoriile, e dat de *critica literară* propriu-zisă, începând cu *Cercetarea* din 1867 și culminând cu cele două capodopere ale sale, *Comediile d-lui I.L. Caragiale*, din 1885, și *Eminescu și poeziile lui*, 1889. La acestea se adaugă paginile de critică „latentă” din polemici, însemnări zilnice și scrisori, apoi, evident, *recenziunile literare și rapoartele academice*. Pe lângă cele incluse îndeobște în edițiile *Criticelor* sub acest generic (traducerile lui D. C. Ollănescu din Horatius, 1891, *Poeziile* lui A. Naum, 1894, *Poeziile* lui O. Goga, 1906, *Povestirile* lui Sadoveanu, 1906, *Nuvelele* lui Brătescu-Voinești,

1907), Nicolae Manolescu recuperează în monografia sa din 1970 pagini, neglijate de autorul lor chiar, despre *Negriada* lui Aron Densușianu, anecdotele lui Th. D. Speranția, *Poeziile* lui I.N. Roman, adevărate modele de „critică laconică, de intenții ironice și superior umoristice”. Tehnica citatului perfid, utilizată de Călinescu, este anticipată de Maiorescu prin „lapidarea” scriitorului cu fragmente desprinse din propria-i operă. Silit de împrejurări, criticul experimentează stilul sibilinic, cu lungă carieră în revistele noastre, unde, de sub aparentul elogi, oricând poate scoate coarnele un reproș. Iată un pasaj în care un „amic” junimist, A. Naum, este „felicitat” că, trăind în preajma unor mari creatori, n-a învățat nimic de la aceștia: „D-ta, în mijlocul unei asemenea mișcări, fiind în intime relațiuni personale cu reprezentanții ei de frunte, ai rămas în poezie credincios altui ideal, te-ai transportat în timpuri și în locuri îndepărtate”.

Una din trăsăturile definitorii ale Junimii este, s-a spus, *spiritul oratoric* și el se hrănește, evident, din exemplul maiorescian. Vocația oratorică a mentorului junimist se manifestă de timpuriu, în timpul studiilor secundare și universitare, apoi, cu strălucire, cu ocazia cunoscutelor „prelecțiuni”. Cu studii finalizate în Austria, Franța și Germania, întors în țară și stabilit, după un scurt episod bucureștean, la Iași, tânărul profesor și decan al facultății de Filosofie, viitor rector al

Universității, începe aici un ciclu de conferințe în sala Băncii Moldovei din Strada Goliei. Cu idei re-luate din conferințele de la Berlin și Paris (Vechea tragedie franceză și muzica lui Wagner), apoi din nou, din scurtul popas în vara-toamna lui 1862,

Titu Maiorescu, statuie amplasată în parcul omonim, Iași.
Autor: Dumitru Pasima

în capitala Principatelor române (ciclul Despre educația în familie fundată pe psihologie și estetică), de succes se bucură conferințele ieșene („cursul meu public”) din primăvara lui 1863, înregistrat prompt de tânărul universitar foarte sensibil la elogi, în *Jurnal și Epistolarum*: public empatic („Au fost încântați, m-au proclamat geniu”), în general lume bună, protipendadă („aristocrația de aici”), dar și studenți și elevi, multe dame („cam 35”, între care „Madame Mavrocordat cu toată familia”). Conferințele devin repede, zice Z. Ornea, „evenimentul duminical monden” al capitalei moldave.

Pe lângă teme circumscrise preocupărilor strict profesionale (în noiembrie 1862, Maiorescu fusese numit director la Școala centrală de fete) precum Familia în stat și în societate, educația în familie, Temperamentele, Viața de zi și viața de noapte a sufletului, vis, viziuni, stihii, Memoria și fantezia, sunt abordate și subiecte trădând interesul constant pentru concepte și doctrine de ordin filosofic: Principii estetice. Frumosul și plăcutul. Aplicări la muzică (opera clasică și opera italiană) și la literatură (clasică și romantică), dar și pentru probleme de estetică aplicată Importanța esteticii pentru educațiune... (ce altceva decât un model de estetică practică este Cercetarea critică de la 1867 publicată în primele numere ale „Convorbirilor literare”?)

Avem aici un model de bună și eficientă politică culturală. Cu intuiția și cu spiritul său organizatoric, impecabile, tânărul Maiorescu pregătește așadar terenul Junimii, inaugurând respectivele „prelecțiuni”, cu larg ecou în atmosfera culturală a Iașului, în medii și generații diverse. Din cele „vechi”, un Costache Negruzzi le elogiază în epistole expediate fiului său Iacob, la Berlin: „*Tatăl meu îmi scrisese că Maiorescu, venit în Iași ca director al Liceului Național, se deosebește foarte mult prin conferințele sale publice, și că mai ales acele care aveau de obiect estetica el le asculta cu un viu interes*”³⁰. Un viitor înverșunat adversar al Junimii, B.P. Hasdeu, le va recenza în „Lumina”, nr. 10, 1863, cam în doi peri, cu săgeți spre „profesorul damelor”. Totuși îl laudă: „Amicul și colegul nostru, D. Maiorescu e unul din acei doi-trei juni Români, cari n-au adus din străinătate numai câte un lustru de studiu, o știință jumetățită. Noi am avut plăcerea de a sta la câteva din prelegerile d-sale de istorie universală la facultatea de Litere și dacă nu ne-am putut învoi cu toate ideile tânărului profesor, încai am ramas încântați de elocința și limpeditatea de espunere, cu ajutorul căror d-lui știe a se furișa, așa zicând, în inimile ascultătorilor. Înzestrat fiind cu unele atari daruri, D. Maiorescu e chiar merit a fi profesorul damelor!”³¹ Aceleași conferințe îi captivează pe tinerii studioși, dintre care unul, devenit junimist temporar, G. Panu, își va aminti în volu-

mul memorialistic publicat în 1910: „... în fiecare duminică la orele 2 eram în sala Băncei, într-un colțisor. Mi-aduc aminte de domnul Maiorescu: același de astăzi, se înțelege tânăr, aceeași dicțiune elegantă și rece: aceleași maniere corecte; aceeași sobrietate de gest. Cele două sau trei preiecțiuni n-au făcut impresii asupra mea: era vorba de familia în stat și în societate, educație pe baze științifice etc., lucruri care nu-mi vorbeau prea mult. Când însă domnul Maiorescu a început a trata chestiuni de estetică, frumosul, sublimul și plăcutul, literatura clasică și romantică, talent și geniu etc., aceste lucruri mi-a deșteptat un mare interes, iar publicul, ca și mine, a început a umple sala”.

Vocația oratorică rămâne o constantă a personalității maioresciene, de-a lungul carierei sale didactice și, nu mai puțin, a celei politice. O dovadă cu prisosință cele cinci volume de discursuri parlamentare, tipărite între 1897 și 1915. Unul din cei mai mari oratori ai României, Barbu Ștefănescu Delavrancea, ne-a lăsat un memorabil portret al oratorului politic Maiorescu. Un fost student ni-l înfățișează pe inegalabilul profesor; acesta este Petre P. Negulescu. „Era un om robust și energic, care părea hotărât, serios și chiar aspru, un om care, desigur, nu se juca cu lucrurile de care se apuca și nu glumea cu datoriile vieții. Ținuta lui pe catedră avea ceva încordat și stăpânit, ceva rigid și hieratic, ceva aproape solemn. Nu fără dreptate s-a zis că părea, câteodată, un

preot care celebra un cult. Vocea lui era gravă și oarecum apăsată; cuvintele lui erau rare și parcă sacadate. Fraza lui curgea totuși plină, corectă, de o izbitoare structură literară. Iar gesturile lui plastice desemnau parcă și pentru ochii celor ce-l ascultau, conturile ideilor pe care le expunea. Am înțeles atunci, mai întâi, ce însemna darul, marele dar al vorbirii”.

O ipostază fascinantă, oferind încă surprize exegetilor, este aceea a *memorialistului*, revelându-ne omul intim, cu meandrele, contradicțiile și izbânzile lui, în *Însemnările zilnice*, apoi, omul social și politic, în vâltoarea evenimentelor, din *Istoria contemporană a României (1866-1900)*. Strict factologic, urmărind rând cu rând cu creionul în mână, *Însemnările...* și *Istoria...* îi oferă lui Z. Ornea date pentru o biografie exactă a lui Titu Maiorescu. Dar o analiză serioasă, de mare profunzime și amplitudine, din perspectiva numeroaselor *isme* acumulate de instrumentarul critic modern, cu care încercau să ne strivească Paul Cernat și Andrei Terian (în primul rând psihanaliza) a *Jurnalului* maiorescian în ediția sa integrală și indubitabilă oferită acum de tinerii germaniști Ana-Maria și Bogdan Mihai Dascălu, dădăciți îndeaproape de Eugen Simion, încă își așteaptă temerarul autor. Poate că l-ar merita și creația literară propriu-zisă, cu cele câteva comedii și poezii în limba germană, din tinerețe, câteva

versuri fugare de mai târziu, dar, mai substanțial, cu traduceri. Volumul al treilea, din 1986, al ediției de *Opere*, apărută la Minerva, cuprinde un sumar destul de bogat: *patru novele*, traduse din germană și engleză, din Carmen Sylva, Alarcón, Bret Harte și din literatura chineză, tipărite într-un volumaș la Craiova, în 1882, *Aforisme asupra înțelepciunii în viață*, de Schopenhauer, apărut la Socec, în 1890, *Copilul Eyolf*, de Ibsen, publicată în 1895; din periodice, sunt reproduse versuri și proze traduse din Jean-Paul, Goethe, Byron, Maeterlinck, Carmen Sylva ș.a.; din postume, ne rețin atenția câteva versuri transpuse de elevul Maiorescu din Schiller, Lessing, Goethe, Klopstok. Este totuși un câmp fructuos de cercetare.

Așadar, în circumstanțe de loc și de timp destul de precare, nu suntem încă în poziția de a ne lua un mofturos *adio* de la Maiorescu. Tinerii critici de azi au toată justificarea să-și clameze *dreptul legitim la diferență*. Ctitorul junimist și-l ceruse și el sus și tare cu o sută cincizeci de ani în urmă. În această privință el ne este model, urmăm, ne convine sau nu, direcția indicată de „degetul său de lumină”. Bătrânul ne mai poate fi încă și azi de folos. Nu trebuie, vorba gânditorului anonim, să-l cumpărăm de aiurea, îl avem aici printre noi, de-a gata, oferit de destin.

- 1 Ioana Pârvulescu, *Despre literatură cu bucurie: Mai avem azi un Maiorescu?*, „România literară”, nr. 19, 2009.
- 2 Nicolae Manolescu, *Propunere: Anul Maiorescu în critica literară*, „România literară”, nr. 50, 25 noi. 2016: „Fondator al criticii literare românești, autorul *Cercetării critice* este mai actual decât oricând. În 1940, E. Lovinescu își începea seria de studii consacrate marelui critic, în care vedea cel mai puternic scut de apărare a literaturii române contra tendințelor naționaliste și iraționaliste în creștere. Reluată după 2000, ofensiva antiestetică și, implicit, antimaioreșciană dovedește, o dată în plus, actualitatea lecției de spirit critic oferită de mentorul Junimii ieșene, în a doua jumătate a secolului XIX”.
- 3 Idem, *Tânărul Maiorescu*, „România literară”, nr. 52, 8 dec. 2017.
- 4 Reproducem, după darea de seamă a lui Răzvan Voncu, *Colocviul de critică Titu Maiorescu*, din numărul 16-17, 2017, al „României literare”, sumarul comunicărilor: *Salonul literar în modernitatea clasică: doamnele, romanul, sensibilitatea* (Mihaela Irimia); *Critica literară, între adevărurile culturii și cele ale generațiilor. O lecție junimistă uitată* (Adrian Lesenciuc); *Discursul critic, societatea textului și civilizația comentariului. Dominanta maioreșciană și exercițiul exegetic* (Aureliu Goci); *De la Titu Maiorescu la Nicolae Manolescu: autonomia esteticului* (Daniel Cristea-Enache); *Maiorescu și anti-maiorescu: radiografia unei confruntări* (Angelo Mitchievici); *Critica (neo)modernistă și critica postmodernă* (Dan Gulea); *Autonomia esteticului – fantoma «la operă» a criticii proletcultiste* (Vasile Spiridon); *Critica maioreșciană, de la cuvânt la idee* (N. Georgescu); *Maiorescianism și postmaioreșcianism* (Ana Dobre); „*Despărțirea*”

de Maiorescu (Crina Zărnescu); *Un hedonist olimpiant*: Titu Maiorescu (Răzvan Voncu); *Maiorescu în fața textelor, în contexte* (Ion Bogdan Lefter); *Ce este maiorescianismul?* (Radu Voinescu). Sunt trecute de asemenea în revistă alte luări de cuvânt: „Au fost evocate, de către criticii literari Gabriel Dimisianu și N. Constantinescu, momentele când ideile critice ale lui Titu Maiorescu au constituit un sprijin esențial în bătălia pentru reafirmarea principiului autonomiei esteticului în perioada de înlăturare a influențelor proletcultismului în cultura română. La dezbateri au mai luat parte Nicolae Scurtu, Iulian Băicuș, Ion Lazu, alți critici și scriitori prezenți în sală”.

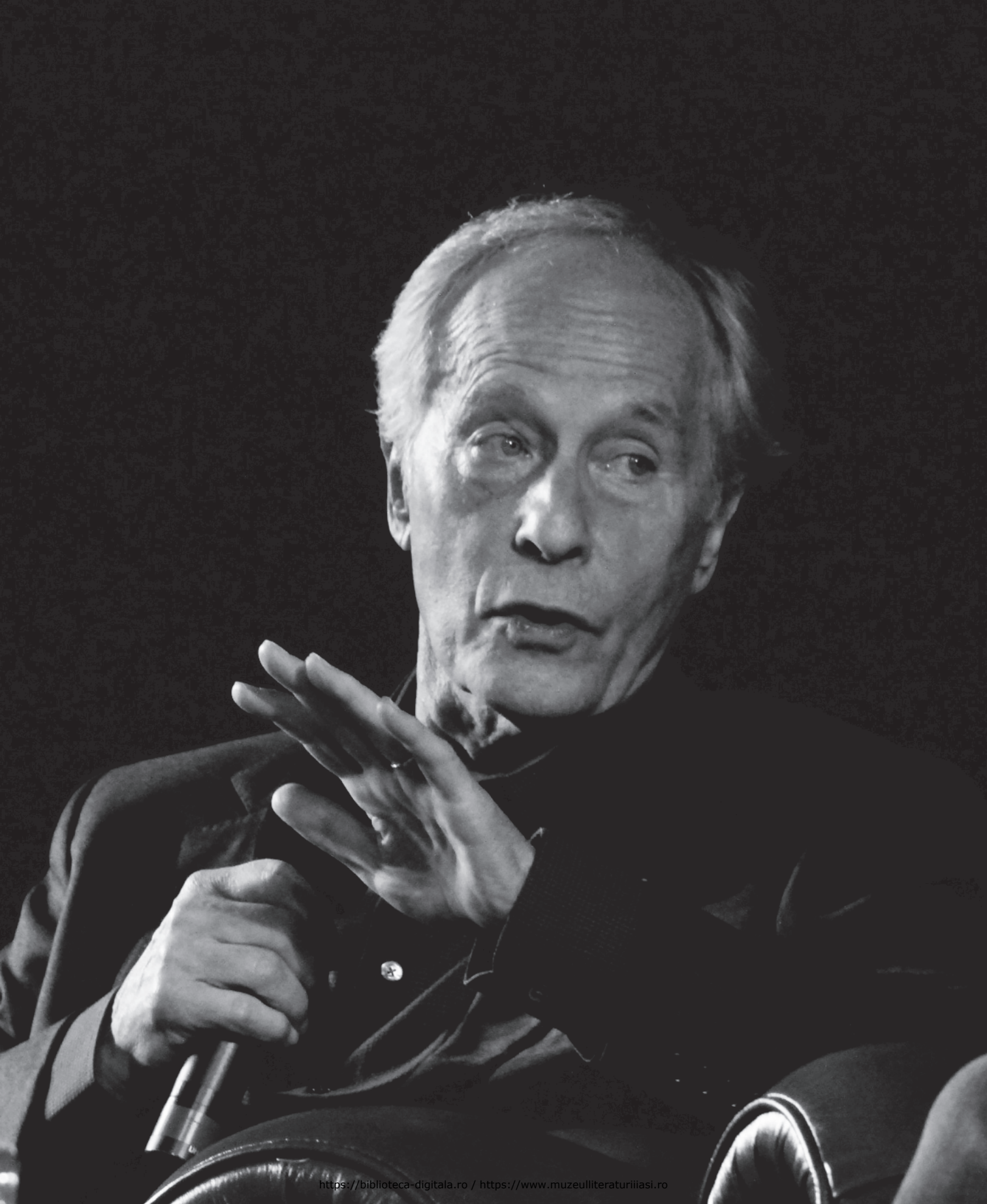
- 5 Adică, a zgłobiei domnișoare Georgeta Horodincă. Lăsând baltă dificilele studii filologice ieșene, în favoarea unui post mai agreabil de la abia înființată „Gazetă literară” bucureșteană, aceasta și-l justifica printr-un articol din decembrie 1955, cu iz proletcultist, de o lamentabilă pretenție literară, *Adio, domnule Maiorescu!* Reproducem din revista citată câteva pasaje ilustrative: „Se făcea să stăteam de vorbă cu Titu Maiorescu (...) – Ei, vezi, uite aici greșești – m-a întrerupt iar interlocutorul meu, cu o lumină de biruință în ochi. Atât cel puțin este sigur – a continuat cu un ton grav ca o profeție – că cele mai rele aberațiuni, cele mai decăzute produceri între poeziile noastre de la un timp încoace, sunt cele ce au primit în cuprinsul lor elemente politice. – Dar bine, domnule Maiorescu, m-am indignat eu, deodată foarte stăpână pe mine, exact aceleași cuvinte le-ați spus, ba chiar le-ați și scris acum mai bine de optzeci de ani. De atunci, lumea s-a schimbat foarte mult și, în orice caz, numai în literatura noastră s-a scris destulă poezie politică încât să infirme total aceste afirmații ale

dumneavoastră, pe care le susțineți din nou astăzi, fără cea mai mică modificare despre «cele mai decăzute produceri între poeziile noastre de la un timp încoace» (...) – Da, conveni el perfid, dar să nu uităm că în poezii cei mari a căror chemare poetică este mai presus de contestare, în Corneille, Racine, Shakespeare, Goethe, nu se află nici un vers de politică sau de teorii serioase asupra științelor. – Ah, scrâșnii eu, sunteți incurabil și de altfel n-aveți dreptate! (...) – Frumoasele arte, și poezia mai întâi, sunt repaosul inteligenței. – Degeaba, am izbucnit eu, nu sunteți recuperabil! Eram din nou enerdată. Mi-am luat cartea sub braț (capodopera *Mărul de lângă drum* de Mihai Beniuc, făcând obiectul controversii „estetice”, cu „irecuperabilul” critic junimist, n. n., D.S.) și am dat să ies. În prag m-am oprit să-i spun numai atât: «Adio, domnule Maiorescu!», dar el dispăruse...”

- 6 Nicolae Manolescu, *Dacă școală nu e, spirit critic nu e. Și dacă spirit critic nu e, cultură nu e* – interviu de Sever Voinescu, în „Dilema veche”, nr. 756, 16-22 august 2018.
- 7 Aici, cu privire la sagacele critic ieșean, domnul Manolescu, hotărât, se înșela. Cine citește mai cu luare aminte textul dobrescian, mai vechi sau mai nou, descoperă în el discursul unui îndrăgostit, exasperat de propriile-i sentimente. O excepțională intervenție privind arta polemistului Maiorescu e ilustrarea perfectă a acestui „dezastru” existențial: „Moștenirea lăsată de Maiorescu include și principiul autorității incontestabile. În amețitoarele țării, criticul ține dreaptă balanța omeneshilor păcate. Dintre cei mulți care au încercat să-l imite, nimeni n-a izbutit să-l urmeze la o asemenea altitudine. Aerul rarefiat al înălțimilor le-a diminuat pu-

- terile, lăsându-i epuizați la mijlocul parcursului. Au trebuit să se mulțumească a-i copia ticurile de comportament și, în cele mai fericite cazuri, tehnicile de conținut. Dar ce înseamnă unele și celelalte în absența spiritului care le-a dat viață? Expresii ale unei viziuni fundamentale artistice, în care invenția plauzibilă joacă un rol de prim rang, avându-și deci întâia și decisiva justificare în ele însele, polemicile lui Maiorescu sunt, practic, inimitabile, precum toate obiectele de artă, încât a persista, azi, în reeditarea lor sub alte nume devine o operație fără sens. Gesturile creatoare sunt, până și în critică, unice” (Alexandru Dobrescu, *O lecție peste puteri de învățat*, „Euphorion”, nr. 11-12, noiembrie-decembrie 2010).
- 8 Nicolae Manolescu, *Maioreescu, astăzi*, „România literară”, nr. 7, 2000.
- 9 Idem, interviu acordat lui Ovidiu Șimonca, în „Observator cultural”, nr. 258, din 3 martie 2005. Reluat în aceeași revistă (*Nicolae Manolescu la 80 de ani*), nr. 998, 5 dec. 2019, din care cităm: „Avem nevoie, mai mult decât oricând, de spiritul critic maiorescian. Eu, având nostalgia esteticului, merg mai departe și spun că ne trebuie musai separarea criteriilor, ca să vedem ce este valabil artistic și ce are succes și ține de divertismentul cultural. Maiorescu este exemplul absolut infailibil”.
- 10 Vezi *Noua critică. Dreptul la diferență*, în „Observator cultural”, nr. 719, 17 aprilie 2014, unde-și exprimă punctele de vedere, în răspăr cu cele ale fostului lor model și îndrumător, Andrei Terian: *Tot Maiorescu și Gherea?*, Paul Cernat: *Nicolae Manolescu și posteritatea lui critică*, și Bogdan-Alexandru Stănescu, *Îi înțeleg din ce în ce mai bine pe bătrânii critici*.
- 11 Vezi în „Euphorion”, Sibiu, nr. 2, 18 iulie 2017, Mircea Braga: *De la „monoteismul” comentariului critic la „politeismul” instituției critice*, Ion Pop: *Titu Maiorescu*, Ion Dur: *Contemporaneitatea lui Maiorescu*, Dorin Ștefănescu: *Gândirea cuvântului*, Dumitru Chioaru: *Între critica culturală și critica estetică*, Ion Bogdan Lefter: *Maioreescu în fața textelor, în contexte*, Iulian Boldea: *Nevoia de adevăr*.
- 12 Paul Cernat, *Cu Maiorescu, înainte. Câteva observații, în Actualitatea lui Maiorescu văzută de mai mulți critici și scriitori*, „Euphorion”, nr. 11-12/ noiembrie-decembrie 2010.
- 13 Andrei Terian: *Tot Maiorescu și Gherea?*, în „Observator cultural”, nr. 719, 17 aprilie 2014.
- 14 Eugen Munteanu (moderator), *Junimea – 150 de ani (1863–2013)*, în „Philologica Jassyensia”, An IX, nr. 2 (18), 2013.
- 15 Mihai Zamfir, *Supremul Pontif*, „România literară”, nr. 10, 2011.
- 16 Vasile Popovici, *Maioreescu înaintemergătorul*, „România literară”, nr. 45, 2017.
- 17 Viorel Cernica, *Metode de filosofare și proiecte culturale. Maiorescianismul astăzi*, în *Studii de istorie a filosofiei românești*, VII, Editura Academiei Române, 2011, p. 136.
- 18 Titu Maiorescu, *Opere. Jurnal, I*, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2013, p. 108: Scrisoare către Emilia din 9 dec. 1857. La sfârșitul lunii, din nou: „De cea mai mare însemnătate pentru orientarea mea științifică a fost inițierea în filosofie”. Filosofia îi insuflă „dragostea pentru o direcție de gândire de care nu mă voi despărți niciodată”.

- 19 Idem, Scrisoare către Ioan Maiorescu, din 19 dec. 1860.
- 20 Simion Ghiță, capitolul *Filosofia în acțiune: teoria culturii și estetica*, în *Titu Maiorescu - filozof și teoretician al culturii*, Editura Științifică și Enciclopedică, 1974, p. 103.
- 21 Iacob Negruzzi, *Amintiri din Junimea*, Minerva, 1970, p. 46.
- 22 Simion Ghiță, op. cit., p. 11.
- 23 Ion Dur, *Contemporaneitatea lui Maiorescu*, în „Euphorion”, nr. 2, 18 iulie 2017.
- 24 Cornel Moraru, *T. Maiorescu*, în „Euphorion”, nr. 11-12, noiembrie-decembrie 2010.
- 25 Titu Maiorescu, *Comediile d-lui I.L. Caragiale*, în *Critice*, I, Minerva, 1984, p. 476.
- 26 Nicolae Manolescu, *Contradicția lui Maiorescu*, Cartea Românească, 1970. Problema „formelor fără fond” a constituit o preocupare permanentă a profesorului bucureștean. La întrebarea dintr-un interviu recent dacă în România de azi, coada cozii în Europa în privința modernizării, mai e valabilă teoria formelor fără fond, răspunzând afirmativ, Nicolae Manolescu reia ideile din tinerețe: „Acuma, e un lucru interesant în povestea asta a formelor fără fond, care i-a fost reproșată lui Maiorescu, inclusiv de Lovinescu, pe motiv că nu există formă fără fond, că e un nonsens. Maiorescu n-a cerut niciodată desființarea formelor împrumutate pentru că erau inadecvate fondului autohton. Nu există la el nici o frază de acest gen. Dar Maiorescu a mai spus ceva: nu e vorba să desființăm formele occidentale împrumutate rapid și, poate, superficial; e vorba să creăm acel conținut național care să le umple. Eu am subliniat în cursurile mele acest citat din Maiorescu. Marta Petreu susține că o făcea și ea la Cluj... („Dacă școală nu e, spirit critic nu e. Și dacă spirit critic nu e, cultură nu e” – interviu cu Nicolae Manolescu în „Dilema veche”, nr. 756, 16-22 august 2018).
- 27 Eugen Lovinescu, *T. Maiorescu și contemporanii lui*, Minerva, 1974, p. 31-32. Totuși, o autoritate incontestabilă în materie, etnologul și folcloristul Ovidiu Bârlea îi va rezerva lui Maiorescu un capitol distinct în *Istoria folcloristicii românești*, Editura Enciclopedică și Pedagogică, București, 1974. Împătimitul documentarist și critic literar Nicolae Scurtu va menționa de asemenea schimbul de scrisori cu folcloriști români de primă mână, precum Artur Gorovei, G. Dem. Teodorescu, G.T. Kirileanu, Alexandru Lambrior, Alexandru Vasiliu-Tătăruși..., publicând chiar câteva dintre ele (*Restituiri: Titu Maiorescu și folclorul*, „România literară”, nr. 47, 2017).
- 28 T. Maiorescu, *Asupra poeziei noastre populare*, în *Critice*, ed. cit., p. 70.
- 29 T. Maiorescu, *În chestia poeziei populare. Răspuns la discursul de recepțiune al d-lui Duiliu Zamfirescu rostit la Academia Română la 16 mai 1909*, în *Critice*, I, ed. cit., p. 643-644.
- 30 Iacob Negruzzi, op. cit., p. 8.
- 31 Vezi pe larg, Constantin Ostap, *Maiorescu, Hasdeu și prelecțiunile din 1863*, în „Revista română”, Iași, nr. 3, 2009.

richard vs. ford

foto: corneliu grigoriu

Doina RUȘTI

„Două lucruri nu le-am putut face la Iași: să visez și să mă îndrăgostesc de un localnic”

Invitată la Festivalul Internațional de Literatură și Traducere (FILIT) de la Iași, ediția a VII-a, 2-6 octombrie 2019, scriitoarea Doina Ruști ne-a răspuns la câteva întrebări.

Iulian Pruteanu-Isăcescu: Doina Ruști nu are nevoie de prezentare. Dacă ar fi, totuși, nevoie de o astfel de prezentare, aceasta ar suna astfel: prozatoare reductibilă, una dintre cele mai apreciate voci feminine ale literaturii contemporane, tradusă pe trei continente și recompensată cu numeroase premii. Cum s-ar prezenta Doina Ruști însăși?

Doina Ruști: Din stirpea aventurierilor, din sămânță de călători balcanici, căci o parte dintre strămoșii mei au fost aromâni din Muntenegru, bântuiți de dorința de a-și găsi originile, după cum alții, turci, măcinați de crize religioase, au cunoscut dulceața neprevăzutului, de cum s-au împrietenit cu niște geambași neaoși, oameni cam sălbatici, care pe timpul nopții furau cai sau visau să ajungă mataragii domnești. Dar nimic din toate astea n-ar fi ajuns la mine, dacă n-ar fi existat strămoșii dinspre bunică-mea paternă,

Doina Ruști

podgoreni și prăvăliași așezați, cu nume din ce în ce mai lungi, după cum o cerea moda, deveniți pe la început de secol al XIX-lea dascăli, intelectuali și mărunți scriitori. Pe scurt, aș spune că sunt un om cu sânge bătrân.

Știu că v-ați petrecut copilăria într-un sat din sudul României. Povestiți-mi despre copilăria dumneavoastră și cum ați început să îndrăgiți cărțile.

Primii unsprezece ani din viață am trăit neîn-

trerupt la Comoșteni, sat străvechi, înșirat pe malul Jiului, aproape de Dunăre. Casa părintească era, pe vremea copilăriei mele, un spațiu anacronic, un muzeu, de fapt, pentru că bunicii mei nu voiau să schimbe nimic din ceea ce moșteniseră. Era așezată cu fața spre sud, cum se cuvine, prin urmare, luminată tot timpul zilei. În primul rând treptele casei erau impresionante, numeroase și largi, ca o verandă pătrată, pe care de regulă se aflau scaune, perne și ghivece cu leandri. Apoi urma intrarea, căreia noi îi spuneam balcon, o încăpere făcută din sticlă – giurgiuvele înguste, albe. În balconul acesta se afla un birou de stejar, cu jilțul aferent, o piesă foarte complicată, de veche cancelarie, cu numeroase sertare, la vedere sau ascunse, cu vase pentru cerneală, împodobit cu etajere dantelate. Aici își ascundea fiecare secretele, de exemplu, fratele tatălui meu, elev de liceu, își ținea țigările într-un compartiment, făcut de el însuși, în fundul unui sertar. Tot în biroul ăsta mi-am ținut și eu primele mele însemnări literare, de care am și uitat la un moment dat.

După ce treceam prin două rânduri de uși, unele fiind obloane închise cu drugi și lacăte, pentru cazuri de urgență, intram în casă, un fel de labirint pânzos, impresie dată de faptul că ușile erau acoperite cu perdele, altele pentru fiecare anotimp. În această casă exista o cameră transformată în bibliotecă, o încăpere cu tavan înalt și sobă cu multe coloane, în care nu se vedeau decât bibliotecile, albe, toate făcute din bla-

turi rotunde, suprapuse, îngrădite din loc în loc cu stinghioare subțiri, ca țigara. Cele patru ferestre, de regulă acoperite cu storuri mâncate de molii, dădeau – două dintre ele, spre moara pă-răsită, pe care am descris-o în romanul meu *Fantoma din moară*, iar celelalte două spre sud, prin care vedeam chioșcul învăluit în viță sălbatică, *te-carul* bătrân și drumul care ducea, cenușiu, spre Dunăre. În încăperea asta, la masa rotundă de lângă geam, sau cocoțată pe pervazul ferestrei – un pervaz lat, tapetat cu perne de mătase – am început să citesc. Mai întâi m-am furișat, căutând cărțile de pe rafturile de sus, adică acele cărți interzise, citite doar de adulți, apoi alegând după proba primei pagini, iar în cele din urmă, în mod tolerant, acceptând listele pe care mi le făcea bu-nică-mea.

Ieșeancă prin studiile liceale și universitare, ce rol credeți ca a avut Iașul în devenirea scriitoarei Doina Ruști?

Am trăit 8 ani la Iași, anii școlilor. Partea cea mai bună a vieții mele s-a dus în Dulcele Târg. Aici am citit cărțile care m-au format și tot aici am învățat prudența. Pentru mine Iașul a fost un fel de teritoriu al marilor descoperiri, ca în acele jocuri de aventură & quest, ale anilor '90. Eram singură într-un oraș pe care îl descopeream cu teamă și în care număram zilele până la vacanță, când plecam la Comoșteni. Pentru mine Iașul a fost ca acele pensioane de pe vremuri, un spațiu auster, exclusiv al școlii. Aici am scris proză

DIALOGURILE ANOTIMPULUI

---

scurtă, foarte la modă pe-atunci, pe care o citeam prin tot felul de grupuri, cel mai select fiind cel din jurul poetului Mihai Ursachi. Frecventam studioul de poezie al lui Noemi Bomher, cel mai snob cerc al momentului. Bineînțeles, eram nelipsită de la cercul de Comparată, al profesorului Constantinescu și petreceam ore pe la revista „Dialog”, coordonată de Al. Călinescu, unde încercam să învăț să dactilografiez. La Iași am organizat prima revoltă, pe scările din fața Universității. În luna mai mă întâlneam cu timișorenii sau cu studenții de la Cluj, veniți la *Colocviile Eminescu*. În revista acestui eveniment anual am și publicat pentru prima oară, lucru fără importanță pentru

mine, care-aveam fumuri de prozatoare. Restul nu conta. De Iași mă leagă florile de castan din Pușkin, Conservatorul, unde aveam prieteni mulți, și Biblioteca Fundațiilor. Mă văd într-o zi de toamnă copiind cu viteză *Așa grăit-a Zarathustra*, o ediție din 1929, desigur interzisă, pentru care obținusem, după multe luni, drept de lectură, la sală, pentru o zi. Două lucruri nu le-am putut face la Iași: să visez și să mă îndrăgostesc de un localnic. De-abia după ce ajungeam acasă, în camera mea, lângă fereastra în care băteau smochinii, aveam, în fine, acele vise care mi-au dat forța să scriu, mă refer la visele nopții, întotdeauna epice, ample, cu o anumită doză de ironie.

În părculețul din Pușkin, cu colegile de grupă la finalul anului I (Iași, 1977)
Arhiva personală: Doina Ruști

Afirmați în fascinantul *Manuscris fanariot* că „În istoria românilor există un singur motiv de mândrie: Bucureștiul, acest oraș cu numele ca o haită de câini”. Cum vedeți Iașul?

Dulce și perfid, ca o linguriță de dulceată, așezată cu delicatețe pe farfuria de cristal. Toate instinctele îți spun să nu te atingi de ea, dar cu toate astea faci pasul, întinzi mâna, iar dacă ai gustat, îți trebuie după aceea ani și ani ca să înțelegi rafinamentul otrăvii.

Ați debutat cu *Dicționar de simboluri din opera lui Mircea Eliade* (Coresi, 1997). Îmi amintesc că, licean fiind, l-am consultat de mai multe ori. Cum a apărut acest dicționar? Care este povestea lui?

Simplă: nu puteam să public *Fantoma din moară*, dar era cerere pentru enciclopedii. Cum lucram la Humanitas, pe opera lui Eliade, n-a fost greu.

S-a spus că scrierile dumneavoastră sunt caracterizate printr-un balcanism accentuat și un imaginar cu surse diverse. Cum sunteți descendentă unor strămoși veniți de la sudul Dunării, credeți că în genealogia personală ați găsit inspirația sau genealogia personală v-a definit?

În casa noastră se vorbea cu mândrie despre strămoși, ceea ce mi-a dezvoltat curiozități și legături. Mi-amintesc că într-o vară, am auzit niște mătuși bătrâne șușotind despre un stră-străbunic. Numele lui nu trebuia pomenit. Comisese vreun

delict sau doar făcea parte dintre acele secrete ale familiei. Așa că am început să mă interesez de el. Era vorba despre un fierar de pe la sfârșit de secol al XVIII-lea. Povestea lui m-a preocupat câțiva ani, până când am aflat ce făcuse. Dar investigația mi-a dat o satisfacție enormă. Când ai strămoși în spate, îți cauți inevitabil legăturile cu ei. Când nu știi – nu știi și gata.

Știu că sunteți în plin turneu de promovare a celui mai recent roman publicat, *Homeric* (Polirom, 2019), care completează seria romanelor balcanice, începută cu *Manuscrisul fanariot* (Polirom, 2015) și continuată cu *Mâța Vinerii* (Polirom, 2017). De unde titlul *Homeric* și ce poate fi devoalat din subiectul acestui roman „al pasiunilor damnate și al farmecelor fatale” (Paul Cernat)?

Homeric este un roman despre nume. Mai precis despre numele autorului. Tocmai de aceea și face trimitere la unul dintre cele mai controversate nume ale literaturii. A fost sau n-a fost Homer? A existat sau este doar un mit? A fost un orb, izolat de lume? Sau este acesta portretul generic al oricărui creator de poveste? De la aceste întrebări a pornit romanul, fără să mă las dusă de valurile epatării, căci *Homeric* narează o poveste de dragoste, din cartierul Gorgani, începută pe timp de criză, când Bucureștiul era bântuit de-o stafie înaltă, și sfârșită în miezul vieții mele cotidiene.

(Interviu realizat de Iulian Pruteanu-Isăcescu)

Bogdan SUCEAVĂ

„Nu sunt în exil. Sunt un american acasă. Iar când sunt în România sunt un român acasă”

Prezent la ediția din 2019 a FILIT, Bogdan Suceavă s-a dovedit un interlocutor deschis, predispus la confesiuni. Experiența americană și literatura română contemporană sunt două din accentele dialogului de mai jos.

Iulian Pruteanu-Isăcescu: Bogdan Suceavă este matematician și scriitor sau scriitor și matematician?

Bogdan Suceavă: Atunci când scriu literatură sunt scriitor, iar atunci când fac matematică sunt matematician. Fiecare dintre aceste căutări vin cu etica lor aparte, cu un mod de viață specific fiecărui gen de proiecte. Am explorat dualitatea aceasta în *Memorii din biblioteca ideală* și mi-e mult mai simplu să abordez subiectul acesta, după ce cartea a apărut acum ceva ani și la vremea respectivă a fost citită și discutată. În afară de ceea ce am spus acolo nu mai am nimic de adăugat.

Ați plecat din România în vara anului 1996 pentru a studia geometria diferențială la Michigan State University, cu profesorul Bang-Yen Chen. Cum ați luat decizia de a rămâne definitiv în Statele Unite ale Americii?

Bogdan Suceavă

Destinul meu a fost destul de similar cu cel al personajului din *Avalon. Secretele emigranților fericiți*, un roman care descrie tot acel complex de decizii, niciodată ușoare, care duc la o asemenea alegere.

Ce ar fi fost dacă (utilizăm întrebarea exploratorie din *Istoria lacunelor*) nu ați fi plecat în Statele Unite ale Americii?

Nu aș fi scris cărțile pe care le-am scris, pentru că toate cele șase romane pe care le-am scris după 1996 au fost elaborate în Michigan, în Arizona sau în California, și reflectă mult din etica căutărilor mele de aici. Cred că depărtarea m-a ajutat să-mi clarific ideile literare. Am avut ocazia să povestesc despre asta în multe locuri din lume și cred că, în multe sensuri, am avut parte de o experiență unică: am văzut mai mult decât alții. Marele meu noroc a fost programul editorial de la Polirom, care mi-a adus lucrările în atenția publicului din România și a făcut posibilă seria extraordinară de întâlniri, în special cu oamenii tineri din România. Sunt profund recunoscător fiecărui cititor din România care a fost interesat de încercările mele, acest interes a făcut posibil succesul unora dintre cărțile mele.

Vă considerați un român aflat într-un exil american?

Nu sunt în exil. Sunt un american acasă. Iar când sunt în România sunt un român acasă. În exil sunt cei cărora le lipsește ceva.

Sunteți înrudit cu Elisabeta Rizea, eroina luptei anticomuniste. Care este mai exact legătura de rudenie cu această luptătoare și ce amintiri vă leagă de ea?

Elisabeta Rizea era verișoară primară cu bunica mea maternă, Veronica Banu. Au fost prietene apropiate din copilărie. Atunci când

Elisabeta Rizea a ieșit din închisoare a doua oară, bunica a trimis-o pe mama ca să doarmă cu ea vreme de trei săptămâni (mama era pe atunci adolescentă), pentru a mai reduce cumva din trauma aceea extraordinară prin care Elisabeta Rizea trecuse, din pricina torturilor la care a fost supusă în închisoare.

Credeți că există o congruență de destin între Elisabeta Rizea, care i-a așteptat pe americani și aceștia nu au venit, și Bogdan Suceavă, care a devenit american, nemaifiind nevoit să-i aștepte?

Am reușit în mare parte să fac ceea ce Elisabeta Rizea mi-a sugerat să fac, într-o conversație din 1997: să merg și să povestesc în America despre România. Am fost la festivaluri literare în America, am fost invitat să fac prezentări despre cultura română în universități americane, și fie că am povestit despre basmul românesc, așa cum apare el la Petre Ispirescu sau în studiile lui Moses Gaster, sau despre geometria diferențială afină, inventată de Gheorghe Țițeica, iată că povestesc despre cultura română. Am făcut asta de multe ori și o voi face cu plăcere de oricâte ori voi fi invitat.

Cum vedeți literatura română contemporană? Vă interesează acest subiect?

Da, pentru că aparțin ei, prin *Venea din timpul diez*, prin *Miruna, o poveste*, prin *Vincent nemuritorul*, prin *Noaptea când cineva a murit pentru tine*, prin *Republica*, prin *Avalon. Secretele emigranților fericiți*. Urmăresc cu interes ce se scrie

DIALOGURILE ANOTIMPULUI

și ce se publică în România, și mă interesează foarte mult literatura scrisă de Simona Antonescu, Liliana Corobca, Florina Ilis, Radu Vancu, Liviu Antonesei, pentru a menționa câțiva dintre autorii ale căror idei mă interesează foarte mult. Am reînceput să citesc poezie, probabil din vina lui Claudiu Komartin, care m-a reconvertit.

Scrieți și în limba engleză?

Da, uneori mai mult decât trebuie. Las o urmă de texte în engleză pe unde mă duc. La curs, pot merge cu o viteză de șapte table pe oră. Scriu multă matematică, scriu documente administra-

tive, scriu eseuri, scriu articole științifice. Nu literatură, pentru asta există limba română.

Cum se vede România din California?

Din fericire nu apare în fluxurile emisiunilor de știri, nu atât de des cât Ucraina, ceea ce e un lucru tare bun. Probabil s-ar spune mai multe despre România aici dacă în România s-ar juca baseball. Dacă românii ar înlocui sportul național (care e bârfa tihnită) cu baseballul, sigur România ar fi mai prezentă în știrile din California, nu crezi?

(Interviu realizat de Iulian Pruteanu-Isăcescu)

Bogdan Suceavă, sesiune de autografe. Iași, FILIT 2019

Alexa VISARION

„Măreția și vinovăția interpretării”

Nu există artă acolo unde nu e nimic de învins
(Albert Camus)

Trăim într-o epocă tragică precum nu e alta, în care nimeni nu e la înălțimea tragediei. În artă viața are totul de pierdut și spiritul totul de câștigat, iar conștiința artistului este cea care re-crează spațiul realității. Viața ca imagine diferă de viața ca trăire. Pentru Murasaki: arta este un act personal împotriva uitării, o luptă împotriva morții. Două secole mai târziu, în 1397, Zeami ne spune că viața unui om se poate sfârși, dar viața artei sale nu.

„În zilele noastre tragedia artei este că nu mai există o știință a ei, iar tragedia științei este că nu mai are suflet... În realitate, secretele, ca și misterele, rămân vagi și au o aură de romantism, doar atunci când nu le explorăm”. (Peter Brook)

Prin artă și numai prin artă putem atrage perfecțiunea, prin artă, numai și numai prin artă ne putem proteja de pericolele existenței reale - spuneau vechii greci. Pentru a exista este de ajuns să te lași *a fi*, pentru a trăi, însă, trebuie să fii cineva.

Actul gândirii teatrale poate celebra misterul spectacolului fiind el însuși un mister ce hrănește

vocația artistică. Zarathustra îi cere vieții să cânte în loc să vorbească... să pătrundă taine... teatrul, ar trebui mai curând să adâncească necunoscutul, să creeze în jurul spectacolului și a creatorilor lui „ceața tainică îndrăgită de zei și de credincioși deopotrivă”. (Oscar Wilde) „Spiritul e tare ciudat, e nevoit să creeze”. (Mircea Eliade)

De ce trebuie să studiezi ce s-a scris despre Shakespeare, Cehov și Caragiale, despre Strindberg sau Pirandello, despre Beckett sau Ionesco înainte de interpretarea lor? Pentru că există o lume-ecou a autorilor, o critică superioară de reflecție subterană, care sintetizează detaliile și care structurează analize de esențe creatoare și independente, adică opera de sine stătătoare care interacționează fecund cu vocile neauzite ale gândirii plurale. Spectacolul care înțelege universul unui autor este darul de preț, răsplata unui studiu subtil și revelator în semnificație. Regizorul este criticul creator al piesei. El *descoperă* opera dramaturgului în termeni noi printr-o metodă specifică lui. Personalitatea este absolut esențială unei interpretări de vibrație valorică.

Creatorii spectacolului care doresc să-l înțeleagă pe Shakespeare trebuie să pătrundă cu adevărat relațiile în care s-a aflat acesta cu Renaș-

terea și Reforma, cu epoca reginei Elizabeth și a regelui James Stuart, trebuie să fie familiarizat cu istoria luptei pentru supremație dintre vechile forme clasice și noul spirit, dintre școala lui Sidney și școala lui Marlowe, trebuie să cunoască lecturile pe care Shakespeare le avea la dispoziție și felul în care le-a asimilat precum și condițiile de punere în scenă în secolele XVI și XVII, limitele și șansele de libertate, critica literară din timpul său, reflecțiile filosofice și morale, scopurile, manierele și canoanele acesteia. Ar mai trebui, la modul ideal, să studieze limba în evoluția ei, măcar printr-o cunoaștere empirică, versul alb cu rima în diversele direcții pe care le-a luat fiecare, trebuie să studieze teatrul grecesc și legătura dintre arta creatorului lui Oedip și arta creatorului lui Lear, într-un cuvânt, ei trebuie să fie capabili să stabilească prin imaginație, folosind cunoașterea, legătura dintre Londra elisabethană și Atena lui Pericle și să afle prin propriul discernământ adevăratul loc pe care Shakespeare îl ocupă în istoria teatrului universal. Acești creatori sunt interpreți care nu vor să abordeze arta ca pe un Sfinx enigmatic al cărui secret superficial poate fi ghicit și dezvăluit de cei cu picioarele rănite și care nu își cunosc propriul nume. Ei trebuie să privească arta ca pe o zeiță al cărei mister se cuvine să îl intensifice având prilejul să le ofere oamenilor măreția în culori încărcate de înțelesuri.

Așa cum arta izvorăște din personalitate, ea i

se poate releva doar unei personalități, și din întâlnirea celor două structuri spirituale se naște conceptul interpretativ.

Un regizor responsabil de viziunea sa întotdeauna ne va prezenta dramaturgia într-o nouă relație cu epoca în care creează. El ne va aminti că operele de artă sunt *fînțe vii*, că sunt de fapt veșnic în viață. El va simți acest lucru, și pe măsură ce civilizația va progresa, iar modul nostru de analiză se va rafina, spiritele critice și cultivate vor fi din ce în ce mai puțin interesate de existența brută și vor căuta să obțină impresiile aproape în întregime din tot ce a intrat în atingere cu arta și ecourile ei, „pentru că vieții îi lipsește teribil de mult forma. Comediile ei au în ele ceva de oroare grotescă, iar tragediile par să culmineze în farse. Mereu ești rănit când te apropii de ea... Lucrurile durează fie prea mult, fie nu suficient de mult”. (Oscar Wilde)

Arta teatrului consideră viața materie primă, esențializată prin transfigurare... spectacolul re creează, remodelează în forme specifice, selectând faptele prin investigația imaginației și a fanteziei și, astfel, trimite viața spre o perfecțiune cuprinzând un necuprins al semnificațiilor. Într-o viziune de substanță cuvintele sunt comuniune, nu informație. Cuvântul este taină adâncă, are rădăcini metafizice și este fructul venit din Tăcere. Cuvântul e verticalitatea unui sens și nu un pretext pentru a găsi răspuns. A te înnoi, înseamnă a da noutate limbajului explorat, noutate

SPAȚIUL REGIZORULUI

Înlăuntrul înțeleșurilor și al ambiguităților ce întrețin potența existenței. Limbajul concret, frust atunci când e sădit în substanța spectacolului este sugestie a ceea ce s-a pierdut, a ceea ce lipsește, ...este cod de destăinuire a unei lumi. Cuvântul are corporalitate și este cel care *aude* gândul și nu-l rostește împietrindu-i dimensiunile. Energiile cuvântului, ființă a jocului actorului, naște oglindiri ale unor abisuri ce susțin „istoria ca ironie în mers”, cum spune Cioran.

Gândirea unui spectacol este un grai aparte ce

cuprinde viitorul în trecut iar prezentul se lasă răscolit de furia nobilă a întrebărilor venite din zone de tensiune tragică, mascate de multe ori de comedia dureroasă. „Artistul tinde să perturbe stabilitatea unei societăți în numele unui ideal. Societatea aspiră către stabilitate, artistul către infinit. Artistul este obsedat de adevărul absolut. Tocmai de aceea el privește numai înainte și vede anumite lucruri înaintea celorlalți”. (Andrei Tarkovski)

Esențialul nu vine niciodată din afară... Ideea de destin s-a născut în Antichitate și nu în sfera

Foto: Corneliu Grigoriu

Alexa Visarion, Casa Pogor, Iași, aprilie 2018

culturală vest-europeană. Destin înseamnă o trăire afectivă și nu o idee, o idee liniară... Călugării egipteni sunt descriși întotdeauna așezați la o fereastră, așteptând nu se știe ce... Această stare, amestec de ispită și plictis este pericolul la care se expune reprezentarea teatrală ce-și arogă identitatea orgolioasă a noutății conjuncturale.

Totul pare permis, dar dacă fugim spre operele rescrise cu înțelepciune cumulată veac după veac, putem spune că acest spectacol este „o măreție” lăsată la îndemână unui neștiutor și mai putem spune că originalitatea care se strecoară victorioasă în asemenea producție scenică sfidează ceea ce reprezintă vital o lume interioară de tristeți organice.

Ceea ce știi și ceea ce simți rămâne în conflict.... Acesta trebuie să răscolească, într-un fel sau altul, viața spectatorilor, dar niciodată nu trebuie să renunțe la dimensiunea unei poetici în căutare de sens în mijlocul unei batjocoriri victorioase asupra vieții. Știm de la Ramana Maharishi, înțelept indian, că iluzia înseamnă să privești gheața fără să te gândești că este apă. Răspunsul are un interes adânc și ne vorbește despre ceea ce poate reprezenta pentru noi astăzi *deschiderea*, și nu prizonieratul afirmațiilor prealabile.

„Cunoaște-te pe tine însuși!” era scris deasupra portalului lumii antice. Deasupra portalului lumii noi va trebui scris: „Fii tu însuși!”. Dar să ne amintim mesajul christic care a fost pur și simplu: „Fii tu însuși!”

Aceasta este taina... Asta a dorit să spună Iisus omului: „Ai o personalitate minunată. Dezvoltă-ți-o. Fii tu însuși. Să nu-ți imaginezi că perfecțiunea ta stă în acumularea sau posedarea de lucruri exterioare. Perfecțiunea viețuiește în tine. În visteria sufletului tău există lucruri infinit de prețioase - acestea nu-ți pot fi luate”.

Cel care dorește într-adevăr să fie liber, chiar și în arta atât de dependentă a teatrului, nu trebuie să se conformeze niciodată. Creația sa este cea care trebuie să domine spectatorul, și nu spectatorul să o domine, numai astfel artistul poate fi înghițit de propria-i operă. Cine se hotărăște să devină regizor este ființa care decide să își riște propria viață și care e gata și acceptă să fie singurul răspunzător. Cât de adevărat umană este această certitudine a neliniștii, la care numai el poate să răspundă...

„Trăim pentru a povesti” (Gabriel Garcia Marquez) și poate suntem actori în jocul fără sfârșit al ființei în lume.

Știu acum mai puțin decât la începutul carierei. Am înțeles din ce în ce mai clar că simțul nuanțelor este ceea ce îl definește pe artistul adevărat de artistul impostor. Știu, sau mai bine zis știm cu toții că timpul în care trăim - devorează cu satisfacție tot ce e de preț la nivel spiritual... Să ne mai gândim atunci la traseele desăvârșirii artistice? Parafrazând o cugetare a lui Saint Just, putem spune: Nimeni nu regizează nevinovat!

Consecința firească e măreția sau vinovăția interpretării.

Ioachim VLAD
Premiul I (copii)

Orașul meu plin de viață

– Bine ai venit în orașul lui Ioachim! Cel mai minunat oraș făcut de mine, bineînțeles, din piese lego și nu numai. El are multe căi ferate, mașini, rețele de electricitate, clădiri, spații verzi și patruzeci și șase de omuleți lego.

În următoarele rânduri vreau să vă povestesc despre acest oraș cu care eu tare mult mă mândresc. Ca orice copil, am multe jucării, majoritatea din piese lego, pentru că mie îmi place foarte mult să construiesc. Sunt entuziasmat atunci când primesc o jucărie nouă, o construiesc după instrucțiuni... o admir, mă joc cu ea... și după ceva timp... mă plictisesc și o stric, iar din piesele împrăștiate încerc să construiesc ceva nou. Mama rămâne ușor dezamăgită pentru că le stric, dar după aceea se bucură pentru că le folosesc la construcții noi.

Într-o zi am întrebat-o pe mama:

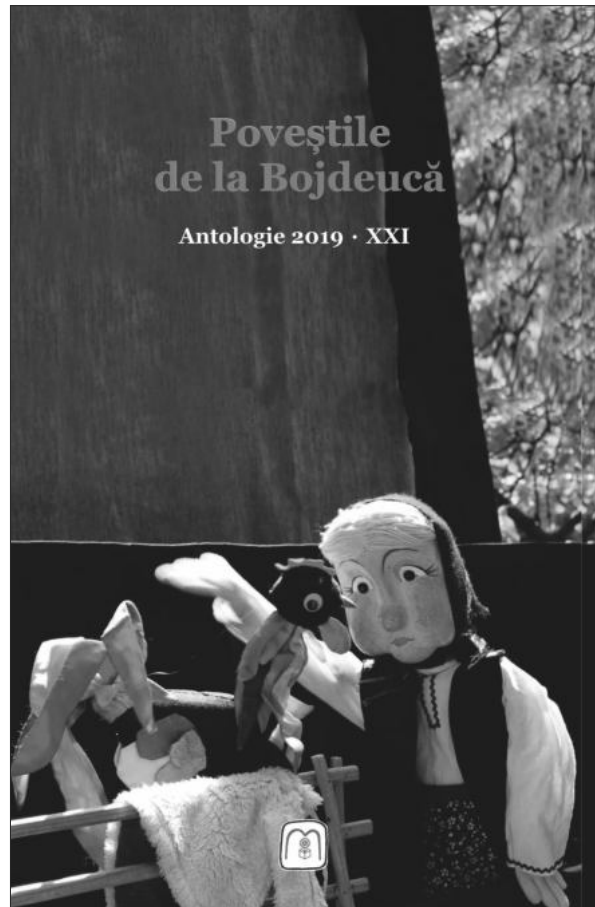
– Mami, tare mult mi-aș dori să am un orașel în camera mea! Pot să-mi fac acolo unul?

– Da, Ioachim! răspunse mama, bucuroasă pentru că voi avea ocupație mai tot timpul.

– Uraaa! Mulțumesc mult, mami!

Atât de mult m-am bucurat... îmi puteam construi propriul oraș, cu clădiri, cu mașinuțe, cale ferată, copaci. Exact cum voiam eu!

Spre bucuria mea, mama, când venea de la serviciu, îmi aducea mașinuțe, jocuri lego... atât de multe am colecționat... și cu ele mi-am făcut orașul meu de azi.

POVEȘTILE DE LA BOJDEUCĂ

Este foarte mare, animat, colorat, ocupă aproape jumătate din sufragerie.

În el, zilnic, este forfotă mare, zilnic se petrece ceva interesant. Când vin de la școală, prima oprire este în oraș... iar seara, când vine mama, tot timpul observă că am avut activitate intensă.

La cel mai mare sens giratoriu circulația este oprită deoarece se lucrează la o pistă de bicicliști. În oraș am construit o gară, o pistă de curse, un lac, un șantier, o benzinărie cu numele Benmot, o spălătorie auto, un service auto, o zonă restricționată și groapa de gunoi. Am uitat... în oraș am construit și o biserică.

O familie și-a parcat rulota lângă lac și fiul acesteia pescuiește pentru a avea ce să prăjească pe grătar. Adam, scafandrul, s-a dus cu mașina tot la lac. Mașina lui are numărul de înmatriculare XP93401. Din nefericire... mașina lui Adam s-a stricat și a dus-o la service-ul auto din oraș. Prietenul lui, Roger, tatăl din familia cu rulota, l-a ajutat să ducă mașina la reparat și tot el a achitat reparația.

În oraș, am amenajat un spațiu verde unde oamenii își plimbă cațeei, se relaxează și se bucură de frumusețea naturii. Melania, soția lui Roger, își savurează cafeaua pe malul lacului, relaxându-se pe un scaun roșu.

Să vă descriu rulota: este foarte frumos construită, are un pat supraetajat, o bucătărie cu un cuptor, un frigider și un televizor. Această rulotă este trasă de o mașină roșie Sport 4x4. Numărul de înmatriculare al rulotei este CM60182, iar cel

al mașinii ER60182. Deasupra, pe rulotă, este instalată o antenă parabolică.

Acum să discutăm despre poliția montană. Avem așa ceva în oraș, pentru a menține liniștea și ordinea. Clădirea este lângă barieră, pe unde trece trenul de pe linia întâi, dar vă povestesc mai târziu. Șeful poliției montane este căpitanul Ember. Baza poliției are o căsută cu gratii pentru hoți, o mică închisoare. Deasupra este un binoclu care îi ajută pe polițiști să îi vadă pe hoți de la distanță.

Echipajul conține două motociclete, o mașinuță, un mini-jet, un mini-hidroavion, un elicopter uriaș cu lanț și o camionetă masivă cu tun cu plasă. Numărul ei de înmatriculare este JM60172. În total: șapte vehicule.

Lângă barieră este o parcare cu copaci înalți, care îți asigură aer proaspăt și umbră. Trei membri ai echipajului de poliție au numele: Tom Maverick, Ralph și Oli.

Haideți să vă descriu gara. Am amenajat o cale ferată cu foarte multe rețele de electricitate. Am construit aproximativ paisprezece stâlpi. Am amenajat două linii de cale ferată, pe linia doi am construit două poduri și o pasarelă.

Trenul de la linia doi are numărul 60197 și are două vagoane: primul este un vagon cu restaurant, în care găsim în meniu hotdog, cornuri, cafea și prăjituri. Vagonul doi este amenajat cu scaune pentru călători. Acest tren îl conduc cu ajutorul telecomenzii.

În oraș este activitate intensă: la pasarelă au

POVEȘTILE DE LA BOJDEUCĂ

---

venit două mașini de pompieri cu scara, care-i ajută pe constructori să repare rețelele. Într-un loc al zonei restricționate sunt mașini vechi și stricate, care trebuie reparate. Să știți că una dintre mașini am reparat-o singur cu ajutorul unei șurubelnițe și al unui tub de silicon.

Era o cabină pentru tir și defecțiunea era la roțile din față, dar am rezolvat problema cu calm și încredere.

Gunoierul Gary împreună cu un coleg strâng în roabă piesele împrăștiate.

Știu că nu vă place, dar n-am ce face! Trebuie să vă descriu și groapa de gunoi a orașului meu. Acolo am amenajat șaisprezece coșuri imense unde se pun deșeurile. Am și o mașină de gunoi imensă care strânge toate deșeurile adunate în coșuri sau pe cele împrăștiate în oraș.

Deși este foarte aglomerat, să știți că am un oraș foarte curat!

Am poliție montană în oraș... am și niște gardieni foarte pricepuți și ageri: tânărul Wu, Lloyd, Kay, Zane, Samuray X și Cole, gardieni care au superputeri „elementare”.

Cole are puterea Lovitura Pământ, Kay este maestrul focului, Zane este maestrul gheții și Lloyd este maestrul energiei. Acești gardieni sunt utili deoarece de multe ori orașul este vizitat de oameni răuvoitori.

Să vă descriu pista de curse! Am și așa ceva în oraș, v-am spus că este foarte animat. Pista este frumos amenajată: are scaune pentru spectatori, este înconjurată de spațiu verde, benefic atât

pentru piloți, cât și pentru spectatori. Pilotul Ray este cel mai bun dintre toți. Mașinile sunt foarte frumoase și puternice. Cei pasionați admiră atât curajul piloților, cât și mașinile frumos colorate și cu mulți cai putere.

Nu te plictisești absolut deloc în orașul meu, zilnic am parte de momente frumoase, mai puțin frumoase și acțiune din plin. Câțiva bolovani au căzut pe șina unu de cale ferată, lângă semaforul numărul unu. Un excavator a sosit la fața locului și a luat pietrele cu cupa lui uriașă. Lângă pietre se află stațiile de pompieri. Pompierii sunt dotați cu furtun de apă, cisterne de apă și un turn imens – depozit masiv de apă. În dotare au și mașini mari cu scară, mașini mici și puțin mai mari – dubițe cu echipamentele necesare.

În orice oraș există și o biserică. Bineînțeles că și la mine, în orașelul meu, este una, micuță, modestă, dar foarte prețioasă. În ea am instalat o icoană cu Cuvioasa Parascheva, luată chiar de la Iași, din vacanța de vară. În interior am amenajat altarul, două iconostase și un loc unde sunt adăpostite moaștele unui sfânt. Ușile bisericii au mâner aurite.

Să vă prezint puțin și șantierul: este situat la marginea orașului, este bine utilat și în plină acțiune. Macaraua a agățat un bloc de ciment și îl pune într-un vagon platformă; două betoniere pleacă spre locul unde va fi construită o altă pistă – pentru bicicliști; două basculante pornesc spre zona restricționată pentru a descărca câteva piese. Alte mașini stau frumos în parcare: alte

POVEȘTILE DE LA BOJDEUCĂ

---

două basculante, o cisternă, trei mașini cu remorcă și un excavator.

Cred că am terminat descrierea orașelului. Sau... nu chiar! Oare de unde am eu atâtea piese lego? Păi... să vă explic: am devenit pasionat de lego de la prima mea revistă Lego Ninjago, dar nu m-am oprit aici. După această revistă am mai cumpărat și Lego Nexo knights, Lego City și Play mobil.

Cea mai atrăgătoare revistă a fost Lego City.

La prima revistă l-am primit pe căpitanul Ember cu cătușe, o lanternă și o stație, pe Joe Frankfurter cu o rangă și 300 dolari.

La numărul doi al revistei, colecția mea s-a îmbogățit cu Adam scafandrul, o rangă și un rechin.

Revista numărul trei a venit cu Rangerul Ralph, o mașinuță și cătușe.

Ray împreună cu mașina de curse ofițerul Oli cu motocicletă și o ascunzătoare de comori le-am primit împreună cu numerele patru și cinci ale revistei.

Gunoierul Gary și câteva unelte: o mătură, o lopată, o roabă și două containere le-am primit împreună cu numărul șase al revistei.

Tom Maverick și un mini avion, o femeie pompier împreună cu un elicopter și un extingtor au fost ultimele piese lego primite împreună cu această revistă.

Hai să trecem la Ninjago! Vă povestesc cu ce piese mi-am îmbogățit colecția și astfel mi-a venit ideea construirii unui oraș.

Revista 1: Jay cu sabie și harpon cu lanț!

Revista 2: Kay cu sabie și drujbă de foc!

Revista 3: Lloyd cu două săbii și mască!

Revista 4: Cole cu două saiuri (trindenuri), nunceag (sabie) și broască!

Revista 5: Kay cu sabie și puterea elementelor!

Revista 6: Zane cu sabie și puterea de gheață!

Revista 7: Jay cu harpon și 2x puterea fulgerului!

Revista 8: Lloyd cu sabie-dragon și mască!

Revista 9: Sawyer cu drujbă!

Revista 10: Scooter cu două săbii roșii, role și cască pentru a vedea noaptea!

Revista 11: Nya cu sulița puternică!

Revista 12: Cole cu mega-ciocan!

Revista 13: Jet Jack cu clește turbo!

Revista 14: Talon cu rucsac Nitro și trăgător cu lanț!

Revista 15: Kay cu două săbii și puterea elementelor!

Revista 16: Samurai X cu super suliță și scut puternic!

Revista 17: Tânărul Wu cu super armă: toiag cu mânere de aur și dinți de dragon!

Revista 18: Jay cu buzdugan cu lanț!

Foarte multe, nu-i așa? Ei, acum hai să ne întoarcem la orașel, bine?

Orașul meu are o trecere de pietoni cu semafor. Oamenii respectă regulile de circulație: se opresc și așteaptă când apare culoarea roșie, timp în care mașinile trec. Când apare culoarea verde pentru pietoni, aceștia pot trece fără probleme.

Ce oraș interesant, nu? În el sunt patru trenuri:

POVEȘTILE DE LA BOJDEUCĂ

---

trenurile de pe linia 1 și de pe linia 2, un tren de marfă situat în apropierea marelui sens giratoriu și încă un tren situat în apropierea pistei de curse.

V-am spus eu că este un oraș minunat și foarte animat!

Lângă lac sunt multe magazine și muzee. Acestea sunt clădiri mici, din piese lego, cum-părate de către mama mea, la rugămintea mea, desigur. De fiecare dată când venea mama de la serviciu și spunea că are o surpriză pentru mine, imediat îmi zbura gândul la jucării din piese lego. Avem restaurantul Hot Pot, magazinul de genți Prada, un magazin cu parfumuri, o frizerie, două fast food-uri McDonald's și KFC.

În oraș nu lipsesc muzeul de istorie și cel CFR.

Muzeul CFR are o locomotivă uriașă din piese lego, situată pe o porțiune de șină, tot lego. Așa am văzut la București în curtea Muzeului CFR. Foarte interesant mi s-a părut și mi-am zis să am și eu în orașel un muzeu deosebit.

Lângă biserică am poziționat o spălătorie auto, aici a venit o cisternă care a umplut cu apă rezervorul spălătoriei. La marele sens giratoriu a sosit o camionetă cu placa de curățat care duce pe remorcă un excavator. Excavatorul a coborât de pe remorcă și s-a apucat de treabă: ia în cupa lui niște piese lego, ambalaje, pietre pe care le încarcă în camionetă. Aceasta pleacă și se îndreaptă spre zona unde le va așeza într-o grămadă.

Găsiți cuvântul secret! Este foarte simplu! Ei, haideți că vă spun câteva litere: la început *r*, la

mijloc *c*, iar la final *ă*. O zonă unde nu are nimeni voie: zonă *r—c—ă*.

– Ați ghicit?

– Bravo!

– Zonă restricționată este cuvântul!

V-ați convins! V-am spus că este foarte bogat orașelul meu!

Să știți că și cei doi prieteni ai copiilor, Moș Nicolae și Moș Crăciun, mi-au ascultat dorințele și mi le-au împlinit.

Atât de mult îmi doream o rulotă, chiar dacă era foarte scumpă, m-am rugat de Moș Crăciun și mi-a dăruit-o. Anul trecut, Moș Nicolae mi-a adus un Lego City, un ski jet pe zăpadă.

Foarte încântat am fost!

Să știți că deși am multe jucării la care țin foarte mult, am renunțat la unele pentru a aduce fericirea și pe chipul altor copii. Asta s-a întâmplat în ziua de Moș Nicolae, când la școală, în clasă, doamna învățătoare ne-a rugat să strângem jucării, hăinuțe, rechizite, dulciuri pe care să le dăruim unor copii săraci dar foarte sărguincioși la învățătură.

Trenurile de la liniile 1 și 2 le-am primit de la prieteni, cel de la sensul giratoriu l-am cumpărat de la Iași, iar trenul de lângă pista de curse l-am câștigat la o bursă.

Cred ca v-ați dat seama că asta este pasiunea mea, trenurile! De la ele a pornit totul, am vrut să-mi fac propriul orașel în care voi avea toate jucăriile mele preferate, trenurile și nu numai, orașel în care zilnic voi schimba câte ceva.

Îmi doresc atât de mult să devin mecanic de tren! Cea mai frumoasă meserie! Asta este părerea mea, desigur! Deja știu cum scârțâie roțile trenului când oprește în gară, zgomotul produs de ridicarea sau coborârea pantografului, le pot reda atât de bine încât zici că eu sunt o locomotivă.

Sunteți gata să aflați povestea pasiunii mele? Ei bine, nu va fi greu! Povestea începe așa:

Meseriile mele preferate sunt: electrician și mecanic de tren. Deseori merg cu trenul în diferite orașe sau comune: Iași, Onești, Comănești sau Brusturoasa. V-ați dat seama că în orașelul meu predomină trenurile, nu? Mirosul pasiunii mele este cel de locomotivă. Acesta poate fi simțit când trenul încetinește și se oprește în gară.

Orașul meu este foarte mare și bogat. El este situat în sufragerie și are legătură și cu celelalte camere, deoarece în ele se află gările și o parte din rețeaua de electricitate.

Am pus stâlpi, am agățat de stâlpi ață și astfel am construit rețeaua. Pantograful locomotivei atinge firele și astfel înaintează în oraș, respectând atât traseul, cât și orele de plecare și sosire.

Orașul meu arată fantastic pentru că mama mea a pictat un peisaj foarte frumos: are dealuri, munți și un vulcan care erupe. Localitățile prin care trece trenul sunt: Comănești – este situat în camera mea, camera bunicii este Caralița, iar baia este Simbrea.

Grabiți-vă să ajungeți repede la gară. Trenul sosește!

De fapt, am o experiență trăită, care mă încurajează să învăț mereu, să-mi urmez visul și să ajung un mecanic de tren extrem de bun, de experimentat, de nădejde.

Iată cum începe: Era o zi frumoasă de vară. Stăteam în camera mea și mă jucam, când bunica mea m-a strigat, am lăsat joaca și am alergat repede la ea.

– Ioachim, vrei să mergi într-o locomotivă adevărată?

– Daa! am răspuns eu plin de entuziasm.

Am acceptat cu mare bucurie, sperând că va fi o aventură pe cînste. Dis de dimineață m-am trezit, m-am îmbrăcat repede și am purces spre gară. La început îmi era frică, m-a cuprins puțin teama, dar după aceea mi-am revenit și am urcat în locomotiva uriașă, cu curaj și mult entuziasm. Am urcat destul de greu pe acele trepte înguste ajutat fiind de domnul mecanic.

Călătoria a fost foarte distractivă și interesantă. Drumul a fost nici lung nici scurt, am trecut prin mai multe localități: Asău, Caralița, Goioasa, Simbrea, Brusturoasa, Palanca, Ghimeș, Bolovăniș, Lunca de mijloc, Tarcău, Lunca de sus, Utusoiu, Livezi Ciuc, Caracău, Nădejdea, Nădejdea sat, Mihăileni, Siculeni și am ajuns la destinație – Miercurea Ciuc.

Aici am făcut manevră, moment foarte interesant și atractiv pentru mine. Ne plimbam în interiorul locomotivei, cu folos bineînțeles, cel mai mult fiind încântat de multitudinea de butoane pe care apăsam, claxonam, curățam geamurile cu

ștergătoarele sau schimbam pantograful când sus, când jos.

Domnul mecanic a fost foarte îngăduitor cu mine, mi-a arătat cum să fac manevrele, mi-a explicat ce rol are fiecare buton de pe panoul de comandă.

– Apasă butonul roșu de la bord! mi-a spus domnul.

Eu am priceput care buton trebuie apăsat, am executat, dar nu am auzit niciun zzzzzzz! Acesta ar fi zgomotul produs de pantograf. Atunci domnul mi-a spus:

– Dacă nu, apasă butonul verde de lângă el.

– L-am apăsat! Nimic.

– Încă o dată!

De data asta am reușit! Chiar am coborât pantograful cel neascultător. Cine știe, poate îi plăcea să rămână acolo agățat... dar noi trebuia să pregătim locomotiva pentru drumul de întoarcere.

În călătoria noastră ne-am oprit în fața unui semafor care ne arăta culoarea roșu.

Domnul mi-a zis:

– Vezi? Semaforul ne arată culoarea roșie! Nu trebuie să-l depășim deoarece ne vom lovi cu un accelerat!

– Am înțeles! am răspuns eu entuziasmat și oarecum speriat. Ca în orice meserie, trebuie să fii foarte bine pregătit și extrem de atent.

Mi-a plăcut și când am trecut pe un pod foarte înalt. Când te uitați în jos, amețeați. Pe traseu am întâlnit și zone cu ceață, iar eu, prevăzător, claxonam în mod repetat pentru a nu întâlni vreun

animal pe linie, să nu-l rănim. Era vai și amar de capul lui! Din fericire nu am întâlnit un astfel de obstacol, dar am fost atenți, prevăzători.

Ajunși la Miercurea Ciuc, domnul mi-a cumpărat o înghețată și cornulețe foarte gustoase. Am intrat și într-un birou unde am întâlnit un coleg de-al domnului, care mi-a arătat un panou cu o mulțime de semne, becuțe și mi-a explicat că el vede toate trenurile de călători și marfarele care circulă.

Acum vreau să vă descriu bordul locomotivei: lângă geam este o manetă pentru frână, mai multe cadrane, asemeni unor ceasuri măricele, cadrane care ne arată viteza cu care circulă locomotiva și ceasul. Sub două dintre aceste cadrane este un buton roșu pentru manevrarea pantografului, iar mai jos, o adevărată colecție de manete.

Din această colecție de manete mari și mici, penultima din al doilea rând este pentru oprit și pornit motoarele. Mai jos, mult mai jos, sunt două butoane albastre pe care, dacă apeși, se aude cum sună locomotiva. Unul scoate un sunet mai puternic, iar celălalt un sunet mai slab ca intensitate. Le-am încercat și eu, bineînțeles, sub îndrumarea domnului.

Tot pe acel bord, imens și super interesant pentru mine, se află un buton pentru ștergătoare, o tabletă care îmi arăta în ce direcție merg roțile, câți gigawați sunt la pantograf, dacă sunt aprinse farurile și multe altele.

În spatele locomotivei era o roată uriașă – roată pentru frână, atunci când locomotiva

ajunge în depou. Am fost curios și am vizitat și motoarele locomotivei. Am trecut pe lângă o mulțime de cabluri uriașe.

– Prin acestea trece curentul electric? E periculos dacă din greșeală le ating? l-am întrebat cu o oarecare teamă pe domnul mecanic.

– Sunt foarte bine izolate cu un strat gros de cauciuc! mi-a răspuns.

M-am liniștit și am admirat în continuare tot interiorul locomotivei. Domnul mi-a arătat unde se află bateriile locomotivei și anume între roți, cum se fixează o locomotivă de alte vagoane.

În drumul nostru am văzut muncitori feroviari care vopseau pe stâlpi indicatoare utile atât pentru mecanicii de tren cât și pentru noi, călătorii.

Chiar mi-a plăcut această călătorie! Foarte mult! Când am ajuns acasă mi-a părut rău că s-a terminat așa de repede. A fost o experiență de neuitat!

Vara viitoare aș vrea să merg din nou, să re-trăiesc această experiență și să-mi îmbogățesc cunoștințele. Am mai multe amintiri: cea cu locomotiva, cea când am fost la București și multe altele. Doresc să le re-trăiesc.

Dar acum... hai să trecem tot la orașel!

Onești este orașul în care stă bunica. Când am fost la Onești cu trenul, eu împreună cu mama stăteam și discutam în timp ce bunica era la cumpărături. Când a venit, nu mică mi-a fost bucuria: bunica mi-a cumpărat o pușculiță cu cifru. O văzusem în ziar, mi-o doream și... am primit-o în dar.

În această pușculiță am adunat o grămadă de bani și cu ei am cumpărat tot ce era folositor pentru dezvoltarea orașului meu.

Cu banii adunați am cumpărat accesoriile șantierului, stația poliției montane, mai multe mașinuțe de pompieri, două taxi-uri și multe altele.

De fiecare dată când văd un lego interesant, îmi număr banii, fac socoteli, mai împrumut de la mama sau bunica și, dacă mă descurc, îmi iau acel lego. Când prețul este ușor mai mare... se complică situația, dar eu reușesc să rezolv problema.

Apelez la mami, mai intervine și răbdarea... pentru că este foarte benefică... și acea vorbă... toate cu sacrificii se fac... renunț la alte jucării, mă înarmez cu răbdare, fac economii și în final... am și jucăria mult dorită și așteptată.

– Ce credeți? Pușculița tot în orașel și-a găsit locul.

Este pe post de seif, un seif verde, uriaș, lucios, ochios, foarte atrăgător. Dar să știți că este foarte bine păzit, am o echipă pe cinste.

Uite așa, cu multe sacrificii, cu multe jucării... am format un oraș minunat... grandios, cel mai frumos după părerea mea!

Voi continua să-l îmbogățesc, să-l înfrumusețez pe zi ce trece! Este pasiunea mea!

Dragi cititori, din suflet sper că v-a plăcut această descriere a orașelului meu minunat!

Simona EPURE
Premiul I (adulti)

Peter și prințesa jucăriilor

PETER

„Oare ce se întâmplă cu toate jucăriile și lucrurile stricate din lume?” se întrebă Peter într-o seară. Până acum nu-i pasase. „Trebuie să o întreb pe mama ce a făcut cu ele...?!” își spuse în sinea lui.

El însuși stricase o mulțime de jucării de-a

lungul timpului, aproape fără să-i pese. Fiind însă răsfațat de toată lumea, jucăriile vechi sau cele stricate erau repede înlocuite cu altele noi. Ani de zile, pe Peter nu-l preocupase deloc soarta jucăriilor sale stricate sau a celor de care se plictisea mult prea repede.

Își amintea, însă, ceea ce îi spusese bunica lui

Foto: Corneliu Grigoriu

Valentin Talpalaru și Constantin Parascan
la Bojdeuca din Iași, Concursul Național de Creație Literară „Ion Creangă”, 2019

POVEȘTILE DE LA BOJDEUCĂ

---

la un moment dat, atunci când scosese ochiul unui urs de pluș, în mod intenționat:

– Peter, trebuie să te porți frumos cu jucăriile tale și să le iubești!

– Nu, nu trebuie! Îi răspunse Peter cu obrăznicie.

– Să știi că și jucăriile suferă... Jucăriile au suflet, fiecare primește sufletul celui care o construiește...

PODUL CASEI

Într-o zi, Peter observă că era deschisă intrarea în podul casei. Profită de această situație și se strecură sus, însoțit de cățelul său, Bruno. De multă vreme își dorea să exploreze nestingherit acest loc. Acolo parcă era o altă lume: tăcută și nemișcată. Peste tot erau felinare și lămpi vechi, scaune de lemn, perne uzate, albume cu poze, toate pline de praf și de pânze de păienjeni. Făcu câțiva pași prin locul acela nevizitat de el până atunci. Din cauza semiîntinericului, se împiedică de un cufăr mare de lemn, aflat lângă geam.

„Ce-o fi înăuntru?” se întrebă Peter curios. Deodată auzi niște voci subțirele și înfundate: „Deschide ușa! Scoate-ne de aici!”. Peter se uită în toate părțile, dar nu era nimeni în afară de el. Și de Bruno. „Deschide, nu auzi?”. Parcă vocile răzbăteau dinspre cufăr. Ridică încet capacul greu care scârțâi strident. Băiatul se înfioră de teamă. Răsuflă însă ușurat când descoperi înăuntru toate vechile lui jucării: un clovn cu piciorul rupt, un urs chior, un iepure de pluș fără o ureche, cărți mâzgălite, mașinuțe și camionete fără roți sau

fără portiere... I se păruse, nu vorbise nimeni. Întinse mâna vrând să le scoată la lumină.

„*Ia, uitați, e chiar Peter!*” zise un raton de catifea, sărind brusc din ladă direct pe dușumeaua podului.

Deodată, toate jucăriile începură să se miște și să vorbească în cor:

– *Peter, Peter, ai fost rău, nu te vrem în preajma noastră că ne-ai chinuit mereu!* zise-o mașinuță albastră.

Peter încercă să spună ceva, dar ele continuă să se plângă:

– *Nu vrem să ne mai jucăm cu tine niciodată, Peter...* îi spuseră jucăriile cu tristețe. *Din cauza ta am ajuns să stăm aici! Dar noi nu mai vrem să ne jucăm cu tine!* spuseră jucăriile într-un singur glas.

– *Vă promit, o să mă port frumos cu voi!* încercă Peter să le convingă, în continuare.

– *Nu te credem, nu te credem, nu ne mai jucăm cu tine! Sus, aici, în pod, în cufăr, singure stăm mult mai bine...*

– *Trebuie să plătești pentru tot răul pe care ni l-ai făcut!*

– *Ne-ai chinuit destul!*

– *Să ni se facă dreptate! Vrem să mergem la judecată!*

– *Da, să-l ducem la judecată! Să vină Gardianul Jucăriilor!* hotărâră jucăriile.

În clipa aceea, se deschise cu putere o ușă aflată spre capătul podului, o ușă pe care Peter nu o observase până atunci. Se auziră pași grei și

sacadați ce se apropiau cu repeziciune. Dușumeaua de lemn începu să pârâie. Apăru un fel de armurier căruia Peter nici nu-i putea vedea chipul. Era îmbrăcat în zale de fier din cap până în picioare, cu un lanț lung în talie pe care atârnuu mai multe chei. În picioare avea niște cizme de piele cu talpă groasă și zimțată care lăsau niște urme în formă de z pe podeaua prăfuită. Se opri în dreptul lui Peter și toate cheile zornăiră metallic, lovindu-se unele de altele:

– *Să mergem!* îi spuse lui Peter pe un ton aspru.

– *Da, să mergem!* spuseră toate jucăriile, coborând din cufăr pe rând.

– *Unde să mergem?* îndrăzni să întrebe Peter atât de încet încât nici el însuși nu se auzi.

– *În Districtul Jucăriilor... Acolo vei fi judecat!* Îi răspunse *gardianul de fier*, luându-l aproape pe sus pe Peter, strângându-l ca într-o menghină, cu mâinile îmbrăcate în mănuși de zale. Toate jucăriile îi urmau într-un șir, încheiat de Bruno care părea la fel de înspăimântat ca și micul Peter.

MEȘTERII

Merseră un timp printr-un hol lung și întunecat până când se opriră în fața unei uși imense, deasupra căreia scria pe o placă de fier: *Marele District al Jucăriilor*. Gardianul alese una dintre cheile aflate pe lanțul de la brâu și, după ce o roti în broasca ruginită, împinse ușa cu piciorul și pași înăuntru. Apoi îl trase pe Peter după el. Băiatul se uită cu teamă în jur și rămase mut de uimire când

văzu unde fusese târât: o mulțime de mese și mașini de cusut, în spatele cărora stăteau aplecați zeci de meșteri bătrâni. Meșterii nici măcar nu ridicară privirile să vadă cine a intrat, atât erau de absorbiți de munca lor. Croitori, pantofari, peruchieri înveșmântați în șorțuri lungi de piele, lucrau de zor, fiecare la masa lui de lucru. Măsurau, tăiau, coseau și îmbinau materiale diferite, frumos colorate, după tipare precise: catifea, fetru, dantelă. La niște mese mai îndepărtate, erau mai multe meșterițe care torceau sau depăneau gheme.

– Ce e aici? Unde suntem? întrebă Peter cu uimire abia reținută. Dar, aproape că nici nu se auzi pe sine din cauza mașinilor de cusut... Toate se roteau, parcă, în același ritm, învârtite de mâini nevăzute.

– În *Atelierul de Reparat Jucăriile*, îi răspunse pe un ton iritat un toboșar ce nu mai avea tobă. Locul unde sunt aduse toate jucăriile stricate din lume. Aici trebuie să stăm și noi până ce vine rândul dacă vrem să fim reparate...

Abia atunci observă Peter lăzile cu jucării stricate aflate în spatele meselor unde o parte dintre meșteri stăteau gârboviți asupra mașinilor de cusut, al căror zgomot era asurzitor. Alții stăteau în picioare și sortau, după mărime sau culoare, grămezi de ochi de sticlă ori îmbinau materiale diferite: lână, pluș, păr artificial, chiar și pâslă.

– Cine sunt bătrânii de la mese? mai întrebă Peter.

– Meșterii sunt copii care cândva, demult, și-au stricat jucăriile... îl lămurii clovnul. Ei au fost

POVEȘTILE DE LA BOJDEUCĂ

---

condamnați în *Tribunalul Districtual* să repara jucării pentru tot restul vieții. Apoi au fost aduși aici când încă erau copii, dar au îmbătrânit între timp...

Chiar în acea clipă, unul dintre meșterii care sortau ochii de sticlă scăpă printre degetele zbârcite un ochi care se rostogoli până la picioarele lui Peter. Băiatul se aplecă iute, îl prinse din rostogolirea sa și-l strecură în buzunar. Răsuflă ușurat: nimeni nu băgase de seamă gestul său. *Gardianul de fier* îl trase în următoarea încăpere pe care o deschisese cu o altă cheie din cele de la brâu.

DAGMAR

Aici totul era diferit față de încăperea anterioară. În primul rând era liniște. Și multă lumină. Perdele lungi fluturau la geamuri, lăsând să intre aerul proaspăt de afară. Câțiva meșteri-copii, unii chiar de seama lui Peter, aranjau pe rafturi jucăriile ce fuseseră reparate în încăperea meșterilor bătrâni. Deodată se auziră niște pași apropiindu-se. Păreau niște tocuri ascuțite. Ușa din fața lui Peter se deschise brusc.

– Faceți loc, vine Dagmar! se auzi o voce.

– Dagmar? Cine este Dagmar? întrebă Peter cu teamă. Nu mai auzise numele asta!?

– Sttt! Dagmar este *Prințesa Jucăriilor*... îi răspunse gardianul strângându-l de braț pe Peter, semn că nu mai trebuia să pună nicio întrebare.

Tocmai atunci intră Dagmar. Peter rămase cu privirea ațintită la ea: semăna cu o păpușă înaltă

și subțire, mai înaltă decât el, cu niște ochi imenși, de culoarea smaraldului, care parcă îl hipnotizau. Avea o rochie verde deschis, străvezie cu corset, strâns legat cu un șnur lung în jurul taliei, iar în picioare purta niște botine cu talpă groasă și tocuri mari, încheiate cu șireturi lungi. Peste umeri avea prins un voal ce flutura la fiecare pas. Era o apariție frumoasă, dar într-un mod straniu: tăcută, aeriană parcă, cu părul lung blond-cenușiu, doar că într-o parte părea cheală lipsindu-i o șuviță mare de păr.

*

Era atâta tristețe în ochii prințesei Dagmar, încât Peter se simți vinovat pentru asta. Atât de vinovat încât își lăsă privirea în jos: nu mai putea să se uite în ochii aceia, adânci și verzi, în care plutea o mare de nefericire... Chiar dacă nu el o rănise pe Dagmar (cel puțin nu în mod direct), își dădea seama că avusese și el, cumva, un rol... Tristețea ei îi era cunoscută, o văzuse de câteva ori în ochii mamei sale atunci când aceasta nu voia să-l certe pe Peter atunci când era vinovat. Era un soi de mâhnire amestecată cu iubire, dar el nu se sinchisisese niciodată de mâhnirea mamei. „Și ce dacă o supăr pe mama? O să-i treacă!”, își spunea de fiecare dată. De aia e mama lui, ca să-l iubească oricum, cu încăpățânarea și micile lui răutăți.

Pe Peter nu-l deranjase niciodată că cei din jurul său sufereau din cauza firii sale nepăsătoare. Dar așa fusese până acum. Până în clipa asta, când simțea că se schimbă ceva. Începuse să-i pese dintr-odată, atât de toate mâhnirile pe

care i le provocase mamei, cât și de tristețea prințesei. În clipa aceea, ar fi vrut ca Dagmar să îl certe sau să strige la el și să spargă, în felul ăsta, tăcerea din jurul lui. Parcă era sub un clopot imens de sticlă, de sub care nu mai auzea vocile celorlalți. Știa că aceștia vorbeau doar după mișcarea buzelor. Nu simțise, până atunci, că tăcerea poate fi atât de grea. Dar acum o simțea cum îi apăsa creștetul și cum îi strivea umerii. Și nu putea scoate niciun sunet, gătit de teama să nu o întristeze și mai mult pe prințesă. Asta ar fi fost de nesuportat...

– Dagmar e *prințesa noastră!* Ea dă viață tuturor jucăriilor, insuflându-i fiecareia sufletul celui care a construit-o, îl lămuri pe Peter ratonul de catifea. Ea însăși a fost cândva o păpușă foarte frumoasă, unică în lume, dar fetița căreia îi fusese dăruită i-a smuls o parte din păr, într-un acces de furie. De atunci Dagmar nu a mai vrut să fie niciodată reparată ca să nu ajungă în mâinile unei alte copile capricioase. A vrut să rămână aici, aproape de atelierul în care *meșterii* repară jucăriile, ca ea să le readucă la viață. Dagmar suferă pentru orice jucărie stricată... își completează ratonul povestea.

Peter o urmărea fascinat pe Dagmar care trecea prin dreptul rafturilor cu jucării, atingând-o pe fiecare în parte cu degetele ei lungi. Aproape imediat, fiecare jucărie atinsă de mâinile prințesei începea să se miște ușor și să spună ceva:

– Ce mult am dormit!... spuse una dintre jucăriile de pe raft.

– Da, și eu! zise alta.

– Și eu! Și eu! se înviorară toate, pe rând.

„Deci, era adevărat, jucăriile au suflet...” Și doar îi spusese și bunica... Peter era cuprins de remușcări. Chiar atunci, Dagmar se opri în dreptul lui, iar băiatul îngheță de emoție. Nici nu mai respira de teamă. Ochii ei îl priveau cu intensitate, parcă trecând dincolo de el:

– Așa este, Peter! îi spuse ea pe un ton aproape șoptit, ghicindu-i gândurile. Toate jucăriile au suflet, doar că nu toți oamenii simt asta, ci doar aceia care ne iubesc... îi mai spuse Dagmar din mers, îndreptându-se spre ieșire.

Prințesa mai făcu câțiva pași, apoi se răsuci brusc spre Peter, spunându-i din pragul ușii:

– Trebuie să te schimbi, Peter! Cât încă nu e totul pierdut...

RATONUL DE CATIFEA

După plecarea prințesei, în încăpere se instală o tăcere adâncă. Peter reflecta la tot ceea ce îi spusese Dagmar. Adevărul este că și lui i se păruse de multe ori că jucăriile îl priveau de fiecare dată când intra în camera sa sau într-un magazin. Părea cumva că îl urmăresc cu privirea și așteaptă cu răbdare ca el s-o aleagă pe una dintre ele. Da, exact acesta era sentimentul pe care îl avea și de care abia acum își dădea seama: că era urmărit. Simțise asta de multe ori, dar niciodată nu fusese sigur și nici nu avusese timp să se gândească prea mult la sentimentul care îl încerca. Mereu era grăbit și febril să-și aleagă o nouă ju-

cărie sau un joc nou de care știa, oricum, că avea să se plictisească destul de repede. Doar că, pe moment, nu-l mai interesa nimic altceva. Ei, și ce dacă se plictisea prea repede de jucării?! Doar era copil, iar jucăriile i se cuveneau! Acum își dădea seama că se plictisea prea repede de orice pentru că, de fapt, nu știa să se joace. Iar important e jocul în sine, dar el nu descoperise niciodată bucuria jocului...

Într-un târziu, ratonul de catifea rupse tăcerea, în primul rând pentru că nu putea să tacă pentru mult timp. Și, apoi, pentru că Peter îi era destul de simpatic, în ciuda faptului că din cauza lui ajunsese aici, alături de celelalte jucării din pod:

– Peter, tu ți-ai pierdut rând pe rând fiecare prieten, nimeni nu a mai vrut să se joace cu tine pentru că tu nu ai cunoscut bucuria de a te juca. Mama ta și-a dat seama cel mai bine de acest lucru, de aceea ne-a dus în pod, nu numai pentru că eram stricate. O întrista prea tare felul tău de a te purta cu toate lucrurile din preajma ta... Să știi, Peter, că noi, jucăriile, vrem să trăim alături de copii pentru că putem să-i facem foarte fericiți. Știm foarte multe lucruri despre voi, lucruri pe care nu le spunem nimănui, niciodată. Când un copil doarme, jucăriile din camera lui vorbesc între ele, fiecare povestind despre ce a făcut în ziua respectivă. Se bucură pentru cele care sunt așezate pe rafturi sau dorm în pătuțul copilului și le compătimeșc pe cele care au rămas aruncate pe jos. Nu vrem să ne simțim ca niște orfani, abandonați de micii noștri

părinți, întări ratonul de catifea cele spuse de Dagmar ceva mai devreme.

Apoi, ratonul care avea un fel de tic verbal, repetând unele cuvinte, își continuă gândurile cu glas tare:

– Da, da, pentru noi copiii sunt ca niște părinți de care vrem tare mult să fim iubiți... Când copiii cresc, unele dintre jucării rămân în continuare în aceeași casă: pentru un frate mai mic sau poate mama copilului o va păstra ca amintire. Peste ani și ani, când copilul va crește, își va aminti faptul că acea jucărie a făcut parte din copilăria lui sau că a fost jucăria sa preferată. Iar dacă copilul acela, ajungând mare, va avea copii la rândul său, poate va deveni și jucăria preferată a acestora din urmă. Da, da, putem bucura mai multe generații de copii și nu vrem să fim abandonate ca niște lucruri nefolositoare prin podurile caselor. Sunt atât de mulți copii în lumea întreagă care n-au avut niciodată o jucărie, nici nu-ți poți imagina! Iar noi nu putem să ajungem singuri la ei, trebuie să ne trimită sau să ne ducă cineva la acești copii. Cât de mult s-ar bucura! Și noi ne-am simțit, în continuare, folositoare și iubite. Și jucăriile au nevoie de iubire. La fel ca toți copiii și ca toți oamenii, de altfel! Pentru că și cei mari au mare nevoie de iubire, doar că ei nu o spun. Nici nu știu de ce, dar pare să le fie foarte greu să recunoască acest lucru... Unii nici nu știu că au nevoie de dragoste, poate nici nu cunosc acest sentiment și nu-l vor cunoaște niciodată. Nici nu știi câtă nevoie de iubire avem cu toții! Asta ne-ar face tare fericiți pe

POVEȘTILE DE LA BOJDEUCĂ

---

fiecare dintre noi, pe fiecare copil, jucărie sau om mare: să fim înconjurați de dragoste. Iar noi asta facem, dăruim dragoste... Da, da, multă dragoste, fără să cerem nimic în schimb...

MARELE TRIBUNAL DISTRICTUAL

Gardianul îl împinse pe Peter în următoarea încăpere, fără să mai aștepte ca ratonul să-și încheie discursul.

– Unde suntem? Vreau să știu unde mă aflu! strigă băiatul, înfricoșat de liniștea adâncă din jurul lor.

Ajunseseră într-o sală lungă, cu mai multe bănci de lemn aliniată în jumătatea din spate a încăperii, în fața cărora se afla un fel de tribună, aflată mai sus decât băncile de lemn.

– Ridicați-vă în picioare, intră *Judecătorul de pace!* zise un *grefier* mărunț care intrase pe o ușă laterală, cu un teanc de dosare sub braț.

„Of, ce mă fac?!” își zise Peter care abia atunci pricepu cu adevărat unde se află și se simți singur și părăsit. Acesta era *Tribunalul Districtual*, iar el tare ar fi vrut să fie acasă, cu mama și cu tatăl său... Imediat se deschise o a doua ușă, aflată în spatele tribunei. Intră *Judecătorul de pace*, înveșmântat într-o robă neagră și cu perucă albă pe cap.

– Puteți lua loc! Declar ședința deschisă, spuse grefierul punând teancul de dosare la îndemâna judecătorului. Primul dosar pe ordinea de zi este cel al lui Peter Klein. Acuzația principală este aceea că a adus stricăciuni tuturor jucăriilor pri-

mite de-a lungul timpului. Martorii principali vor fi toate jucăriile stricate din podul casei sale. Le dau cuvântul!

Jucăriile se ridicară în picioare și începură să vorbească pe rând:

– *Mie mi-a rupt brațul tot, încă simt cum mă mai doare –*

chiar puțin mai sus de cot, cred c-a vrut să mă omoare!

zise un robot de tablă. Nici nu pot să mă mai mișc,

acum parcă sunt o rablă, tot ce fac e-un mare risc!

– *Mie mi-a rupt un picior! spuse clovnul întristat.*

– *N-am un ochi, acum sunt chior! zise și-un urs supărat.*

– *Pe mine m-a mâzgălit! li se plânse și o carte. Nicio clipă n-a iubit paginile-mi colorate!*

Peter nicio povestire n-o ascultă cu plăcere, e prea răsfățat din fire și provoacă doar durere!

– *Niciun prinț, nicio prințesă nu i-au fost pe plac vreodată,*

dați-mi iute o compresă să îmi ia durerea toată!

zise-o carte de povești, ducând mâinile la frunte.

Peter, nu vrei să citești, cărțile să te-ncânte?!

– Opriți-vă, nu mai pot să vă ascult! Știu că sunt vinovat! le șopti Peter nefericit.

POVEȘTILE DE LA BOJDEUCĂ

– Tăcere! Martorii să-și continue depozițiile!
zise grefierul pe un ton ferm, iar jucăriile își con-
tinuară acuzațiile:

– *Eu nu mai am portiere! zise o camionetă.*

*Totul strică și-apoi cere să fiu nouă și com-
pletă.*

– *Mie mi-a smuls părul tot, fără să am nicio
vină!*

*Nu mai pot să-l strâng în coc... spuse și o bale-
rină.*

– *Eu sunt surd din cauza ta! zise, fără o ureche,
un raton de catifea și drăguț, fără pereche.*

– *De perete m-a izbit, strigă tristă o trompetă,
atunci când interpretam un libret de operetă...*

SENTINȚA

– Inculpatul să se ridice în picioare! tună ju-
decătorul. Ce ai de spus în apărarea ta, Peter?

– Vă rog să mă iertați! strigă Peter disperat.
O să fiu bun cu toate jucăriile, de acum înainte!
Nu vreau să mă joc singur! Am greșiiiittt!
Iertați-mă!

– Deci, recunoști că ești vinovat? întrebă *Jude-
cătorul de pace* uitându-se cu severitate pe deasu-
pra ochelarilor, notând în același timp ceva pe un
papyrus din fața sa. Să i se citească sentința! zise
apoi, înmânându-i grefierului papyrusul făcut sul.

Grefierul desfășură hârtia îngălbenită și în-
cepu să citească cu o voce ascutită:

„Dosar XXXIV, din data de..., inculpatul Peter K
este condamnat la...”

*

– Peter! Peter! Vino la masă! se auzi deodată
vocea mamei și toate jucăriile tăcură.

Peter ridică capul buimăcit, căutându-l cu
multă teamă în privire pe *gardianul de fier*. Nu
era nimeni lângă el, doar Bruno care stătea înco-
lăcit pe podea. Văzând toate jucăriile așezate în
cufăr, își dădu seama că ațipise. Răsufă ușurat și
se pregăti să meargă la masă, ca și cum nimic nu
se întâmplase. Chiar atunci zări însă, pe stratul
de praf de pe dușumea, urme diferite de pași:
unele mărunte, altele mai mari, cât și niște urme
zimțate de cizme, cu un Z în mijlocul tălpii. Poate
erau acolo dinainte de a urca el în pod?! Nu-și mai
amintea precis, dar sigur fuseseră acolo, își spuse
în sinea lui, încercând să se liniștească singur.
Tocmai atunci, simți un obiect rotund și sticlos,
în buzunarul din dreapta...

*

Coborând din pod, Peter se duse la tatăl său și
îi spuse acestuia pe un ton plin de părere de rău:

– Tată, aș vrea să reparăm toate jucăriile din
pod... M-ai putea ajuta, te rog? întrebă Peter gân-
ditor. Apoi am putea să le dăm unor copii care nu
au cu ce să se joace?!

– O să încerc, Peter! îi spuse surprins tatăl său.

După masa de prânz, au coborât cufărul de
lemn din pod și s-au apucat împreună să repare
tot ceea ce se putea repara. Au pus roțile mași-
nuțelor la locul lor, au lipit capetele rupte ale
soldaților de plastic, iar mama lui Peter a cusut
toate animalele din pluș. Apoi le-au scuturat de

POVEȘTILE DE LA BOJDEUCĂ

---

praf, iar Peter a șters cu guma mâzgăliturile din cărțile cu povești. Într-un moment în care nimeni nu era atent la el, Peter îi lipi ursului ochiul de sticlă din buzunarul său...

*

În seara aceea, Peter adormi fericit. Înțelesese că totul ar fi mai trist dacă în lume nu ar exista jucării...

Sfârșit

După câțiva ani, chiar dacă mai crescuse între timp, Peter încă își amintea ziua aceea în care urcase singur în pod. În tot acest timp, se gândise mult la ceea ce se petrecuse atunci și la toți cei pe care îi întâlnește în *Districtul Jucăriilor*. O lungă perioadă de vreme nu reușise să înțeleagă multe lucruri... Cum de nu-l opriseră și pe el acolo, alături de ceilalți meșteri-copii? Sau cum de nu rămăsese să îmbătrânească alături de meșterii bătrâni? Și de ce meșterii și meșterițele erau de vârste diferite?

I-a luat mult timp să priceapă de ce unii meșteri erau bătrâni, iar alții erau doar niște copii... Dar, mai ales, să-și dea seama că, de fapt, conștiința sa era cea care ajunsese în acel loc unde, unde îi întâlnește pe meșteri. Conștiința sa întâlnește conștiințele altor copii... Meșterii și meșterițele... Unii dintre copii, după ce ajunseseră acolo, își dăduseră seama abia la vârsta maturității că greșiseră. Pentru ei fusese mult prea târziu, căci nu mai reușiseră să plece din *District* și să se reîntoarcă în copilărie. Îmbătrâniseră în

acel ținut, conștiința fiecăruia rămânând captivă pentru totdeauna acolo...

Alții, mult mai puțini la număr, înțeleseseră că pot îndrepta lucrurile. În acest fel, își recăpătaseră sentimentele și putuseră să părăsească *Districtul*.

Peter se gândea cât fusese de norocos că nu îmbătrânise înainte de a-și da seama ce trebuie să facă... Altfel și el ar fi rămas alături de ceilalți meșteri. Își dăduse seama la timp că trebuie să-i prețuiască pe toți cei din jurul său și, mai ales, să le prețuiască dragostea. De aceea îi spusese atunci Dagmar că nu era totul pierdut... Doar cei care nu aveau sentimente și cei care nu mai puteau să fie fericiți rămâneau acolo. De fapt, conștiințele lor...

Cu acest gând, Peter se duse la culcare. De pe noptieră, îl privea zâmbind ratonul de catifea...

(Povești câștigătoare la
Concursul Național de Creație Literară
„Ion Creangă”, din volumul în curs de apariție
Poveștile de la Bojdeucă,
Editura Muzeelor Literare Iași,
Antologie, 2019)

Călin CIOBOTARI

Miluță Gheorghiu, spaima criticilor de teatru

Pe 26 septembrie 1928, direcțiunea Teatrului Național Iași a primit o sesizare mai puțin obișnuită din partea unui corespondent al ziarului „Lupta”, ziaristul J. Hună-Melle, prin care era înștiințată de un act de agresiune comis de unul dintre cei mai prețuiți artiști ai momentului. Astfel, în una din serile de septembrie ale anului 1928, preumblându-se pe aleile orașului, actorul Miluță Gheorghiu l-a observat pe ziaristul sus-numit, ocazie cu care și-a amintit de o cronică în care acesta îl acuza de „sarjare”, altfel spus de exces scenic de teatralitate. Pătimaș din fire, artistul a decis ad hoc să aplice o corecție cronicarului, „răsplătind” cele scrise de condeii acestuia cu lovituri de baston aplicate în capul și pe spina lui Hună-Melle.

„Am onoarea de a vă aduce la cunoștință...”

Pentru a repara rușinea, ziaristul se adresează în scris lui Mihai Codreanu, în acea perioadă director interimar al Naționalului ieșean. Prezentăm textul inedit al plângerii, text furnizat de scenograful Alina Dincă-Pușcașu, descoperit pe parcursul unei cercetări doctorale la Arhivele

Miluță Gheorghiu (1897-1971),
actor al Teatrului Național „Vasile Alecsandri”, Iași

ieșene: „Domnule Director, Subsemnatul J. Hună-Melle, ziarist, am onoarea de a vă aduce la cunoștință următoarele: În seara zilei de 23 septembrie a.crt. (an curent) am fost prin surprindere atacat în mod laș de către dl M. Gheorghiu

actor al teatrului pe care cu onoare-l conduceți și lovit cu un baston în chip barbar peste cap și spate. Motivul care a determinat pe agresor la acest act de sălbăticie a fost o cronică teatrală apărută în ziarul „Lupta” din București și în care spuneam că în rolul Revizorului domnia sa a fost același charjeur ca și în Figaro”. Ziaristul nu se limitează, însă, la a cere satisfacție strict în problema care îl privește. Probabil cu intenția de obține o pedepsire cât mai aspră, cronicarul de la „Lupta” profită de ocazie pentru a-l informa pe director asupra unui comportament defăimător al lui Miluță Gheorghiu la adresa chiar a teatrului și a direcțiunii teatrului: „Țin să vă declar cu acest prilej că uneori dl M. Gheorghiu mi-a furnizat știri tendențioase atât față de direcția teatrului, cât și față de comitet, ceiace vă pot detalia verbal. Pentru prestigiul instituției căreia M. Gheorghiu aparține și pentru prestigiul însuși al corpului, Dlui Director al Teatrului Național Iași”.

Martor ocular, cronicarul de la „Rampa”

În aceeași zi, la registratura Teatrului mai primește număr de înregistrare o sesizare. E semnată de I. Botez, cronicar al revistei „Rampa”, martor al agresiunii. La semnătură, reclamantul ține să reamintească faptul că este și avocat, nu doar cronicar teatral, argument suplimentar pen-

tru o sancțiune cât mai grabnică și cât mai severă. Iată și conținutul celei de-a doua reclamații: „Domnule Director, Subsemnatul I.Fr. Botez, cronicar teatral al ziarului „Rampa”, fiind martor ocular al agresiunii mișelești pe care actorul M. Gheorghiu a săvârșit-o în contra colegului meu, Jean Melle, vă rog să binevoiți a lua cunoștință că sus numitul actor obișnuia, ori de câte ori avea nemulțumiri împotriva Direcțiunii Teatrului, să-mi furnizeze știri tendențioase pentru a le utiliza prin ziare, ceea ce fiind cu totul nedemn n-am făcut. Totodată, solidar cu colegul meu, vă rog a binevoi a aplica actorului agresor cea mai severă sancțiune, deoarece asemeni procedeele nu pot intimida presa și dacă vor să creieze precedente vom aviza la cele mai serioase măsuri pe care le indică împrejurările. Cu deosebită stimă...”.

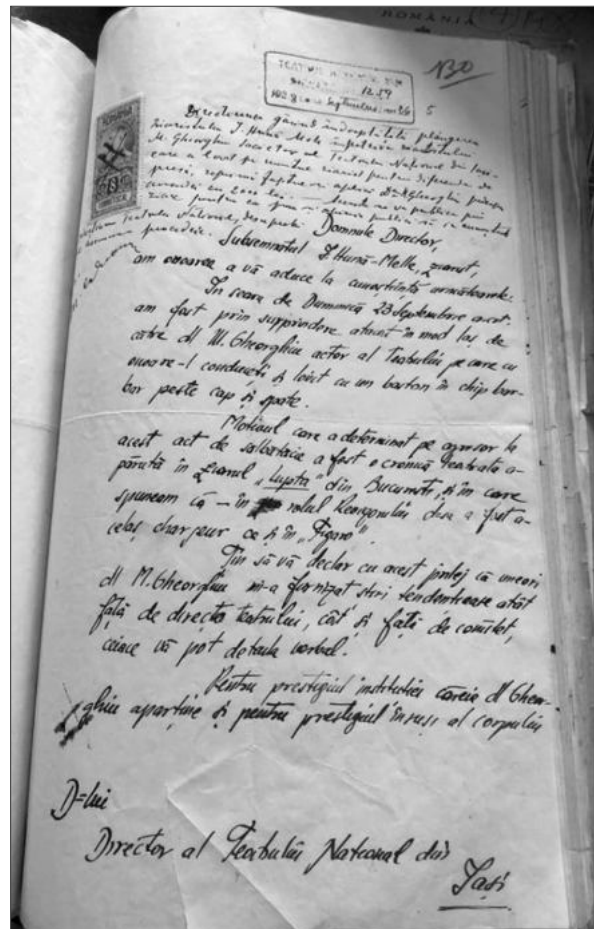
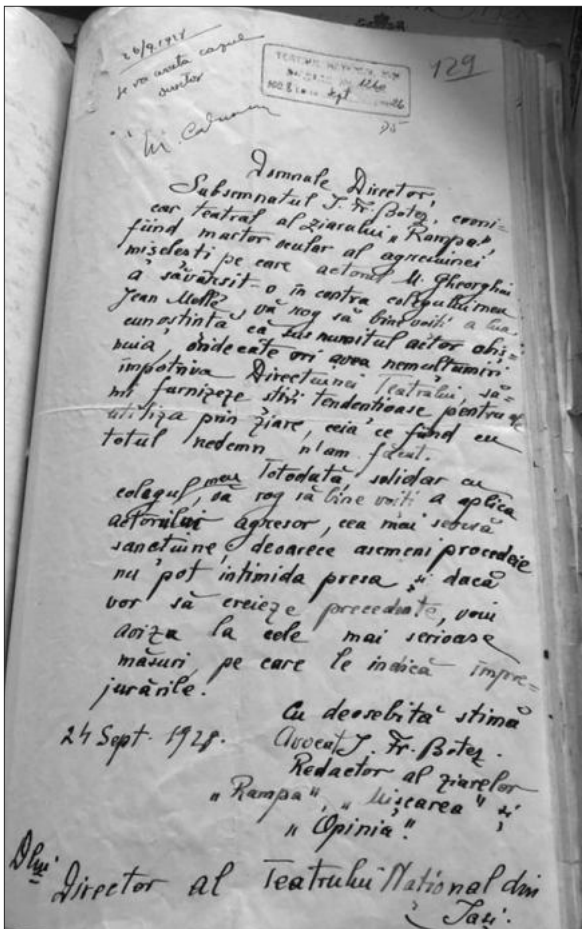
Amendă de 2000 lei

Pe aceeași filă a plângerii lui Melle se află și rezoluția lui Mihai Codreanu. Acesta ia act de reclamație și, în urma cercetărilor, concluzionează că faptele semnalate de Hună-Melle sunt conforme cu realitatea. Decide o amendă de 2000 de lei. Aparent, gestul lui Codreanu pare unul împotriva marelui actor. În fapt, însă, decizia denotă înțelepciune și diplomatie, artistul fiind ferit ast-

ÎNTÂMPLĂRI DE ARHIVĂ

fel de o plângere penală ce ar fi putut avea consecințe mult mai grave. În plus, suma de 2000 de lei era insignifiantă raportat la salariul „excepțional” (formula apare în actele contabile ale Teatrului) al lui Miluță Gheorghiu. Alina Dincă-Pușcașu a identificat un stat de plată din 1930 din care rezultă că salariul actorului era de 14.500. Amenda reprezintă mai puțin de a șaptea parte din leafă, având astfel un caracter mai degrabă simbolic.

Născut în 1897, Miluță Gheorghiu este unul dintre actorii patrimoniali ai Iașului și nu numai, în 1964 distincția de Artist al Poporului conferindu-i recunoaștere națională. Fără îndoială, notorietatea cea mai mare a avut-o interpretarea Chiriței lui Alecsandri, considerată una inegalabilă. În 2005, Sorina Bălănescu îi dedică volumul *Surâzător comediantul trecea: Miluță Gheorghiu*, relevant pentru tot ceea ce a însemnat marele actor în teatrul românesc.

Ioan MATEICIUC

Metropolis **sau despre cum acompaniază Wagner postumanismul**

Filmul *Metropolis* (1927/ r. Fritz Lang) spune o poveste despre un oraș al viitorului, combinând puterea vizuală cu o poveste de dragoste, construită în jurul reconcilierii forței de muncă și a capitalului. *Metropolis* este un film care aliniază aproape fără greșeală stilul vizual cu narațiunea, însă marele minus al peliculei pare să fie acela că de-a lungul timpului au circulat nenumărate variante trunchiate, datorită unor erori inițiale de decupaj și diferitele moduri prin care s-a încercat recuperarea, inserări explicative mereu noi și pierderea unor conținuturi muzicale.¹ Principala preocupare în *Metropolis* pare să fie legată de posibilitatea conturării unui viitor distopic într-un cadru bine delimitat al fanteziei urbane, într-un oraș clădit pe inechitate socială și pe ideea depersonalizării omului devenit o anexă a mașinăriilor.

Arhitectura este reprezentată de o interacțiune grafică a liniilor verticale ale clădirilor înalte, cu aspect futurist, deasupra solului, iar la subsol de o multitudine de pistoane cu mișcări circulare al mașinăriilor ce susțin suprafața. Prin

urmare, avem de a face cu o reprezentare verticală a puterii de la suprafață și cu o mișcare circulară, continuă a subsolului, care va trasa una din temele principale ale filosofiei filmului – relațiile de putere. *Metropolis*-ul se descompune în două straturi existențiale, dând posibilitatea analizării relației dintre conducători și conduși sub aspectul relațiilor de dominare și subordonare. Ajungem astfel la Foucault care nu se preocupă doar de aspectul opresiv al puterii, cât mai ales de fenomenul rezistenței celor asupra cărora puterea este exercitată.

Bunăoară, dacă pentru Althusser², indivizii reprezintă doar niște marionete ale aparatului ideologic și represiv, iar exercitarea puterii este văzută ca un procedeu vertical ce se desfășoară de sus în jos, Foucault³ propune un model alternativ, în care relațiile de putere se disipează în toate structurile relaționale ale societății. Aceasta îi oferă mijloacele de a construi un model al formelor cotidiene și mundane a manierelor în care puterea este exercitată și contestată, precum și o analiză care are în centru individul uman ca su-

FILMUL ANOTIMPULUI

---

biect activ, și nu ca simplu obiect al puterii. Conexiunea între cele două lumi este realizată de o mașinărie gigantică – să o numim inimă – aflată în măruntaiele orașului, care este ținută în funcțiune de clasa muncitoare, o clasă socială despre care aflăm mai târziu că este și ea umană, acolo unde conceptul unei multinaționale de tip *power-management* e evident, șuieratul aburului laitmotiv, armata fără chip a muncitorilor tot mai numeroasă, mișcările de urcare și de coborâre interminabile, practic mulțimile din subteran sunt reprezentate prin aranjamente geometrice descriptive, asociate psihologic unei cadențe depressive a maselor de muncitori oboșiți. Imaginea socială a clasei muncitoare este redată prin mișcările simbolice din scenele în care schimbul de tură amintește de cadența mohorâtă a unor deținuți din lagărele de concentrare, iar accidentele de muncă iau forma unei picturi suprarealiste care îmbină imaginile muncitorilor din frescele muraliștilor mexicani cu scene mitologice din cultura asiro-babiloniană. Delimitarea dintre orașul subteran, plin de catacombe secrete, unde se răspândesc germenii revoltei, și partea superioară, ce seamănă cu imaginea unor metropole americane din perioada interbelică, ar putea reprezenta conflictul dintre pulsionile refulate și posibilitățile de satisfacere a acestora, oferite de realitate, dintre abundența emoțiilor și exercitarea controlului prin calcule pragmatice. Lupta de

clasă se va identifica practic cu o formă a unui ritual mitic în care maleficul, la nivel simbolic, va avea interpretări multiple, iar în paralel se vor dezvolta simboluri puternice cu trimiteri biblice, care vor fi transferate într-un decor grandios pentru a adânci iluzia unui spațiu care iese efectiv din timp și care adună multiple detalii alegorice din întreaga istorie a civilizațiilor, sub diferite interpretări.

E evident că scenele suprarealiste nu emit pretenția de a duce povestea într-un registru mitic, ci mai degrabă de a duce expresionismul dincolo de limitele acestuia, de a dezvolta teoriile privind puterea de influență a vizualului asupra modului în care sunt percepute evenimentele. Bunăoară, filmul iese în evidență prin folosirea mijloacelor expresioniste – cu remarcă că în multe dintre momente trec dincolo de expresionism, cu intenția clară de a crea un alt gen, care să militeze pentru dezvoltarea unor teme noi precum natura esențială, adevărul sau manipularia socială.

Intriga este simplă. Joh Fredersen (interpretat de Alfred Abel) stăpânește orașul de la suprafață, în timp ce muncitorii construiesc fără întrerupere o lume dinspre subteran. Povestea de dragoste care „crește” în interiorul actului cinematografic îi are ca principali protagoniști pe fiul lui Fredersen, Freder (interpretat de Gustav Fröhlich), care se îndrăgostește de Maria (inter-

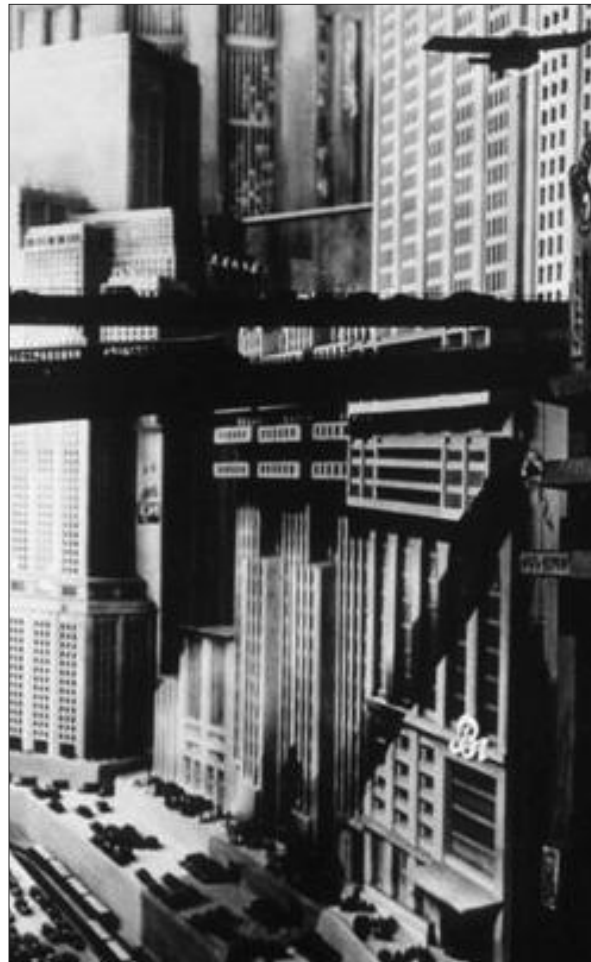
FILMUL ANOTIMPULUI

---

pretată de Brigitte Helm), liderul muncitorilor, o pacifistă care propovăduiește în permanență calea medierii în disputele industriale. Pentru a-i mobiliza pe muncitori, Maria invocă o imagine a Turnului Babel într-o parabolă în care simbolismul mâinilor este puternic accentuat, sclavii se apropie cu miile de locuri în care se vrea a fi construit turnul, în cinci fluxuri având aspectul unei mâini cu cinci degete, neexistând nicio formă de comunicare între sferele sociale, existând doar o singură cale pentru mediere, aceasta fiind înțelegerea, simbolizată de inimă.

Simultan, inventatorul Rotwang (interpretat de Rudolf Klein-Rogge, care cu doar cinci ani înainte făcea un rol magistral, interpretându-l pe Dr. Mabuse) – nebun și megaloman, întruchiparea omului demonic – creează un robot de oțel și este instruit de Fredersen să îl modeleze după chipul și asemănarea Mariei, practic este momentul în care creația își dorește să se poată realiza un transfer de putere absolută. E evident că acest gen de putere se poate exercita doar în stil demonic. Niciodată în istorie nu a existat o mare creație fără o mare distrugere – ceea ce va încerca să provoace femeia-robot. Acesta îi va fura chipul Mariei și va afișa o dublă ipostază – una e eroticului desprins parcă din legendele orientale scrise în *O mie și una de noapți*, și o dublă ipostază e senzualității feminine – ca o reprezentare a virginității la care aspiră toți cei privați de para-

dis, practic o asociere cu iconografia creștină, și o altă ipostază – cea a vânzării de plăceri supuse pulsioniilor distructive într-o anarhie babiloniană. Demonia puterii este astfel fascinantă și deopotrivă distrugătoare. În Metropolis, demonia puterii, poate deveni o categorie a discursului social, în declanșarea unor conflicte între clasele sociale.

Cadru din filmul *Metropolis*

FILMUL ANOTIMPULUI

Revenind, această mașinărie se prezintă ca un prim-model a ce avea să devină după anii optzeci ai secolului trecut, una din marile teme ale cinematografului, puțin sondată din păcate, postumanitatea, relația omului cu inteligența artificială, căreia îi conferă un grad de libertate teribil. Mașinăria va provoca haos. Contestarea acțiunilor părintelui atotputernic și scenele în care Freder o vede pe femeia-robot deghizată în Maria flirtând cu tatăl său, apoi cu o mulțime de alți bărbați care încep să se lupte, la propriu, pentru farmecele ei în cartierul plăcerilor simbolizează conflictul oedipian din relația cu autoritatea paternă castratoare la nivel psihologic. Metropolis-ul va fi salvat prin efort, și motivul biblic al potopului nu va fi dus până la capăt. „Măinile” și „capul” vor fi împăcate cu ajutorul „inimii”. Se va institui astfel o relație între simțuri sub aspectul salvării umanității, relația dintre psihic și arhitectură, preocuparea pentru mecanismele inconștientului care vor pune în mișcare niște pulsioni la nivel colectiv. Se poate vorbi despre o primă relație, despre cea dintâi întâlnire între om și robot, despre crearea unei distopii la nivelul reprezentării simbolice a societății, una cu tendințe schizofrenice care e menită să se dezvolte într-un spațiu urban divizat, scindat psihologic. Prin evocarea unui semnificativ segment de poveste care sondează motivațiile complexe ale personajelor, trama spectaculoasă capătă mai multă relevanță,

văzută atât ca o complicată dramă de familie, dar și ca o epopee a represiunii, revoltei și reconcilierii. Mașinile tind să substituie umanul într-un oraș al viitorului imaginat ca un Babilon cu grădini suspendate, clădiri monstruoase, construcții strălucitoare, instrumente mecanice supradimensionate, toate dând tonul regândirii decorurilor umanismului prin apel la o industrie apocaliptică care pare să întrețină ordinea mixând pe un fundal cu muzică de Wagner.

Asemenea unui oraș pe care Lang îl dezvoltă pe mai multe niveluri, filmul poate fi interpretat în straturi, cu discuții despre egalitate și dreptate și despre trasarea unor direcții profund psihologice. Pe lângă simbolurile strâns legate de polarizarea socială și de urmările toxice ale unei lumi supuse figurii parentale despotice, filmul redă vizual, printr-o pendulare între fantastic și real, conflictele interioare puternice. Din punct de vedere narativ, povestea care stă în spatele filmului redă atmosfera unui basm negru în care lupta clasică dintre bine și rău, antitezele puternic-fragil, înger-demon, paradis-infern, sunt inserate spectaculos unor decoruri industriale și transformă această opoziție, oarecum simbolică, într-o luptă de clasă adaptată la distopie. Poate că este momentul zero al unei discuții despre un început în direcția manipulării prin imagine, prin folosirea unor mesaje subliminale, Metropolis-ul alimentând mecanismele unei frustrări sociale și

ale xenofobiei, ce puteau duce oricând la revoltă. Și astfel facem trecerea către un alt strat al interpretării care este strâns legat de un proces al sincronizării între imaginea unui mental social colectiv și o estetică a mesajului subversiv.

Metropolis-ul pensulează la nivel simbolic între un psihic social scindat și un spațiu urban dependent de acțiunile care stau sub semnul reconcilierii, înțelegerii. Conflictul social mimează practic multiplicitatea conflictelor interioare, mașinăria imensă devine un simbol al frustrărilor care inundă interiorul și îl face nefuncțional, mulțimea furibundă aflată de multe ori în transă, sub semnul hipnoticului demonic, devine un simbol al pulsionilor distructive amplificate la nivel colectiv, imaginea Mariei și a copiilor clasei muncitoare îndrăznind să urce la etajele interzise devine profetică parcă pentru ceea ce urma să se întâmple în timpul războiului mondial al doilea. Elementele tipice anilor '20 îmbinate cu cele de sorginte medievală și biblică vor produce imagini de o stranie șocantă – un robot futurist ars pe rug, un om de știință nebun cu o mână de fier, muncitori epuizați, o mașinărie gigantică cu fălcile metalice întruchipându-l pe anticul zeu Moloch, o eroină salvatoare dedublă într-o femeie fatală metalică.

E limpede, Metropolis devine un arhivator al marilor teme ale umanității care au pus în mișcare de-a lungul vremii multe dintre mecanis-

tele sociale care au dat tonul schimbării: lupta de clasă, inegalitatea, manipularea, relațiile de putere, inteligența artificială, industrializarea, toate au contribuit constant și au alimentat ceea ce avea să devină societatea modernă – relația politicului cu urbanismul și schimbările sociale constante, viziunile futuriste, excesele de anxietate, nesiguranța, trecerea de la rudimentar la decorațiuni urbane nemaivăzute, toate au dat tonul noilor trenduri socio-politice.

---

1 O emoție extraordinară a fost provocată în momentul când în Argentina au fost găsite câteva role cu părți din film considerate pierdute.

2 Idee pe care o regăsim în *How to Be a Marxist in Philosophy*, Bloomsbury Publishing PLC, 2017, traducere de G. M. Goshgarian.

3 În *Guvernarea de sine și guvernarea celorlalți*, Ed. IDEA Design & Print, Cluj, 2013, traducere de Bogdan Ghiu.

Magda URSACHE

Oamenii națiunii

Cartea lui Ioan Adam cu titlu clar și precis, *Panteon regăsit. O galerie ilustrată a oamenilor politici români*, ajunsă la a doua ediție în Biblioteca Târgoviște, 2018, revăzută și extinsă, cu texte prezentate, adnotate și bibliografie adusă la zi, este cu adevărat „carte de învățătură”, cum scrie în prefață un istoric sincer, regretatul Florin Constantiniu, absolutamente necesară în haosul actual. Este o *Întâlnire cu trecutul - ca regăsire cu noi înșine*, așa cum intitulează Petru Ursache un capitol al dramaticei sale cărți, *Istorie, genocid, etnocid*. Și a avut de ce să facă asta: traversăm vremi tulburi, de mistificare a istoriei. Îmi aduc aminte că, într-o emisiune din 7 februarie 2000, *Punct și de la capăt*, de Cătălin Țirlea, o profesoară lupta pentru cuvântul *național*, scos din manualul de română (care dintre ele nu mai știu, dar vocabula apărea o singură dată, la pagina 22). Urma de negociat prezența lui Eminescu în același manual. Acad. Eugen Simion, în aceeași emisiune, sublinia că, în manualele de istorie, se uzează de sintagma *conștiință identitară* în loc de *conștiință națională* și se întreba de ce mitul a de-

Magda Ursache

venit „cuvânt rușinos”. Știm de ce. Mai marii zilelor noastre n-au nevoie de jertfă de sine și diminuează cât pot jertfa eroilor. Asta-i noua filosofie... politică! Iar caracterele precare sunt intens distructive, mai totdeauna.

L-am auzit de curând, în emisiunea Ora regelui, pe Adrian Buga, critic și istoric de artă, prezentând o colecție din palatul regal (mi-a plăcut tabloul cu conturul Românei, având în miez un fafure de miere; mai puțin varianta conturului având în mijloc nasturi; aluzie la granițele deschiate?). A. Buga părea temător (antipatica *political-correctness* nu-i dădea pace) că vom zâmbi când îl vom auzi vorbind despre pământ, țară, istoria noastră. N-am zâmbit. Sunt sigură că n-ar fi zâmbit ironic nici oamenii țării din *Panteonul* lui Ioan Adam: Mihail Kogălniceanu, C.A. Rosetti, Dimitrie Bolintineanu, Ion C. Brătianu, Delavrancea, Duiliu Zamfirescu, Iorga, Ion Mihalache, și alții, și alții, cu toții uniți în cuget și-n simțiri pentru statul național, idee considerată acum vetustă, deloc pe placul constructului UE. Patriotismul nu-i sentiment caduc pentru oamenii de stat cu grea răspundere națională, care cred ca Mihail Kogălniceanu „în stela României”. Comparați: Ionel Brătianu cu Roman, Stolojan, Văcăroiu, Ciorbea, Radu Vasile, Boc, Cioloș, Timofte, Dăncilă, Orban... Roman le-a arătat românilor buzunarele goale pentru ei; Ciorbea le-a oferit reformă pe pâine (în politica dâmbovițeană, cuvântul *promis* rimează – foarte banal - cu *compromis*).

Devotamentul celor care au făcut istorie e

foarte departe de clasa politică a zilelor noastre, care se simte ca-n raiul lui Budai-Deleanu: „O, ce sântă și bună tocmeală!/ mânci cât vrei și bei fără-osteneală”. Sub Băsescu, urarea „Să trăiți bine!” devenise întrebare: Mai trăiți?

„Ce ați făcut în ultimii cinci ani?, o întrebare a ziarului „România liberă”, n-o mai punem. Cum ar răspunde realesul nostru la asta? În loc de un lamento continuu privind moștenirea grea, în normele normale ale guvernanților ar trebui să intre dictonul lui I. C. Brătianu: „Voiește și vei putea”.

De la Marx cetire: „Muncitorii nu au patrie”, nici globalizantii; pentru o Europă a națiunilor se preocupă oamenii cu scaun la cap, apărători ai fibrei etnice. Nicolae Breban nu contenește să ne spună că Europa e frumoasă prin națiunile ei, că suntem o națiune inteligentă, dotată pentru democrație. La fel, istoricul Aurel-Ioan Pop: constructul european e în impas, de depășit prin simbioza dintre specific etnic și universalism european, nicidecum prin „Adio, diferenței!” dintre culturi. La fel, teologul Radu Preda, care ne avertizează că se atacă nu altceva decât „conștiința istorică de sine a statului și, în sens largit, a societății”. Pilonii României, Biserica, Școala, Familia creștină, Limba română se degradează, iar noi asistăm la distrugerea lor. Ne vom dumiri, în fine?

Inflexibilul machedon Dimitrie Bolintineanu n-a

rămas impasibil la *Nepăsarea de religie, de patrie și de dreptate la români*, eseu din 1869, considerat de Ioan Adam „testament civic”. Povestește Duiliu Zamfirescu o faptă a ministrului Cultelor din celebrul cabinet Kogălniceanu. Aflând, în timp ce se îmbrăca să plece la treabă, că un subaltern al său i-a dus lui Cuza, pentru a-l semna, un decret prin care se făcea o nedreptate, Bolintineanu a dat fuga la Palat așa cum era, să-l oprească pe Vodă: „Stăi, Măria Ta!”. Era numai în ciorapi. Domnul Cuza a răs și n-a iscălit decretul.

Ioan Adam a ales între îndemnul „Somn ușor, Memorie!” pe celălalt, opus: „Deșteaptă-te, române!”. A intrat în documente de arhivă ca să scoată la iveală istorie netrucată, acum, când istoria a devenit poveste, ficțiune. Nici Roller n-a ajuns la performanța lui Boia. De rescriere în fals a istoriei românilor.

Întâi decembrie se preschimbă într-un soi de zi antinațională dacă nu i se acordă atenția cuvenită veteranului de război Emil Vișteleanu, de 101 ani, care a luptat la Oarba de Mureș, între 17 septembrie și 5 octombrie 1944, când au murit 11 mii de soldați români, ci Oanei Roman, ocupând ecranul ca să ne spună, pe un canal TV: „Tata a pus ziua națională la întâi decembrie. Eu eram în Franța”. În acel 1 decembrie '90, când fata lui tata se afla în Hexagon de teama protestatarilor,

Coposu era huiduit la Alba Iulia, iar Roman se arăta zâmbitor, satisfăcut de huiduieli. Ca în mai, același an, Iliescu să fie ales cu 85 la sută.

Să ne relaxăm, cum ne cere Adelina Petrișor la TVR1? Stați mai relaxați și admirați-o pe doamna Turcan, fostă pedistă, vicepreș. de guvern liberal, cum a lansat moda panglicii late tricolore peste palton; la paradă, lângă Arcul de Triumf, gen. Coldea a fost văzut cu capul acoperit de pălărie și fără stele pe umeri.

Emil Constantinescu, preocupat de pietrele lui de geolog, n-a pus cum trebuia piatra la hotar, împingând Bucovina de Nord în Ucraina; toți președinții au intrat la tocmeală cu UDMR, drapelul atârână în bernă, iar Avram Iancu a fost spânzurat simbolic de un păpușar rămas nesancționat. Români – culmea toleranței – au dat voturi pentru UDMR la europarlamentare, în localități fără picior de ungur. Ca Vaslui. Iar Maricel Popa, preș. Consiliului Județean Iași, a crezut că face în discurs o aluzie livrescă: „de la Nisa până la Tisa”, statornicind hotarele altei hărți decât cea pe care și-a propus-o Ion C. Brătianu. „Vizirul” l-a inspirat pe Eminescu pentru „De la Tisa până la Nistru”, iar Carol I s-a aplecat peste sicriu și i-a sărutat mâna. Spre știința domnului Maricel Popa, înainte de Eminescu (v. *Doina*, tipărită de „Convorbiri literare” la 1 iulie 1833; v.

și *Doina*, ediție îngrijită de Magda Ursache și Petru Ursache, Studiu introductiv de Petru Ursache, Editura Timpul, Iași, 2000), Dimitrie Bolintineanu scrisese un poem intitulat *De la Tisa pân' la mare*, publicat în „Atheneul roman”, nr. 10-11, martie-aprilie, 1867: „De la Tisa pân' la mare / E pământ tot strămoșesc; / Este-o limbă, - o cugetare, / Este-un suflet românesc”.

Ioan Adam e și numismat. *A-și da arama pe față*, la origine, a fost expresie... monetară. Moneda de argint numită aspru nou își dădea arama pe față: metalul prost, ieftin; paraua (chioară) a lui Soliman al II-lea (v. reforma monetară de la 1687) era, chipurile, de argint, de unde zicala despre omul care nu face nici cât o para emisă de calpuzani.

Populația, cu creierul șters de doctrina comunistă, dar și de parale „grație” lui Stolojan și alinierii leului la cele mai slabe animale, i-a putut crede „reciclați” capitalist pe premieri: pe „dragă Stolo” și pe Don Pedro, văpsit tot liberal. Stăteam la coadă ca să cumpărăm nu cartofi, ci noroi cu cartofi, nu gheare, ci gheare și copite, nu cafea, ci nechezol, în timp ce propagandistul din os sovietic mărturisea că trăia „din vânt” (de vânt) și că se ducea deseori în Hexagon, să se alimenteze. Sub el a început devalizarea coloșilor industriali, vânduți pe un dolar sau la metru pătrat (supra-

față pentru malluri). De exportat exportăm copii și importăm imigranți rătăciți prin Mediterana, pentru a fi apreciați de Bruxelles. Fabricile au fost dezafectate, ca oamenii să-și ia lumea în cap, pă-răsind părinți, copii, țară. Jertfă pe câmpul de luptă? Pe care câmp? Pe câmpul de roșii, unde un român a murit de extenuare, în vară. Plecase pentru a-și ajuta soția rămasă în România, grav bolnavă.

Ioan Adam aduce în antologia sa exemplul destinelor exemplare ale celor care și-au iubit țara sincer, dezinteresat. Rebelul C.A. Rosetti (volumul începe cu biografia sa) a fost arestat după Dealul Spirii și dus pe Dunăre într-o ghimie turcă, de unde a avut norocul să evadeze. A murit datornic, banii fiindu-i mâncați de tipografie. Si-criul a fost dus la groapă într-o biată căruță cu doi cai și cu un singur preot de mir. Dimitrie Bolintineanu, și el arestat de turci ca revoluționar pașoptist, alături de Bălcescu, C.A. Rosetti, cei doi Golești, a murit sărac. Știți vreun ministru de Externe postsocialist care să viețuiască modest?

Titel-Petrescu (care încheie Panteonul) a fost înmormântat la Belu, într-un loc de veci împrumutat sau împrumutat pe veci. Ion Mihalache n-are nici mormânt.

Din os boieresc, C.A. Rosetti nu i-a plăcut pe

boieri, i-a iubit pe „sătiani” și s-a vrut ascultat „cu inima” de români. A luptat pentru Unirea cu Moldova, în „Pruncul Român”. Kogălniceanu a putut renunța la tron pentru Cuza (Băsescu a vărsat o lacrimă pentru „dragă Stolo” și l-a ras). Aproape de moarte, omul din Cogălnic și-a revendicat meritul de a fi introdus în franceză cuvintele Roumain și Roumanie (don Pedro Roman a permis confuzia român-rom, româncă-romincă, deși vine să-i scrii numele cu dublu r: Rroman).

Apelul la patriotism la zi întâi, zi națională, e luat în răs. Și de ce s-o fi corijat versul vechiului cântec patriotic *Treceți, batalioane române, Carpații?* În loc de „cu inima la trecători”, se aude „cu inima la tricolor”. Să nu supărăm UDMR, cumva, în anul Trianonului sau să nu-i mai răsplătim pe eroi cu un minim respect? „Presărați pe-a lor morminte ale laurilor foi” o fi un gest vestit, iar istoria „o disciplină moartă”, care nu învață nimic pe nimeni, cum opina chiar un istoric, Zoe Petre, consilieră a președintelui Emil Constantinescu?

Ioan Adam vede istoria „factor de renaștere, de fortificare a construcției naționale, un imbold la acțiune”, în linia Kogălniceanu. Doar în ficțiune dictează prozatorul; în istorie dictează documentul. „Jurnaluri pot aduna personalități; în tablele istoriei se scrie numai vecinicul adevăr”, a spus

Kogălniceanu în *Cuvânt pentru deschiderea cursului de istorie națională în Academia Mihăileană* (24 noiembrie 1843, vă rog!). Clădirea-emblemă a fost pusă la pământ în iunie 1963, sub pretextul sistematizării: bolșeo-comuniștii aliniau nu numai străzi, ci și istoria națională. Inserând în antologia sa discursul, Ioan Adam ne aduce în minte crezul lui Kogălniceanu: că, după Biblie, istoria „trebuie să fie și a fost totdeauna cartea de căpetenie a popoarelor și a fieștecării om îndeosebi, pentru că fieștecare stare, fieștecare profesie află în ea reguli de purtare, sfat la îndoirile sale, învățătură la neștiința sa, îndemn la slavă și la fapta bună”. E și imperativul acad. Ioan-Aurel Pop: de a opri atentatul la ființa etnică și la valorile ei.

Da, *Panteon regăsit e* „carte de învățătură”. De pus la îndemâna celor care nu mai diferențiază, ca Winston Churchill, între om de stat și politician. Dotarea politicianilor cu volumul lui Ioan Adam ar costa mai puțin decât salariile consilierilor, cu siguranță.

Liviu ANTONESEI

Jurnal din celulă și ogradă

Începând cu 29 martie 2020, scriitorul Liviu Antonesei a decis să țină un jurnal public (antoneseiliviu.wordpress.com). Motivul neobișnutei opțiuni literare – în definitiv, genul jurnalier pare unul clasicizat – este, desigur, pandemia Coronavid și modificările pe care acest episod le-a adus în viețile și societățile noastre. Distanțarea socială, auto-izolarea, izolarea impusă, suspiciunea, neliniștea, toată gama de condimente ale unei primăveri absurde fac, desigur, din vremurile noastre un episod memorabil în istoria umanității, iar din mărturiile prezentului veritabile documente viitoare. În cele ce urmează, reproducem fragmente din așa numitul Jurnal din celulă și ogradă al lui Liviu Antonesei. (Redacția)

29 martie

M-am decis să țin acest jurnal nu pentru că socotesc că am neapărat ceva foarte important de scris, ci pentru că, precum miliarde de semeni, am șanse aproximativ egale să scap sau să nu scap. Probabil mai multe să nu, date fiind vârsta, vechimea respectabilă de fumător, diabetul. De bună seamă că fac tot ceea ce este omenește posibil să

scap, dar asta depinde nu doar de mine, ci și de puzderie de imponderabile, de factori care nu se află în niciun fel sub controlul meu. Ca să nu mai spun că este suficientă o secundă de neatenție ca toată autoprotecția să se ducă pe apa sâmbetei.

Nu voi scrie acest jurnal strict cronologic, ci mai degrabă tematic, cum am procedat și cu *Jurnal din anii ciumei*, republicat recent, și cu *Jurnal de vise, reverii și fantasme*, și cu *Jurnalul unui îndrăgostit dezinteresat*, ultimele două diseminate parțial în mai multe volume de eseuri. Dacă reușesc să mențin un oarece ritm, fiecare episod din acest jurnal va acoperi temele care mi-au ieșit în cale într-o săptămână. Nu va fi un jurnal intim, cum nu au fost nici cele anterioare, dar va recurge probabil la experiența mea mai mult decât celelalte.

Masca pe figură!

Două erau comenzile care îți provocau frisoane în armată. Prima era „avioane inamice la joasă înălțime”, la auzul căreia, când o striga vreun comandant pe care îl enervau „împuțitii de civili” – e tot o formulă cazonă! –, trebuia să te arunci întins, cu fața în jos și cu mâinile protejând capul, indiferent dacă, acolo unde te aruncai, erau

ÎNSEMNĂRI PE MARGINEA UNUI VIRUS

---

bălți, noroaie sau praf de două palme. O auzai totuși rar, uneori terminai stagiul militar fără s-o fi auzit direct, ci doar din amintirile altora. Nu din grija față de om, ci pentru că putea da mult de furcă apoi curățarea și uscarea uniformelor.

Pe a doua, cea din titlu, puteai avea ghinionul să o auzi în timpul oricărui marș, la care ieșeau cu tot echipamentul din dotare, inclusiv arma și masca de gaze. Când o auzai, scoteai masca cât puteai mai încet din gatușă, știai ce urmează!, ți-o puneai pe față, dacă erai îndemânat și nu te observa toaș' gradu, făceai o îndoitură pe o margine mai puțin vizibilă, să mai intre aerul – dacă nu, nu! După care mășșăluiai kilometrii rămași din marș în această ținută ameliorată. La capăt, când scoteai masca, fața roșie, plămâni înnebuniți după aer, transpirația țâșnind din toți porii. Scopul acestei tâmpenii? În afara călirii noastre cu orice preț, sadismul cazon, mai ales în cazul teriștilor, care cam complexau gradele. Când îi văd pe unii regretând dispariția serviciului militar obligatoriu, de pildă pe amicul Mirel Curea, care îi făcea pe tineri bărbați, mă apucă râsul-plânsul. Să devină bărbați? Nu, scopul era să-i scoată fricoși, ascultători, executanți fără gândire proprie a oricărui ordin imbecil sau dispoziții cretine... De așa ceva avea nevoie socialismul nostru de la orașe și sate! Că doar era multilateral dezvoltat...

Mă uit la echipamentele pe care le poartă medicii în spitalele care lucrează cu infectați, mă

uit și la cele în care sunt îmbrăcați cei care iau primul contact cu suspecții, care par niște cosmonauți gata să iasă în spațiul cosmic. Cu toate aceste precauții, mulți dintre ei se contaminatează. Acum sunt aproape două sute de cazuri de îmbolnăviri în rândul medicilor și al cadrelor medicale. Unii dintre ei au murit și deplâng acest lucru.

Mă uit apoi la mășșile mele turcești, care mi se par atât de neputincioase, subțiri, dintr-un material care mi se pare sintetic, dar măcar prin croială se mulează perfect pe față, mai ales după ce am scurtat cât am putut barba, am făcut-o așa, de 5 zile, ca la Hollywood! Mă întreb dacă servește la ceva, mai ales că stăpânii noștri care conduc bătălia nu ne interzic, dar nici nu ne încurajează să o purtăm. Știu, știu, e penurie de măști! Unul din cei mai sinistroizi dintre ei, Rafila, care pare să aibă o plăcere perversă să dea veștile proaste, declară mereu că el nu poartă, că aceasta ajută să nu transmiți tu virusul dacă ești infectat, dar nu pentru propria ta protecție. Serios? Mă uit iarăși la una din mășșile mele, văd că arată la fel pe ambele părți. Atunci de ce naiba ar funcționa numai într-o singură direcție? Mister, groază și lapte bătut, de fapt mai bine chefir că îmi place mai mult! M-am gândit că aș putea ameliora performanțele mășșii dacă o îmbib în spirt, apoi mi-am dat seama că risc să mă îmbăt cu aburii acestuia. Și încă cu un alcool prost, eu care prefer whisky-ul bătrân și afumat, vodca nefalsificată sau o palinkă de la tatăl ei, dacă e vorba de tărie!

ÎNSEMNĂRI PE MARGINEA UNUI VIRUS

Ecusonul discriminării fasciste

Cum am mai spus-o, nu am vreo problemă cu singurătatea, cu izolarea. De altfel, m-am autoizolat acum trei săptămâni, cu una înainte de a apărea recomandarea și cu două înainte ca aceasta să se transforme în obligație, cu discriminarea fascistă pe care am denunțat-o deja, pentru „bătrâni”, pentru persoanele de 65+. Nu revin la detalii, am tratat deja problema în două postări anterioare. Constat numai că discriminarea și-a atins scopul – ura socială, în loc să se îndrepte asupra celor care și-au bătut joc vreme de 30 de ani de sistemul medical și care se dovedesc incapabili să gestioneze eficient criza, și-a găsit ținta, „bătrânii”. Aceștia, care sunt negrii, evreii, femeile și homosexualii epocii corona, au devenit țapii ispășitori perfecți, sunt ținta ironiilor și insultelor pe stradă, ca să nu mai vorbesc despre acel loc emergent de exercitare a imbecilității care este Facebook. Idioții au căzut cu gura larg deschisă în capcană. Nu cred că cine nu are bătrâni trebuie să-i cumpere, dar e o nebunie să-i urăști pe cei care au fost ca tine și nu e deloc sigur că și tu vei fi ca ei!

Din păcate, legiuitorul, așa ne-legiuit cum este, nu a dus discriminarea până la capăt, a omis să le prindă „bătrânilor” un semn distinctiv în piept, un ecuson, sau la mână o banderolă, una galbenă, culoarea partidului și a președintelui care au promovat-o. Din această pricină apar „victime colaterale” și „beneficiari colaterali”. Oameni în jur de

50 sau 60 de ani, cu o alură înșelătoare, sunt înjurați ca la ușa cortului, în vreme ce septuagenari cu alură sportivă scapă mâniei poporului agitat. Asta nu e corect, tovarăși! Lipsa semnelor distinctivă provoacă confuzii. Ca să scap statul de o cheltuială și pe cei care au ajuns să urască „bătrânii” de încurcături, am decis să mă autodenunț. Dintr-un ecuson de la FILIT-ul de anul trecut, mi-am confecționat semnul distinctiv necesar, pe care îl voi purta de câte ori voi ieși din casă. Poate și ceilalți 65+ ar trebui să facă la fel,

Liviu Antonesei cu ecuson, dar fără mască

ar ajuta statul să scape de o cheltuială și pe purtătorii de ură de o confuzie. Cum merg îmbrăcat sport, sunt suplu și îmi leg părul în coadă, nu am fost agresat verbal vreodată. În schimb, un tip dintr-un bloc vecin, care nu are 50 de ani, dar pare a avea mai mult, n-a scăpat! Știu ce vorbesc. Se înțelege că pe toată durata menținerii discriminării voi folosi numai poze cu semnul distinctiv agățat la gât! De ce am lăsat și numele pe ecuson? În primul rând, pentru că nu îmi este rușine de el. Al doilea, pentru că ar fi cu totul penibil să fiu insultat și înjurat impersonal!

30 martie

Mergem mai departe, scriem la jurnal, ce altceva am avea de făcut? Și încă e bine că ne lasă cu instrumente de scris și de comunicare în celulă. Sper din toată inima să nu le dau vreo idee!

Au lărgit oleacă țarcul

După ce am postat primul episod, am dat o raită pe site-urile de știri și era să am un șoc – prin cea de-a patra „ordonanță militară”, băieților ăștora chiar le place joaca de-a armata, a fost lărgit cercul în care au voie să miște discriminații. De azi, bătrânii au voie să iasă la orice oră din casă dacă se duc la medic, dar pentru asta trebuie să dea o declarație. Normal, cât de serioasă ar fi o birocrație militarizată dacă n-ar introduce tot felul de hârtii? Fie ele și pe smart sau tabletă. Ca șocul meu să fie și mai mare, aflu de acolo că bătrânii pot ieși și seara în jurul casei/ blocului,

ca să-și plimbe animalele de companie! Cum Marco Polo al meu nu e filosof peripatetic, ci static, întins, lenevos, de interior, slabă nădejde să beneficiez de acest dar. Știu eu? Poate să încerc să-i pun lesa răposatei Cziczi, răpusă tot de un virus, dar nu ăsta, unul special pentru iepuri.

De ce au lărgit țarcul nu prea pricep. Vor fi fost scandaluri, proteste? Aș fi aflat din ziare. Vorbesc prostii, parcă ziarele, cu două-trei excepții, ar da și altceva decât comunicatele oficiale de la „comitete” sau cum naiba se cheamă... Să dea vești care sună urât în urechile onorabililor băieți de comitet? *Pas possible*. Vor fi fost trași de mână de vreun consilier cu mintea ceva mai mobilată? Și asta e exclus, mediocrii, cărora destinul le pune sub buci cai mari, nu se înconjură de persoane deasupra nivelului lor. O fi intervenit ONU, UE, NATO, OMS? Nici asta nu cred. Mai degrabă e posibil să-și fi dat seama că va veni și vremea scadenței când, cum spune vorba – și așa de frumos a desenat regretatul Mihai Stănescu vorba asta – când totul se plătește. Na, nu ține nici asta! Ar însemna să-i suspectez de capacități de previziune! O las așa, fără răspuns, va afla viitorimea, scormonind prin muniții de hârtii și vagoanele de biți lăsați în urma lor...

Dacă ritmul favorurilor către bătrâni se menține, vor ajunge să capete mai multe avantaje decât ceilalți. Nu, nu e nici o afacere, discriminarea pozitivă este tot o discriminare.

Ce chestie!

Constat că „cordoanele sanitare” despre care scriam în *Jurnal din anii ciumei* au revenit în forță, doar că de data aceasta cu un accent apăsător pe ultimul termen. În jurnalul epocii defuncte, formula aceea încerca să dea seama de mecanismul ascuns și relativ subtil prin care „organele” îl izolau pe neconvenabil (nonconformist, opozant, disident etc), prin zvonuri, bârfe, amenințări difuze ale apropiaților etc. Deși mecanismul era ascuns, scopul era limpede, „destrămarea anturajului”, după cum suna în limbajul de specialitate. Când am procurat o parte din dosarele mele de urmărire informativă, am văzut că intuițiile mele fuseseră corecte, formula referitoare la anturaj și deconstruirea acestuia apare de atâtea ori că începi să te plictisești dând peste ea în documente – notații pe marginea turnătoriiilor, planuri de măsuri, adrese către organele de partid. Pentru că, pe atunci, cel puțin în principiu, organele erau în subordinea partidului. Și la nivel central, dar și la cel al județelor, exista un secretar „pe probleme speciale”, care veghea când nu dormea sau nu avea interesul să se prefacă adormit, asupra instituțiilor de forță, armată, miliție, securitate...

Acum e mai simplu, totul se face la vedere și apare în ordonanțe, comunicate, apoi în presa de toate felurile. Partidul, statul, serviciile, Supremul și Internul sunt într-o frumoasă simbioză, sau cum spunea un clasic comunist ajuns lider în

România tranzistorie, în sinergie. Faptul că, în situația actuală, accentuată, accentul cade pe sanitar, medical, nu poate ascunde logica totalitară. Cel puțin nu celor care au ochi pentru văzut și urechi pentru auzit. Și, de bună seamă, ceva minte și memorie. Situația de față nu poate fi descifrată de mancurți.

Da, formula aceea a Lordului Acton, atribuită adesea greșit lui Malraux, care va fi folosit-o, este cât se poate de adevărată: orice putere corupe, puterea absolută corupe absolut, iar cea excesivă și excepțională, cum se întâmplă acum, nu este mai brează. Când am utilizat prima dată formula în perioada aceasta de criză, am avut un lapsus, m-am tot învârtit în jurul diverșilor lorzi celebri, noroc că mi-a reamintit poetul Nicolae Coandă...

31 martie

Prin urmare, mergem mai departe cu jurnalul ăsta, poate până trece pandemia și se zdruncină din toate încheiturile economia. Semnele se văd deja....

Au arestat parcurile! Pădurile când?

Cred că aseară am înregistrat, căutând altceva, un titlu care vorbea despre asta pe un site. Mi-am propus să revin, dar presat de treabă și de scris la jurnal, pur și simplu am uitat. Noroc că mi-a amintit scriitorul și cineastul Grid Modorcea, care a scris un articol despre asta și mi-a trimis linkul. Voi posta linkul la sfârșitul notației, dar nu mă pot abține să nu fac și eu niște modeste comen-

tarii. Deci, în cel mai poluat oraș din țară și unul din cele mai poluate din lume, autoritățile au avut deliranta idee să închidă parcurile, unele din puținele locuri în care bucureștenii, dacă sunt norocoși de altfel! - poluarea nu se împiedică de-un gard - au unele șanse să respire o leacă de aer mai curat. Măsura este cu atât mai halucinantă cu cât în marile parcuri bucureștene – Cișmigiu, Herăstrău, Tineretului etc. – „distanța socială” este mult mai ușor de păstrat decât pe străzi și bulevarde, ca să nu mai vorbesc despre cozile de la ușile magazinelor și farmaciilor. Iar dacă chiar vor să aibă grijă de sănătatea oamenilor, nu să mizeze pe reprimarea a tot ceea ce este viu, natural, în firea oamenilor, nu e deloc complicat să pună la patrule câțiva caralii, înarmați nu cu pulane și arme de foc, ci cu fluieri prin care să-i avertizeze pe cei care ar fi înclinați să nu respecte distanța cu pricina.

Nu știu încă dacă arestarea parcurilor bucureștene este o măsură locală sau una născută de mintea creață a înaltului comitet, așa că nu știu dacă sunt închise și marile parcuri din Iași, Copou, Expoziției și Grădina Botanică. Cum toate sunt situate în partea de sus a orașului, acolo puteau merge la respirat și cetățenii din partea de jos a acestuia, cea mai poluată. Și dacă măsura e locală, cine-mi garantează că Chirica are mai multă minte decât biblică bucureștenilor. Când voi afla cum stau lucrurile aici, voi update, de bună seamă. Deocamdată, mirarea tristă a lui Grid Modorcea...

Urmează oare pădurile? Dar codru-i frate cu românul. Și numai la noi se fură ca-n codru – iar în codrii noștri chiar se fură! – și se urlă ca-n pădure! Dar poate că buturuga mică va răsturna carul mare. Carul ăsta cu boi!

Părintele Constantin răspunde „Smeritei propuneri...”

Mă bucur desigur că *Smerita propunere...* a avut un număr uriaș de cititori, care se apropie de cei ai unei mai vechi scrisori către președinte, care a numărat peste 23.000. Mă bucur și de numărul foarte mare de comentarii, care rivalizează cu cele de la unele din episoadele *Jurnalului de pârât*. Am șters trei comentarii nu pentru că limbajul lor nu era deloc creștinesc, ci pentru că mi s-a părut absurd să dau eu lecții de teologie ortodoxă unor preținși credincioși. Dar m-au bucurat poate mai mult două ecouri venite din interiorul *BOR*. Primul a sosit de la istoricul Marius Oprea, un laic angajat al Patriarhiei, dar ne-salarizat. Cu el am rezolvat litigiul într-un schimb de mailuri, în urma căruia am rămas fiecare pe poziția dinainte. Îl asigur însă că nu sunt o victimă mai mare a propagandei neomarxiste decât este el al celei ortodoxe.

(...)

Mă bucur că am primit un răspuns din interiorul *BOR*, răspunsul cuiva care ocupă un loc, nu foarte înalt, dar în cadrul ierarhiei Mitropoliei. Cu atât mai mult cu cât acesta vine de la un preot pe care îl respect și cu care am colaborat între 1995

– 1997, pe când era student la filosofie și conducea revista „Opinia studențească”. Mi-a propus atunci poziția de director de onoare al revistei, am acceptat-o și vreme de aproape trei ani aceasta se deschidea cu editorialele scrise de mine. Vreau să spun de la bun început că răspunsul de acum câteva zile este scris în deplină urbanitate, că înțeleg poziția Sfinției Sale de membru marcant al bisericii, că nu contest exactitatea cifrelor vehiculate în articol. Mai mult, cred că activitățile sociale și de milostenie amintite acolo sunt foarte importante. În același timp, cifrele referitoare la sumele cheltuite de biserică pentru aceste activități nu sunt pe deplin relevante. Ca să capete relevanță, ar trebui să aflăm cât reprezintă ele din veniturile uriașe ale BOR, de asemenea, în ce raport se află aceste sume față de cele primite de la bugetul de stat, bugetul Primăriei Capitalei și alte bugete centrale și locale, mă refer la banii pentru salarizarea ierarhilor, a preoților și personalului auxiliar, dar și la cei oferiți cu generozitate de stat – de un stat laic – pentru diverse ctitorii, începând cu Catedrala pusă să rivalizeze cu Casa Poporului a lui Ceaușescu. Pentru a afla uriașele sume primite de biserică – dar și de alte culte – de la stat este suficient să consultați articolele semnate de Patrick Andre de Hillerin în „Cașavencii”. În ciuda profilului revistei, investigațiile lui PAH sunt foarte serioase, iar în ciuda numelui său, Patrick este de confesiune ortodoxă...

Părintele Constantin Sturza își încheie articolul cu fraza „E lung drumul de la o *smerită propunere* la o *smerită retractare*. Foarte lung. Dar pe maestrul Liviu Antonesei chiar îl cred în stare de așa ceva”. Mă bucur că părintele mă crede un om capabil, chiar și de retractare. Mi s-a și întâmplat să retractez când mi-am dat seama că mă înșelasem. Din păcate, acum nu cred că mă înșel, așa că nu îmi stă în fire și putere să retractez. Mi-ar trebui mult mai multe argumente decât cele oferite de Sfinția Sa pentru a putea face un asemenea pas. Rămân în așteptare...

Adaos

Și dacă părintele și-a amintit despre rubrica mea *Vești bune* din „Lumina”, a reușit să-mi trezească și mie niște amintiri. Cum scriam aproape exclusiv articole critice, uneori pe un ton pamfletar, am acceptat cu plăcere rubrica aceea în care puteam să mă ocup și de aspectele pozitive, câte erau, din lumea noastră. Doar că, după o vreme, Excesivdemultpreafericitul, era pe atunci numai Mitropolit, i-a cerut imperativ prietenului meu, regravatului meu prieten, Florin Zamfirescu, șeful publicației, să-mi retragă rubrica, pentru că, în articole publicate în alte părți, se întâmpla să mai aduc unele critici si bisericii, nerealizând că aceasta, deși compusă din oameni, e perfectă. Îmi amintesc și acum figura încurcată, tristă, jenată a lui Florin căruia nu i-am purtat vreodată pică pentru asta. Era ceva de peste el. Din acest motiv nu-i port pică nici părintelui...

1 aprilie

Mergem mai departe, astăzi despre minciunile „experților” și cum arată experții pe bune, despre polițiști și polițieni și despre gestul curajos și demn al unei „babe”, dacă e să ne luăm după cea de-a treia ordonanță militară...

De ce ne mint „experții”?

Unele din afirmațiile făcute de la începutul crizei de – să le spun – experții în epidemiologie sunt pur și simplu consternante. Cum teoretic, cel puțin, este imposibil să nu știe lucrurile cu precizie, nu mai rămâne decât posibilitatea că ne mint cu bună știință. O să încerc să-mi dau seama de ce. Acum niște săptămâni, marea somitate, despre care am auzit afirmații că ar purta epoletă pe sub sacou, despre un „cercel” este vorba, a spus cu gurița lui că spirtul medicinal nu este bun de dezinfectant, că nu e biocid, sfidând astfel toată cunoașterea științifică din domeniu. În urma valului de reacții de uimire și de protest, a revenit spunând că spirtul medicinal e bun, dar numai dacă are peste 65% volum alcool. Dar, pentru numele Domnului, exact despre produsul acela fusese vorba, nici nu există spirt medicinal sub acest nivel! De ce ne va fi mințit? Păi, în intervenție a amintit despre gelurile pe bază de alcool comerciale și despre cele folosite în spitale. Problema este că gelurile pentru dezinfectat mâinile dispăruseră din comerț, altfel mi-aș fi luat și eu în loc de spirt, iar cele spitalicești nu sunt în comerț! Nu este aceasta o informație

falsă, nu zădărnicește ea lupta cu epidemia? Și vine de la un șef de spital de infecțioase și membru în comitetul salvator! Nu am auzit să fi fost luat la întrebări „cercelul” de cineva. Nu neapărat de poliție, dar nici măcar de colegii și șefii săi din comitetul care ne salvează de ne ies fulgii! Mai era o minciună flagrantă a „cercelului”, nu mi-o amintesc acum, dar am taxat-o într-o intervenție de pe blog.

Mai mulți dintre băieții de comitet ne tot împuie capul că purtarea măștii de protecție nu este necesară. O „rafilă”, alt expert, Doamne iartă, repetă asta ca un metrinom și ne asigură că el nu poartă așa ceva. Ce poartă sau nu poartă e treaba „rafilei”, doar că asta nu este o problemă personală, ci una de sănătate publică, iar el este direct răspunzător de asta. Afirmația că masca trebuie purtată numai de cei infectați, ca să nu emane virușii în exterior, nu și de persoanele sănătoase este o minciună calificată. Așa cum sunt construite măștile de protecție, ele nu pot funcționa într-un singur sens – dacă împiedică virușii să iasă, fără îndoială că îi împiedică și să intre! Am văzut aseară un interviu video cu profesorul Kim Woo-Jiu de la Spitalul Universitar Guro din Seul, șeful luptei contra coronavirusului. Starea de succes, cel puțin până acum de succes, a Coreei de Sud a avut trei piloni de bază – testarea (s-au făcut sute de mii de teste, în ritm de 15.000 pe zi), izolarea bolnavilor (cei grav în spitale, cei asimptomatici în centre de sănătate)

ÎNSEMNĂRI PE MARGINEA UNUI VIRUS

și purtarea măștii și a ochelarilor. Da, Coreea de Sud a fost de la începutul epidemiei o țară de mascați. De ce nu a fost recomandată masca în SUA și Europa? Să vedem ce spune expertul coreean: „În Occident, în Europa și în SUA, nu prea vezi oameni purtând mască. Mi se pare straniu. În Statele Unite, șeful sistemului sanitar pu-

blic le-a spus oamenilor că nu este nevoie să poarte mască. OMS a recomandat același lucru. Dar eu nu sunt de acord. Mesajul acesta trebuie pus în context. Cred că scopul a fost să împiedice ca publicul să facă stocuri de măști și asta pentru că personalul medical are mai multă nevoie de ele. Dacă personalul medical nu mai are măști, nu

Liviu Antonesei cu mască, dar fără ecuson

mai poate trata pacienții. Cu alte cuvinte, pentru că sunt puține măști în SUA, personalul medical trebuie să aibă prioritate”. Deci masca nu e necesară pentru că noi, state, guverne, *OMS* etc. nu suntem în stare să asigurăm populației măștile necesare! Bun motiv! Doar că o parte din populație, mai mare sau mai mică, reușise să-și procure măști. Și atunci nu avem de-a face cu o minciună iresponsabilă care pune viața oamenilor în pericol? Nu este o informație falsă care zădărnicește lupta împotriva epidemiei? Nu este o situație care cade sub incidența legii penale, chiar mai mult decât prostia unuia care fuge din izolare?

Polițiști sau polițieni?

De aproape două săptămâni, de când s-a instaurat starea de urgență, n-am văzut picior de polițist pe unde merg. E drept că ies o dată la două, chiar trei zile, numai pentru aprovizionări stricte și mici plimbări prin curtea închisorii. Pe deasupra, drumurile mele la marketuri și farmacia sunt scurte, 150 – 200 de metri, pe străzi retrase de la bulevard. De două ori însă a trebuit să traversez bulevardul, ca să-mi iau ananas de la singurul magazin din zonă care aduce așa ceva. Am citit undeva că mărește imunitatea, ba chiar întinerește! Nu că m-aș lua după reclame, dar ananasul îmi place foarte mult! Cu cele două ocazii, am văzut o mașină de poliție rulând cu viteză moderată și transmițând prin megafoane mesaje de avertizare privind distanța socială,

spălătul pe mâini etc. O voce plăcută, o activitate utilă. Apropos de megafoanele poliției, am citit un ordin al ministrului de interne, șeful stării de urgență, prin care ordona ca mașinile de poliție să pună de două ori pe zi, seara, la megafoane Deșteaptă-te române! Chiar așa, dom` ministru, chiar vă doriți ca românii să se trezească? Dacă îmi amintesc bine, cu acest cântec pe buze au ieșit românii în stradă în decembrie 1989!

Pe fondul experiențelor mele mai degrabă fericite, pentru că inexistente!, cu polițiștii, din ultimele două săptămâni, mă gândeam chiar să le aduc o laudă pentru discreția și eleganța pe care credeam că le observ. Noroc că luni am primit un mail de la prietenul meu Mihai Dinu Gheorghiu, cel mai vechi în afara câtorva din copilărie, de care nu reușesc – nici nu-mi doresc asta -, să mă despart din 1972, când ne-am trezit colegi de facultate. Mihai s-a întors de la Paris în ziua cea mai nepotrivită, la declararea stării de urgență și a intrat direct în arestul la domiciliu, mă rog, izolare dictată, de două săptămâni. Luni, acum două zile, i-a expirat termenul și a vrut să se ducă la medicul de familie și iată ce-a pățit, în cuvintele sale: „Eu tocmai am avut o discuție dezagreabilă cu doi polițiști care veniseră să mă verifice pe când tocmai plecam de-acasă, fără să fi avut cu mine adeverința de la medicul de familie. Cu puțin timp înainte, vorbisem cu medicul de familie, care mi-o trimisese pe e-mail, mai întâi greșind adresa, apoi uitând ștampila și

semnătura. Drept care am fost amenințat cu încă două săptămâni de carantină. Ar fi putut suna la medic să verifice, dar n-au vrut, «de unde știm noi cu cine vorbim». Au fost dezagreabili, m-au tratat ca pe un infractor, deși era destul de evident că era doar o problemă formală (pe adeverință scrie că sunt «clinic normal»). Nici măcar n-au salutat când ne-am despărțit. Pe scurt, mi-au stricat ziua, m-am întors în casă, nu mai ies azi. Experiența de azi îmi demonstrează că este și va fi o problemă serioasă cu «oamenii legii», care au așa prilejul să-și arate legitimitatea și autoritatea. Vai de noi”.

Bine că m-am oprit din laude înainte de a le comite! Mihai are dreptate, băieții ăștia uniformizați au găsit în fine prilejul să-și arate mușchii. Neavând o autoritate reală, cred că și-o găsesc în uniformele sub care se ascund. În treizeci de ani nu le-a ieșit tranziția de la milițieni la polițiști, sunt un fel de „polițieni” sau „milițiști”. Citisem pe la începutul legii marțiale fără lege o declarație a lui Arafat sau a altui secretar de stat că „polițiștii sunt în stradă ca să ajute cetățenii”. Îi ajută, nu-i vorbă, le strică ziua, îi terorizează psihic, îi enervează. Încă n-au început să folosească pulanele, dar e vreme, starea asta va fi lungă...

Demnitatea unei „bătrâne”

Primesc cam în același timp de la Alexandru Florian și Mihai Dascălu un link care mă reconfortează – o Doamnă din București a acționat în instanță Ordonanța militară nr. 3 din 24 martie 2020, mai precis articolele care promovau fără

sfială discriminarea de vârstă în tratarea aplicată cetățenilor României, în principiu egali, prin Constituție. O discriminare despre care am scris, inclusiv aici, în jurnal, și pe care am denumit-o rasistă, în sensul rasismului de vârstă, sau agistă cu termenul tehnic, în orice caz de tip fascist. Îmi pare rău că nu am găsit în articol numele Doamnei, așa că o felicit cumva anonim, dar o felicit. DSA a făcut ceea ce nimănuși nu i-a trecut prin cap, ceea ce de fapt trebuia să facă oricare dintre cei supuși discriminării. Cum o putem ajuta? Cred că în două feluri. Să ne declarăm parte în proces – o să-mi întreb avocatul cum se poate face asta. Dar putem și să sesizăm Oficiul Național pentru Combaterea Discriminării, care de altfel ar fi trebuit să se autosesizeze, dar n-a făcut-o! Încă o dată, felicitări Doamnei și mulțumiri celor doi prieteni care mi-au trimis linkul.

2 aprilie

Da, jurnalul merge mai departe! Astăzi, despre declarația pe propria răspundere, criminala mea neglijență, ameliorarea sistemului de supraveghere și control. Dar și despre jocul de-a cenzura în doi pași a guvernanților noștri...

Declarația mamei lor!

Chiar dacă ne referim la un singur ipochimen dintre cei vizați, cuvântul mame trebuie folosit tot la plural – este imposibil să iasă niște minți așa de lucioase dintr-o singură mamă! Dar la temă, autorule, fără ocolișuri, chiar dacă ele fac

ÎNSEMNĂRI PE MARGINEA UNUI VIRUS

---

adesea farmecul scrisului. Prin urmare, aseară am dat pe net peste lista celor 37 de îngăduințe pe care le ai dacă părăsești celula pentru a umbla, cu treburi de bună seamă, prin țarc. Alt ocol, de data aceasta pentru caralii – ceea ce urmează nu este un autodenunț, deci nu poate fi utilizat împotriva mea, scriitorii au dreptul, sper că îl mai au, la imaginație, invenție, chiar și ficțiune. Consultând eu lunga listă – lista e lungă, îngăduințele sunt zgârcite – am constatat că în cele 5 sau 6 ieșiri ale mele am fost în cumplită stare de ilegalitate. Nici nu mi-am imaginat că pentru acele jumătăți de oră, situate strict în interiorul celor două ore alocate generos de stăpânii stării de urgență, trebuia să completez o declarație pe propria răspundere. Mi se părea și caraghios, până la ghena de gunoi sunt 50 de metri, până la cele trei farmacii, puse cu înțelepciune una lângă alta, 100, iar până la cele două magazine alimentare, care nu-s nici mini, nici hyper, așa că ar merge midi sau medium, sub 150. Nu mi-am dat seama de culpa mea nici măcar luni, când Mihai mi-a scris că era înarmat cu declarația buclușă, polițienii reproșându-i altceva, că nu avea șapcă, precum în vechiul banc. Bun, de mâine, că azi nu ies, voi completa și declarația cu pricina. Cum o pot scrie de mâine, vor avea polițienii ceva de lucru s-o citească!

Întâmplarea asta mi-a amintit însă că voiam să privesc mai îndeaproape treaba asta cu declarația. Adevărul este că o birocrație care nu

inventează hârtii noi, fie ele și digitale, nu e o birocrație serioasă, iar una polițist-semimilitară, cu atât mai puțin. Ei tind spre perfecțiune, recunosc asta, dar încă nu le-a reușit! Dintr-o formă stufoasă, de parcă mergeai să ceri o fată în căsătorie de la părinții ei, au izbutit una mai suplă. Au precizat apoi că poate fi scrisă și de mâine – ceea ce trebuia să fie la mintea cocoșului de la început, milioane de cetățeni români nu folosesc computerul. Dar i-au uitat oricum pe analfabeți. Cum, care, nu a lichidat regimul comunist această plagă încă din 1967? Nu prea, la aceeași conferință națională a partidului, ministrul învățământului lichidase analfabetismul de la orașe și sate de peste un an, în vreme ce în perioada scursă după aceea, armata alfabetizase câteva sute de mii, după declarația ministrului de răzbel de atunci. Dar să lăsăm analfabeții vechiului regim, unii dintre ei academicieni de renume mondial, aceștia vor fi fost alfabetizați până la căderea acestuia sau au murit rușinați de condiția lor. Vorbesc despre noul analfabetism, estimat de unii la 6 – 700.000, iar de alții la peste un milion. Iar dacă luăm în calcul și analfabetismul funcțional, abia atunci e durere, întristare și suspin. La toate nivelele sociale și la toate vârstele. Nu trebuie să umblați după Veorica, e destul Vela și privirea lui speriată către Arafat ca să-și dea seama dacă nu greșește grav când își citește declarațiile, ordinele, ordonanțele militare.

Bun, pentru analfabeți ar trebui permisă declarația verbală, fie înregistrată, dacă au mijloacele necesare, fie pur și simplu recitată, dacă nu le au. Și nu cu fața spre organ, să nu-l molipsească! Mai ales dacă infractorul potențial nu poartă mască. Am văzut în ziare că sunt deja zeci, poate sute de milițiști contaminați, în curând nu o să mai aibă cine să ne păzească. Și așa, cu peste 300 de medici și cadre medicale infectate, și zeci de spitale și secții carantinate, aproape că nu mai are cine să ne lecuiască. Și un sfat pentru șefii caraliilor, o mască de unică folosință chiar e bună o singură dată. Dacă o scoți la ieșirea din misiune și o pui înapoi la intrare e bâia! Sigur, măștile de unică folosință se pot dezinfecta prin ozonificare sau cu ultraviolete, chiar și prin mijloace mai artizanale...

Dar sistemul declarațiilor e plin de lacune. Treci acolo unde mergi și pentru ce, dar nu spui nimic despre rută! O țintă poate fi atinsă pe o mulțime de căi, poți s-o iei pe scurtătură sau pe ocolite, poți trece prin zone mai sigure sau mai periculoase. Prin urmare, infractorii care umblă ar trebui să precizeze în document și ruta, iar aceasta să fie verificată non-stop. Trebuie înmulțite punctele de control și fiecare umblător să fie verificat și trecut într-un registru. Nu, să se treacă fiecare, că pixul poate fi deja contaminat și pixurile de unică folosință ar fi risipă mare. Să-i treacă paznicii. Pentru analfabeți e mai simplu, după ce recită declarația de două-trei ori, o învață pe de

rost, că au o bună memorie a sunetelor.

Mai e mult tovarăși până la perfecțiune, dar cum vedeți, soluții sunt, numai eu v-am dat două-trei, dacă faceți un brainstorming în comitetele voastre, o să vă mirați singuri de rezultate!

Un mic pas înapoi, unul mare înainte în zona transparenței

Îi mulțumesc lui Edi Antoniu pentru o veste bună, șefii legii marțiale nedeclarate încă au ridicat una din interdicțiile care țin de cenzura pură. De azi, prefectii au voie să furnizeze presei și publicului informațiile privind situația infectării, deceselor, izolărilor și carantinelor din fiecare județ. Cu acest prilej, aflu și eu că în județul meu sunt 52 de cazuri confirmate, nu vreo 30, cu tot cu cei din alte județe internați la Iași, după cum știam până acum o oră. Nu știu dacă acest pas înapoi s-a făcut din pricina protestelor – și mă felicit că am fost printre primii care au luat atitudine – sau faptului că și ipochimenii ăștia sunt tot români și le-o fi venit mintea cea de pe urmă. Salut măsura, informațiile complete și corecte fac mai mult bine, oricât de triste vor deveni acestea cu fiecare zi, decât absența acestora. Prin urmare, veți avea acces privind situația din județul vostru urmărind presa locală.

Dar băieții ăștia nu puteau da ceva fără să ia altceva, nu puteau să facă un mic pas înapoi în obstacolarea transparenței, fără să facă unul uriaș înainte în obstacolarea acesteia. Îi mulțumesc lui Alexandru Florian pentru linkul trimis.

Practic OUG 34/2020 de „eliminare a transparenței decizionale și a dialogului social” este o măsură clar dictatorială, care depășește cadrele stării de urgență și chiar pe cele ale legii marțiale încă nedecarate. Și e asumată de un guvern care se pretinde liberal! Că va submina la sânge încrederea, și așa în scădere, a cetățenilor în stat, în lege, în guvernanți etc. este cât se poate de clar. Mai nasol este însă că această ordonanță dă cale liberă abuzurilor de orice fel, satisfacerii comenzilor clinelei guvernamentale și furtului de orice fel. Niciodată nu s-a furat mai bine decât în vremuri de criză, războaie, perioade de tranziție, catastrofe naturale și, iată, pandemii. Am constatat asta ca observator, nu participant, doamne ferește!, când eram președinte de județ. Din bugetele acelea de austeritate, era încă începutul tranziției, se fura ca în codru. Ba chiar se fura și codrul!

3 aprilie

Cum am început deja să spun, jurnalul merge mai departe. Despre modul asimetric în care se aplică ordonanțele – ceea ce se referă la cetățeni, chiar se aplică, uneori abuziv, ceea ce revine statului, sarcini autoasumate, nu prea, spre deloc... S-o tot ții în ordonanțe unidireționale, ca să spun așa...

Ordonanțele se aplică asimetric

Azi am ieșit pentru prima oară în ogradă cu o declarație pe propria răspundere, scrisă de mână,

cu scrisul meu ilizibil, dar n-am întâlnit vreun polițian. Din multe relatări ale presei, înțeleg că nu e nici o pagubă, ba din contra, ceea ce aflasem încă de luni de la Mihai, via mail desigur! Atenție, caralii, vă reamintesc că acesta nu este un auto-denunț, scriitorii încă au dreptul la imaginație și ficțiune, nu s-a dat deocamdată vreo ordonanță cazonă împotriva lor! Am rămas vreo oră în aproximativă libertate, pentru că am avut mai multe drumuri, mai multe achiziții de făcut – produse farmaceutice, apropo măștile și mănușile de protecție tot nu se arată, produse alimentare, chimenul despre care se discută zilele astea și care mi-a amintit de ceaiurile bunicii nu se găsește, dar am găsit cigarillos cu aromă de scortişoară – dacă va fi să dau ortul popii, deși aș prefera să nu-i dau popii nimic!, măcar s-o fac așa, mai boierește. În ora cu pricina am vrut să și verific cum își respectă autoritățile obligațiile pe care și le-au asumat singuri prin diversele ordonanțe. Mi-am verificat a nu știu câta oară o impresie născută de la primele mele contacte cu autoritățile de orice fel, în cazul pe care-l discut – statul. Da, așa este, dacă are de luat, statul ia fără să clipească, dacă are de dat, își dă seama că e stat și stă voinicește!

Printr-una din ordonanțele cazone, statul și-a luat obligația, transferată spre autoritățile locale, dar și ele tot stat sunt!, dezinfectării holurilor comune și casei scărilor din locuințele cu mulți lo-

ÎNSEMNĂRI PE MARGINEA UNUI VIRUS

---

catari, mai ales blocurile. Măsura trebuia să intre în vigoare imediat după publicarea ordonanței în Monitorul Oficial. S-a făcut săptămâna și statul cu tot cu autoritățile sale locale par să fi uitat. În ora mea de ieșire, am analizat scara mea de bloc, scările celelalte, apoi și cele de la șase-șapte blocuri vecine. Tot mă plimbam – nicăieri semne de igienizare, la nici o intrare de bloc nici urmă de lichid de dezinfectat, după cum ar fi trebuit în conformitate cu ordonanța. Bun, faptul că la scara mea, sâmbătă cred, s-a stropit cu dezinfectant, că noua femeie de serviciu spală cu soluție de clorholul de la intrare și casa scărilor, este meritul exclusiv al administratorului nostru, care și-a dat seama că suntem pe cont propriu, că nu e nimic de așteptat de la stat. Cine are noroc de asemenea administrator are o mică șansă în plus să scape de infectare, cine nu, nu!

Deci, statul când dă stă, dar când ia, o face cu amândouă mâinile. Urmăresc „cu atenție și îngrijorare” statisticile privind amenzile aplicate de diverse organe de pedeapsă, că nu amendează doar poliția, și văd cum urcă numărul acesta într-o zi cât alte chestii într-un an, de parcă ar fi o turmă de feți-frumoși. Nu crește doar numărul acestora, cresc și sumele încasate, de la o ordonanță militară la alta, unele au crescut și de 20 de ori față de prima „ofertă”. Probabil după ce trece epidemia și se duce naibii starea de urgență, dacă nu vine mai întâi și legea marțială, mulți dintre

români vor ieși faliți. Ultima cifră oficială, oferită chiar de șeful suprem al stării de urgență, El Președinte, pe 1 aprilie, și nu părea o păcăleală, este de 78.000 de amenzi! Se cam sparie gândul, dar vreau să fiu foarte clar. În primul rând, asta seamănă cu un plan de amenzi. Nu am nimic contra ca persoanele care încalcă normele de siguranță publică, care pot contribui la răspândirea virusului, să fie amendate, oricât de mari sunt amenzile, deși cred că autoritățile, dacă chiar țin la sănătatea oamenilor, și nu vor numai să recupereze din cheltuieli, ar fi trebuit să gândească nivelul amenzilor prin raportare la veniturile medii, minime, după caz.

Oricum, amenzile care nu țin seama de puterea de cumpărare a cetățenilor, deja în scădere, urmăresc și ceva ascuns, nu doar ceea ce pretind. Ar fi absurd ca amenzile să-i lase pe oameni fără posibilitatea de a se mai hrăni, de a-și lua medicamente, devenind astfel victime posibile ale virusului. Și mai este o problemă, în opinia mea, foarte gravă, amenzile aplicate abuziv, deci fără motiv real, fără o încălcare a prevederilor ordonanțelor. Cât de timorată pare presa, tot am întâlnit niște zeci de exemple, sunt convins că nu toate abuzurile apar în presă. Un exemplu de ieri, de la Iași, publicat în „Ziarul de Iași! – o tânără este interceptată de echipa de milițiști pe drumul dintre magazinul alimentar din vecini și blocul în care locuia, chestiune de niște zeci de metri. Avea

declarația pe propria răspundere la ea, completată după tipic, datată și semnată. Cu toate acestea, vigilenții au amendat-o. Nu pe loc, i-au fotografiat cartea de identitate – mă întreb dacă aveau acest drept – și i-au comunicat că amenda îi va veni acasă. Frumos, nu? Dar câte cazuri din acestea vom regăsi în cele 78.000 de amenzi cu care se lăuda președintele mai alaltăieri? În fapt, și un singur abuz e prea mult, dacă vorbim de o poliție, nu de o instituție aflată pe undeva pe la jumătatea drumului dinspre fosta miliție... În fond, băieții aceia au abuzat de uniformă ca să arate că ei fac legea. Numai că ei ar trebui s-o respecte, cu făcutul se ocupă alții, pe moment șeful lor, care e și șeful stării de urgență. Acum, pe bune, dl. Vela, cum naiba îi recrutați și ce învață ei acolo unde ar trebui să învețe ceva? Dacă mizați pe tot felul de complexați, care neavând autoritate personală reală uzează de cea a uniformei, nu ajungem prea departe. Nici Dvoastră, nici ipochimeniiăștia abuzivi și cu atât mai puțin noi, cetățenii... Ca să fie respectată legea, trebuie să dispară abuzurile comise în spatele ei.

5 aprilie

Ieri am făcut pauză aici, că m-a chinuit oleacă poemul postat spre seară, dar cum am mai spus, jurnalul merge mai departe. Astăzi, riscul de a ieși malformat din această experiență. Și după cum mi se pare, nu doar eu...

Voi rămâne cu malformații?

Am fost mereu un singuratec – prefer forma antebelică, cum observa și prietenul meu, poetul Lucian Vasiliu -, iar mulțimile îmi priau și îmi priesc tocmai din pricină că-mi pot camufla perfect această singurătate. De bună seamă, în privat, în micile cercuri de prieteni, sunt altfel, vorbesc, comunic, sunt expansiv etc., deci alt comportament decât în marile anturaje. Prin urmare, ar fi mai potrivit să spun că sunt un singuratec cordial, cum am și spus-o în titlul unui interviu mai din tinerețe. După cum văd, îmi păstrez această singurătate cordială și atunci când mă manifest în spațiul virtual. Când eram pe Facebook, intram în discuții în timp real până mă apuca amețea, cu toți contactii care se manifesta. În proporții mai mici, la fel stau lucrurile și pe blogul pe care scriu acum.

Pe la începuturile autoizolării, în prima săptămână, cea în care a funcționat voința proprie și nu ucazul, am avut prilejul și curiozitatea să mă auto-observ. Am constatat niște schimbări în comportamentul meu, inclusiv riscul să mă trezesc la finalul captivității un fel de gospodar. Am scris atunci o postare pe blog, la rubrica *Din Foișor*, pentru că nu-mi venise încă gândul acestui jurnal, poate chiar notația aceea va fi născut gândul.

Scriam atunci: „Fac parte dintre norocoșii aproape neafecțați de autoizolare. Cu excepția

ÎNSEMNĂRI PE MARGINEA UNUI VIRUS

---

flanării – ca să-l evoc pe regretatul Vintilă Mihăilescu –, pe aceasta am mutat-o în cyber-spățiu, fac exact ceea ce făceam și înainte, cu o excepție despre care va fi vorba mai la vale, prin urmare, citesc mult, scriu când mă apucă, ascult multă muzică, postez pe blog, răspund la mailuri, deambulez pe internet, citesc lucrurile interesante semnalate de alții, îi mai consiliesc de la distanță pe cei care suportă deja mai greu izolarea. Apropos, autoritățile s-au gândit la asta, dar nu și la această chestiune care se va agrava tot mai mult, pe măsură ce se extinde epidemia și se lungește autoizolarea. Știu că unii colegi psihologi fac acest lucru spontan și gratuit, dar ar trebui inventat un sistem organizat, tot telefonic și online în cea mai mare parte. Psihologic, va fi greu pentru foarte mulți... Ar fi culmea să ieșim integri din epidemie, dar cu nervii praf...

Nu doar că nu mă plictisesc, dar începe să nu-mi ajungă timpul datorită unor ocupații intervenite din pricina stării, să-i spun de urgență, prin care trecem. Nu cred că mama și sora, fiica mea, soțiile, alte rude, prieteni sau cunoscuți și-au putut imagina vreodată că aș avea abilități gospodărești, că risc să ajung vreodată un gospodar! Și iată surpriză! De mai bine de o săptămână, am devenit, ba chiar unul frenetic, ca orice neofit! O dată la două zile igienizez pardoseala din tot apartamentul – și mă felicit că la renovare am pus gresie peste tot. Igienizez cu clor – dat fiind că

clorul este singurul produs care distruge lighioana, deși industria a fost mai preocupată de parfumarea detergenților decât de eficacitatea acestora. Zilnic pun la spălat o mașină sau două de rufe, apoi le pun la uscat, cu mult talent la calcularea spațiilor. Când revin acasă din scurtele drumuri pentru cumpărături, igienizez tot, ochelari, telefon, portofel, pe mine însumi etc. etc.! Sigur, mai dau clanțele și diverse obiecte și suprafețe atinse înainte de decontaminarea proprie cu spirt și mai fac nu știu câte altele. De pildă, scot rucsacul încăpător la aerisit cel puțin 24 de ore. O veste bună este că vânzătorii de la magazinele alimentare și farmacistele poartă mască și mănuși.

Problema mea nu este că fac toate aceste lucruri care mă și distrează, cel puțin pe moment, teama este alta – dacă, Doamne iartă!, rămân așa, gospodar pentru tot restul vieții?!

La două săptămâni distanță, constat că lucrurile s-au agravat! Dacă nu am rufe pentru o mașină de spălat plină, mai completez și cu rufe deja spălate! Mi-am perfecționat sistemul de dezinfecție, pe lângă alcool și clor mi-am procurat o lămpiță cu UV și mă pasionează s-o folosesc. Când am aflat că în frigider lighioana din Kitai poate rezista și multe luni de zile, am mânuit-o abil prin interiorul acestuia. Mă gândeam să-mi comand și un ozonificator, dar slavă Domnului, scriitor talentat cum sunt, mi-am dat seama că ar

fi un pleonasm de toată frumusețea. Gelul cu alcool pentru mâini e pe terminate, așa că mi-am pus într-un borcănel de sticlă, ca la spital, tamponane îmbibate în spirt. Din cutia cu măști de protecție, cu o sută de bucăți, am folosit câteva, că ies o dată la câteva zile pentru aprovizionare, asta nu înseamnă că nu întreb de fiecare dată la farmacie dacă n-au primit. Vestea proastă e că n-au primit, dar poate e o veste bună, mai descurajează oleacă bulimia asta nealimentară, să întreb de ele când încă mai am. Cum nu uit să-mi iau complexe de creștere a potențialului de imunitate, dintre produsele naturiste am făcut o pasiune pentru chimen, poate și pentru că-mi amintește de ceaiurile bunicii Ruxandra din perioadele când eram răciți, gripați, virusați. Vestea proastă este că a cam dispărut. Eu am băut ceai aseară din căpătat, după aproape 50 de ani, mi-a plăcut la fel de mult. Și pentru că veni vorba, înainte nu mă prea uitam la prețuri, acum aleg ce-i mai scump, fără să pot evalua corect raportul preț-calitate. Poate că, subconștientul îmi spune, dacă e s-o mierlești, măcar să fie boierește!

E limpede că voi ieși malformat din experiența asta, cum vor mai ieși și alții. Nu deformat, malformat. Un obiect, o stare etc. deformat se repară, se vindecă ușor, îndrepti ceea ce e îndoit. Cu malformațiile e mai dificil, trebuie să acționezi la nivelul structurii, iar asta nu e niciodată foarte ușor. Și dacă malformația s-ar manifesta doar la

acest nivel, n-ar fi mare pierdere. Lumea chiar s-ar îmbogăți cu un nou gospodar, și așa bărbații sunt mereu acuzați, adesea pe bună dreptate, că nu sunt astfel! Doar că sunt o mulțime de alte dimensiuni. Așa singuratec cordial cum sunt, dădeam mâna călduros cu cunoscuții, la fel și când mi se făcea cunoștință cu cineva. Îmi îmbrățișam cu efuziune puținii prieteni când ne întâlneam. Intram în vorbă cu oricine mă aborda pentru o informație, un sfat etc. Structură latină în cele din urmă, cu rădăcini mediteraneene. Participam la evenimente culturale în săli oricât de mari, la conferințe, la lecturi publice, la lansări de carte ș.a.m.d. Cum va fi după? Nu știu exact, depinde și de cât va dura starea asta specială, de urgență. E posibil să rămân cu o suspiciune difuză, dar global, să devin reticent la noile cunoștințe, să evit spațiile închise aglomerate. E foarte posibil. Și nu știu dacă formația mea de psiholog și experiența buddhistă, care oricum te îndeamnă spre înăuntru, îmi vor fi de folos...

P.S. – Nu strică să cauți! La megafarmacia din apropiere, pe care o evit tocmai pentru că e așa de mega, am găsit mănuși de protecție și ulei esențial de chimen. Nu și ceai sau semințe, dar izolarea durează!

Emina CĂPĂLNĂȘAN

De pe podium în dicționar. De la intuiție la adaptare și la oficializare

„Lingvistul nu creează, ci descoperă.” (Coja: 7) Dar oare descoperirea este chiar vidată de orice urmă a creativității? Oare intuiția nu își face cumva loc printre fragmentele de discurs științific-argumentativ? Chiar dacă descoperirea lingvistică nu are la bază nimic sau transpunerea netrunchiată a vreunui colț interior, chiar dacă obiectivitatea, bibliografia sau cercetarea amănunțită descriu demersul lingvistului, bucuria curiozității de a căuta și de a găsi, de a descoperi, de a anticipa și de a croi drum cuvintelor noi prin tradiția lucrărilor normative nu poate rămâne nerecunoscută. „[...] omul, ființa concretă, biografică sau cel puțin documentară [...] stârnește îndeobște o anume curiozitate indiscretă” (Mihăilescu: 36), iar această curiozitate nu poate fi decât big-bangul în formă incipientă a unei descoperiri.

Mioara Avram nota într-un articol din 1998: „Mutațiile produse în societatea românească în ultimii – aproape – opt ani se reflectă, cum e firesc și era de așteptat, în vocabularul românesc actual. La fel de firesc este interesul general – al

publicului larg și al lingviștilor – pentru «noutățile» din acest vocabular” (Avram: 31). Punând în paranteză timpul scurs și distanța temporală, valabilitatea afirmației nu poate fi pusă sub semnul întrebării nici a(stă)zi. Tocmai această atracție pentru noul lingvistic îl face pe lingvist să treacă bariera constrângerilor și a rigorilor științei înspre terenul intuiției și al originalității.

„Studierea noutăților lexicale nu se reduce la o înregistrare impresionistă bazată pe propria experiență de vorbitor și nici la simpla verificare cu dicționarele românești existente, ci impune o documentare mult mai bogată și o atență trecere a lor prin filtrul interpretării lingvistului.” (Avram: 34). Până la interpretarea unor fapte de limbă contemporană însă, notăm elementele ce ne-au trezit curiozitatea: *maletă, choker, tweed* – toate, desigur, *stylish*; de *trend* și de *cool* putem spune că ne-am plictisit, la cât *caz lingvistic* s-a făcut deja și la cât de epuizate le sunt deja resursele expresive.

Revistele de modă n-ar mai fi la modă dacă nu

ar aloca puțin spațiu editorial acestui cuvânt cu înveliș românesc, dar mai puțin comun și transparent persoanelor care nu își petrec timpul superficial, citind despre trenduri și *coolness*. Până la urmă, realitatea dictează realitatea lingvistică. Dacă se poartă *maleta*, trebuie să i se și găsească un nume. Actualizările nu sunt deloc rare, accidentale sau întâmplătoare; redăm doar câteva contexte: „Adaugă pe dedesubt **o maletă** fină sau o cămașă închisă neglijent din mătase.” (www.elle.ro); „Dacă porți o cămașă cu un decolteu adânc, adaugă **o maletă** într-o culoare contrastantă pe dedesubt.” (*Ibidem*); „Alege să porți costumele alături de un tricou alb sau alături de **o maletă** pentru un look diferit.” (www.one.ro). Desigur că imaginile pot înlocui multe pagini de dicționar, dar tot cele din urmă, serbede și pline de text, sunt cele care ascund miraculosul și fac posibilă eliberarea imaginației. Ce e „aia” *o maletă*? Încercăm să găsim definiții printre rândurile descriptive ale revistelor de profil, cum se spune: „*Maleta pe gât*, o piesă simplă și în tendințe” (www.unica.ro). Un prim indiciu am găsit, iar până la atingerea sinonimiei cu vechea *helancă* nu e decât o altă frunzărire de ziar: „[...] maletă neagră pe gât și colanți negri. Este un look retro, care amintește de stilul simplu al lui Audrey Hepburn, o fană a **bluzelor pe gât, multate**.” (www.unica.ro).

Imaginea e clar conturată, simplu, neaccessorizat; nu putem rămâne însă la aceste definiții de lucru, stăpânindu-ne curiozitatea de a vedea ce spune știința limbii. *Maletă* nu apare nici în DOOM, nici în DEX, dar www.dexonline.ro îi identifică o actualizare într-un dicționar mai vechi (DCR₂): s. f. (franțuzism) servietă, din fr. *malette*. Servietă? Cum nici în dicționare de neologisme nu l-am găsit (vezi Marcu, Maneca, Marcu), scepticismul ne-a trimis spre un dicționar francez-englez, unde traducerea cuvântului *malette* este: „briefcase”. Am primit confirmarea că franțuzescul *malette* nu e tocmai *maleta* românească actuală. Ce transfer de sens să se fi produs sau ce confuzie să stea la baza acestui cuvânt care poate stârni o întreagă dilemă istorică? Continuând căutarea, aflăm următoarele: *malette* „faute d’orthographe courante pour *mallette*” (fr.wiktionary.org), *mallette* fiind: «petite valise»; en Belgique, «cartable d’écadier» (www.larousse.fr). Nici rezultatele acestei curiozități nu ne ajută prea mult. Cum s-a ajuns ca *maleta* să fie purtată și nu cărată și unde s-a pierdut *helanca* rămân chestiuni încă interesante. *Mallette*, ca diminutiv al lui *malle* (www.littre.org) și pus în legătură cu *malléable* „flexibil, ușor”, cu speranța de a nu aluneca spre propuneri futuriste, ar putea trimite spre ideea de „ușor de purtat”. Până la urmă, poate nu e chiar o deraiere semantică la mijloc,

ci o întorsătură a sorții lexemelor via etimologie populară (*maleabil* – *mulat* – *maletă*).

Revenind la DCR₂ și pornind de la exemplu înregistrat: „Pulovere [...] fuste [...], **malete** [...] sunt vândute ca pâinea caldă”, putem intui că *maleta* din înșiruirea vestimentară nu a fost introdusă în context cu sensul „servietă”. Dacă ar fi așa, ar fi un fel de bizarerie lexicomică; până la urmă, de ce s-ar vinde „ca pâinea caldă”, în realitatea socială a României de după '90, serviete? În privința formei, nu sunt prea multe de spus/scris: un feminin terminat în -ă, cu o formă de plural previzibilă: *malete*. Articulația nu pune nici ea probleme: *maleta*, *maletele*.

Spre deosebire de *maletă*, *chokerul* atrage atenția și prin formă, ridicând, desigur, probleme și de scriere. Complicat de scris sau nu, cu siguranță trebuie purtat. Astfel, „colierul **choker** nu trebuie să lipsească din colecția ta de accesorii în acest sezon” (www.eva.ro) sau „**Chokerul**, accesoriul fetiș al verii” (<https://adevarul.ro>). Important element vestimentar, dovadă a lipsei de fixitate a mentalităților și argument al migrației conotațiilor, „din a doua jumătate a anilor 1800, **chokerul** devine o marcă a prostituatelor.” (www.marieclaire.ro). Tot de aici, putem nota sensul inițial, întrucât dicționarele nu-i înregistrează prezența: „un șiret fin negru legat în jurul gâtului”. Astăzi, șiretul fin și negru devine *pan-*

glică (și nu **pamblică*), aproape bandă și poate fi din piele, catifea, dantelă, plastic sau metal. Cuvânt ce adăpostește nu doar o realitate a prezentului, ci și una a trecutului, *chokerul* înlocuiește cu succes banalul *colier*, sinonim mult prea general și încărcat de noblețe; *șirag* trimite spre altceva (v. sintagma *șirag de perle*), iar *salba* e mai mult poetică și ușor desuetă („C-o să fur din cer cinci stele/Să-ți fac salbă de mărgelă?” – Marin Sorescu).

După cum am arătat mai sus, realitățile se schimbă și, odată cu ele, modul de a numi cuvintele. Un cuvânt cu înregistrare istorică ar trebui să își primească și mențiunea lexicografică, mai ales că realitatea (fie ea una de nișă) o impune. Pe scurt, fără oficializare momentan, *chalker* poate fi trecut în rândul neutrelor: *un choker*, *două chokere*, *chokerul*, *chokerele*. Materializări sintagmatice sau contextuale de tipul: **istoria choker-ului*; **choker-ul roșu* sunt greșite, cratima negăsindu-și motivare în articularea unui cuvânt terminat într-o consoană (**r**), pronunțată după regulile limbii române.

O altă realitate lipsită de neoaș este *tweedul*. Deși perfect traductibil prin românescul „stofă”, care nu necesită deschiderea vreunui dicționar, *tweedul* stăpânește nu doar revistele de modă, ci și dicționarele. Notat de DEX, DOOM, DN și MDN, cuvântul are paradigma completă: *tweed*, *twee-*

duri, tweedul, tweedurile. Ne întrebăm naiv de ce n-am putea zice *stofă*? Ce are în plus acest simpat British? Să luăm câteva contexte, în căutarea aceluia *sparkle* de noutate: „Duceasa de Cambridge a ales să poarte o rochie midi din **tweed**”. (www.one.ro); „Dacă ești la primul tău articol din **tweed**, alege un sacou sport care este potrivit tipului tău de ten”. (<http://www.stilmasculin.ro>). Tot din revistele de modă aflăm că *tweedul* este un material țesut din fire de lână de diverse nuanțe, și el interesant de privit și din punct de vedere istoric, diacronic, dar și din perspectiva cultivării limbii. Atractiv din punct de vedere sonor, explozie a alăturării literelor străine la nivel de discurs, are un avantaj clar în fața țesăturii de lână denumite în chip autohton, printr-un cuvânt de origine germană, *Stoff*. Așa cum *jobul* dă o altă nuanță *muncii* sau *serviciului*, *tweedul* reinventează ceea ce cunoaștem deja că se află în spatele *stofei*. În aceste condiții, aproape că renunțăm la întrebarea de la care am pornit. Realitate britanică, denumită *britanic*, expresie vestimentară a prezentului postmodern, liberal și puțin constrângător. Notat de dicționare, cu paradigmă ce nu ridică probleme, *tweedul* are toate șansele să-și continue periplul nu doar prin revistele de modă, ci și prin lucrările lexicografice.

În concluzie, noutățile lexematice asupra căroră ne-am oprit au, dacă nu un istoric lexicogra-

fic, o memorie culturală și multe șanse să rămână învelișuri sonore pentru realitățile românești, cunoscute – prea cunoscute – pentru lumea modei, mereu preocupată de nou și de toate avatarurile expresive ale acestuia.

Abrevieri

DCR₂ = Dimitrescu, Florica, *Dicționar de cuvinte recente*, ediția a II-a, București, Editura Logos, 1997.

Bibliografie

- Avram, Mioara, *Noutăți reale și noutăți aparente în vocabularul românesc actual*, în „Limbă și literatură”, XLIII (1998), vol. I.
- Coja, Ion, *Preliminarii la gramatica rațională a limbii române*. Vol. I. *Gramatica articolului*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
- Marcu, Florin, *Marele dicționar de neologisme*, București, Editura Saeculum, 2000.
- Marcu, Florin, Maneca, Constant, *Dicționar de neologisme*, București, Editura Academiei, 1986.
- Mihăilescu, Florin, *Permanența rațiunii critice*, în „Limbă și literatură”, XLIV (1999), vol. I.

Nicoleta DABIJA

Lecturi la Cub

Festivalul Internațional de Literatură și Traducere Iași nu înseamnă doar evenimentul literar ce se petrece an de an la începutul lunii octombrie, care adună sute de invitați din lumea întreagă, plus mii de spectatori, să animeze Iașul. FILIT înseamnă și proiecte desfășurate în tot restul anului. Unul dintre acestea, inițiat de Muzeul Național al Literaturii Române Iași și Teatrul Național „Vasile Alecsandri”, în parteneriat cu „Alecart”, este intitulat „Lecturi la cub” (Lecturi³) și își propune să aducă în prim plan dramaturgi români contemporani, prin montarea lunară a pieselor de teatru ale acestora, în Sala Teatru CUB a Naționalului ieșean.

Membrii juriului format din reprezentanți ai celor trei parteneri vor selecta un text care urmează a fi pus în scenă în ultima zi de luni a fiecărei luni calendaristice. Proiectul va continua un timp determinat, după care, dintre toate spectacolele-lectură selectate și vizionate, se va stabili piesa câștigătoare ce va fi montată în următoarea stagiune.

Pentru primul spectacol-lectură, din noiembrie 2019, piesa aleasă de juriu a fost *Dispariții*, de Elise Wilk, dramaturgă recunoscută internațional. Wilk a câștigat premii în țară și străină-

tate, în 2019 primind și distincția „Personalitatea anului în diaspora germană”, din partea Internaționale Medienhilfe Berlin. Spectacolul a fost regizat de Irina Popescu-Boieru, iar din distribuție au făcut parte actorii Catinca Tudose, Diana Chirilă, Haruna Condurache, Ionuț Cornilă, Călin Chirilă, Cosmin Maxim, Radu Ghilaș, Constantin Avădanei, Brândușa Aciobăniței, Diana Roman, Mălina Lazăr, Andrei Sava.

În luna ianuarie, punctajul cel mai mare l-a obținut piesa *Autorul* de Radu Herjeu, cunoscut jurnalist și scriitor român, autor al unor volume de poezii și teatru. Piesa *Autorul* a fost nominalizată la Concursul Național de Dramaturgie, organizat de Ministerul Culturii, în 2005. Spectacolul-lectură a fost montat de regizorul Ovidiu Lazăr, iar vizionarea a avut loc pe 27 ianuarie 2020. Actorii care au urcat pe scenă au fost: Constantin Pușcașu, Călin Chirilă, Petronela Grigorescu, Radu Homiceanu, Haruna Condurache, Georgeta Burdujan, Ovidiu Lazăr. Spațiul sonor l-au oferit Bogdan Ionescu și Radu Grăjdeanu. În plus, la finalul reprezentației, publicul a mai stăruit pentru un dialog cu creatorii acestui spectacol.

RAFTUL CU ECOURI

A treia reprezentație, spectacolul-lectură *Gertrude* de Radu F. Alexandru, a fost pusă în scenă de Doru Aftanasiu, care a coordonat actorii Anne Marie Chertic, Răzvan Conțu, Andrei Sava, Livia Iorga, Călin Chirilă, Daniel Busuioc, Constantin Avădanei. Autorul acestei piese este un apreciat dramaturg și scenarist, cunoscut deopotrivă pentru cariera sa politică. Cele mai cunoscute și jucate dintre piesele sale de teatru sunt *Buna zi de mâine* (1981), *Mlaștina* (1992), *Nimic despre Hamlet* (1995), *Poveste despre tatăl meu* (2006), *Tsunami* (2008).

La finalul lui martie este rândul piesei *Bărbatul cu trei picioare*, de Mircea M. Ionescu, pentru un spectacol-lectură. De data aceasta, regia este semnată de actorul și regizorul Ion Sapdaru.

Proiectul va continua alte câteva luni, iar spectatorii sunt invitați să fie parte din această experiență inedită (la care pot participa gratuit, în limita locurilor disponibile) în care actorii citesc textul, dar îl și interpretează. În fața publicului, prin mișcare scenică și lectură, personajele dezvăluie potențialul fiecărei piese, mesajul autorului și viziunea regizorală.

Elise Wilk, unul dintre dramaturgii citați la Teatrul Cub

Mihai ALEXANDRU

Masa Amintirilor 1918-2018-2118

Festivalul Internațional de Literatură și Traducere Iași, FILIT – 5 octombrie 2019: în prezența a numeroși invitați și a publicului ieșean, a avut loc inaugurarea lucrării de artă „Masa amintirilor”, realizată de artistul vizual Felix Aftene. Proiectul a fost inițiat de Muzeul Național al Literaturii Române Iași (director: Lucian Dan Teodorovici) în anul aniversării Centenarului Bojdeucii (2018), și a fost finanțat de Asociația „Patrimoniu pentru comunitate” Iași (președinte: Iulian Pruteanu-Isăcescu).

Amplasată în preajma vechii bucătăriei de vară de lângă Bojdeuca lui Ion Creangă, unde a scris și *Amintirile din copilărie*, lucrarea marchează trecerea a 100 de ani de la înființarea primului muzeu literar din România. „Masa Amintirilor” este rezultatul intersecției a două forme geometrice perfecte, cercul și pătratul, reprezentându-i pe Mihai Eminescu și Ion Creangă. În corpul mesei se află, pentru 100 de ani, un cub de sticlă ce conține 100 de scrisori nedeschise, care încep cu formula *Nu știu alții cum sunt, dar eu...* Aceste scrisori aparțin unor oameni de litere contempo-

rani și muzeografi, iar rugămintea inițiatorilor către cei care vor urma este ca ele să fie deschise, citite și păstrate în patrimoniu peste un secol, cu ocazia bicentenarului Bojdeucii. Protectoare, în poziție de sfinx, stă pe masă o pisică înaripată, amintind de mâțele lui Ion Creangă, pe care scriitorul le numea muze.

Muzeul Național al Literaturii Române Iași a aniversat în anul 2018 Centenarul Bojdeucii, 100 de ani de la atestarea muzeală a Bojdeucii „Ion Creangă” – primul muzeu literar din România.

RAFTUL CU ECOURI

Unul dintre proiectele integrate în *Programul Centenar Bojdeuca „Ion Creangă”* a fost un concept expozițional aniversar de exterior reprezentând masa de lucru a scriitorului Ion Creangă, care pune în lumină procesul său de creație și care susține totodată un alt proiect cultural, o așa-numită *capsulă a timpului*, cu mesaje pentru cei care vor aniversa Bicentenarul Bojdeucii și Marii Uniri.

Printre cei care au trimis un mesaj în viitor, se numără: Gabriela Adameșteanu, Liviu Antonesei, Emil Brumaru, Mircea Cărtărescu, Nichita Danilov, Filip Florian, Dan Lungu, Ovidiu Nimigean, Ovidiu Pecican, Doina Ruști, Bogdan Suceavă, Cristian Teodorescu, Tatiana Țibuleac, Radu Vancu ș.a.

„Masa Amintirilor” de la Bojdeuca lui Creangă

SUMAR

ALECART LA FILIT

- 3 Emil MUNTEANU, Nicoleta MUNTEANU – „Un festival precum FILIT în adolescență mi-ar fi arătat că literatura română nu se termină în anii 60 și că scriitorii pot fi și vii”.
- 9 Andrada STRUGARU – FILIT 2019, Ziua 1 – Robert Șerban: „poezia este ceea ce rămâne din viață după ce o trăiești”.
- 12 Robert ȘERBAN – Eu scriu pentru mine și, uneori, public pentru cititori
- 17 Ioana TĂTĂRUȘANU – Când istoria nu salvează, dar istorisirea, da:
Andreea Răsuceanu & Lionel Duroy & Herman Koch
- 21 Mălina CURPĂN – FILIT. Din Bosnia pe străzile Bagdadului învăluiți într-o „tristețe fără miros”: Emanuela Iurkin, Ahmed Saadawi, Drago Jančar
- 25 Amalia CARCIUC – „Întâlnirile Alecart” la FILIT cu Mihail Șișkin & Simona Popescu sau Cum literatura este absorbită de cer
- 29 Raisa MANOLESCU – „Scriitor nu este cineva care a avut o experiență, ci cel care a avut nevoie de o experiență” (Richard Ford).
„Întâlnirile Alecart” la FILIT (Ziua a 4-a) cu Richard Ford & Dan Coman
- 33 Ioana TĂTĂRUȘANU – FILIT 2019. Sinteza generozității
- 36 Ecouri ale „Întâlnirilor ALECART” la FILIT 2019
- 40 FILIT 2019. Locuri și personaje (expoziție de Ioniță Benea)

MAIORESCU 180

- 43 Andreea TACU – O fotografie a lui Titu Maiorescu
cu dedicație pentru Teodor Naum
- 45 Corespondență: Titu Maiorescu către I.Al. Brătescu-Voinești
- 50 A. TACU – Un discurs al lui George Vâlsan în onoarea lui Titu Maiorescu
- 57 Doru SCĂRLĂTESCU – Bună ziua, domnule Maiorescu!

76-77 **RICHARD versus FORD** (Corneliu Grigoriu)

SUMAR

DIALOGURILE ANOTIMPULUI

- 78 Doina RUȘTI – „Două lucruri nu le-am putut face la Iași:
să visez și să mă îndrăgostesc de un localnic”. (interviu de Iulian Pruteanu-Isăcescu)
- 82 Bogdan SUCEAVĂ – „Nu sunt în exil.
Sunt un american acasă. Iar când sunt în România sunt un român acasă”.
(interviu de Iulian Pruteanu-Isăcescu)

SPAȚIUL REGIZORULUI

- 85 Alexa VISARION – Măreția și vinovăția interpretării

POVEȘTILE DE LA BOJDEUCĂ

- 89 Ioachim VLAD (Premiul I - copii) – Orașul meu plin de viață
- 97 Simona EPURE (Premiul I - adulți) – Peter și prințesa jucăriilor

ÎNTÂMPLĂRI DE ARHIVĂ

- 106 Călin CIOBOTARI – Miluță Gheorghiu, spaima criticilor de teatru

FILMUL ANOTIMPULUI

- 109 Ioan MATEICIUC – *Metropolis* sau despre cum acompaniază Wagner postumanismul

POLEMICI DE PRIMĂVARĂ

- 114 Magda URSACHE – Oamenii națiunii

ÎNSEMNĂRI PE MARGINEA UNUI VIRUS

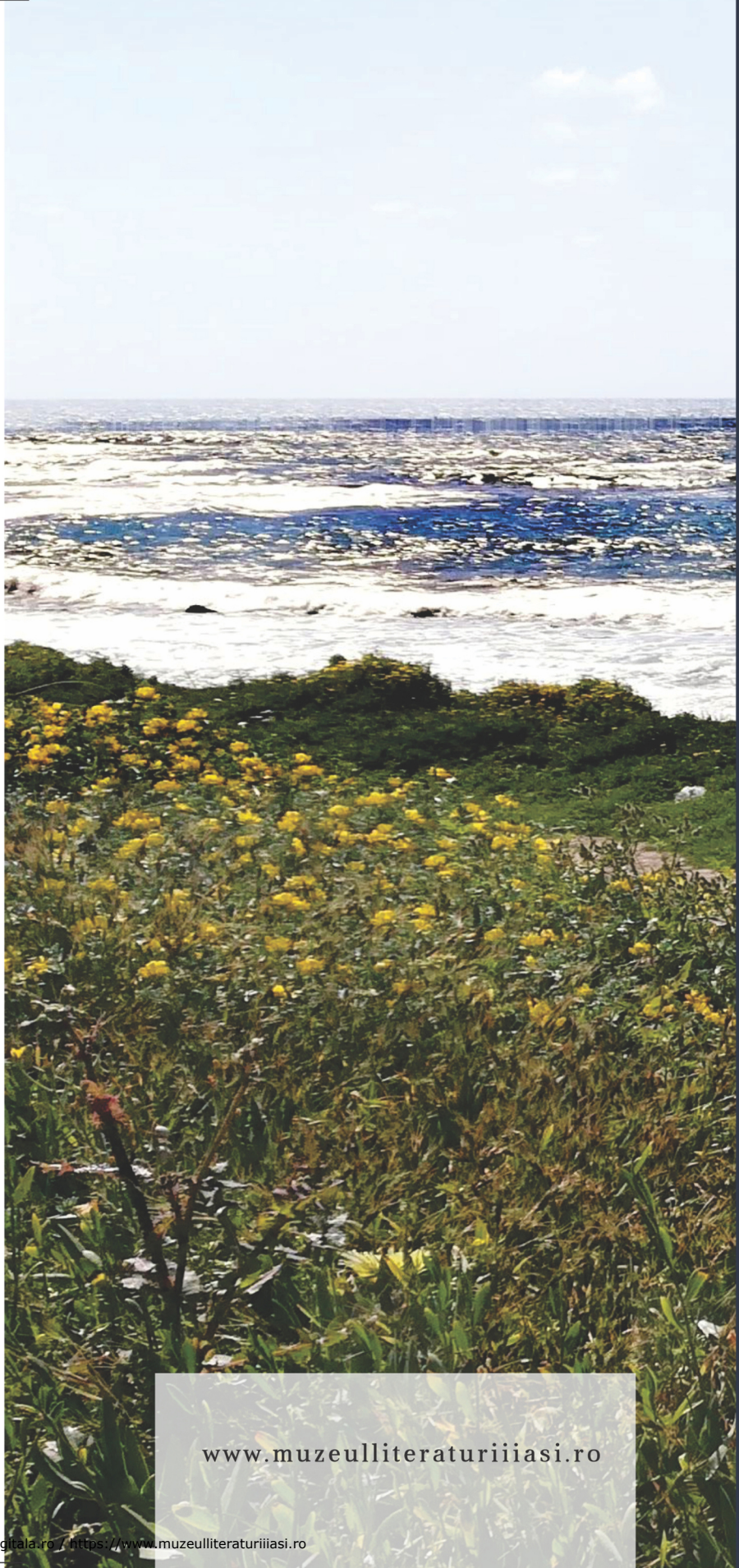
- 119 Liviu ANTONESCI – Jurnal din celulă și ogradă

INVESTIGAȚII LINGVISTICE

- 137 Emina CĂPĂLNĂȘAN – De pe podium în dicționar.
De la intuiție la adaptare și la oficializare

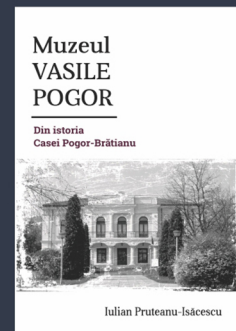
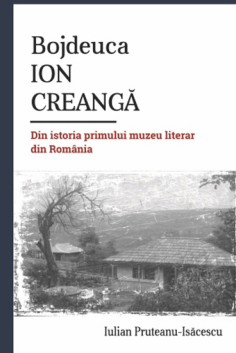
RAFTUL CU ECOURI

- 141 Nicoleta DABIJA – Lecturi la Cub
- 143 Mihai ALEXANDRU – Masa Amintirilor 1918-2018-2118

www.muzeulliteraturiiiasi.ro

- ALECART LA FILIT
- MAIORESCU 180
- RICHARD versus FORD
- DIALOGURILE ANOTIMPULUI
- SPAȚIUL REGIZORULUI
- POVEȘTILE DE LA BOJDEUCĂ
- ÎNTÂMPLĂRI DE ARHIVĂ
- FILMUL ANOTIMPULUI
- POLEMICI DE PRIMĂVARĂ
- ÎNSEMNĂRI PE MARGINEA UNUI VIRUS
- INVESTIGAȚII LINGVISTICE
- RAFTUL CU ECOURI

ISSN (Tipărit) 1220-7322

ISSN (Electronic) 1584-2657

